لاوان 30
یەکیەتیی لاوانی دیموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەری دەکا

پێرست

ـ سیاسی

پێناسەیەکی کورت لە .... ئا: ڕەحیم قادری ل ٣
سەربازانی کۆمەڵێکی .... و: موعتەسەم نوورانی ل ٦

ـ ڕووناکبیری

ئێمە نەوەیەکی .... ئومید خزرنژاد ل ١١
هەڵوەستەیەك لە سەر .... سامان کۆنەپۆشی ل ١٤

ـ ئەدەبی

کۆرپە شێعرێکی ئاشقێنی .... و: کامران مرادی ل ١٧
خەوی ژاکاوی فەرمانبەرێك .... ن: هاوژین سلیوە ل ١٨
مردووناشتن .... و: سەلاح نیساری ل ٢٠

ـ کۆمەڵایەتی

چەند هەنگاوێك تا ....و: نیان بداغی ل ٢٣
تووڕەیـــی .... و: عەبدوڵڵا عەبدوڵڵا پوور(چیا) ل ٢٥
خۆزگە منیش کوڕ بایەم .... ل ٢٩
ڕاستی‌یەکی چەندە تاڵ! .... و: سەید جەلال ساڵحی ل ٣٣

ـ مێژوو

فەلسەفە کەی .... د. ئاکۆ بورهان محەمەد ل ٣٩
دەیلەمیا ن و تازیان .... وەرگێڕان: کوێستان نەستانی ل ٤١
سەر کانیی(الراس الجین)و .... ئا: بەشدار ئەکرەم ل ٤٥

ـ نوێ قەڵەمەکان

بەسەرهاتی لەیلا .... و: ئەسرین حوسێنی ل ٤٧
هەر بڕۆ! .... و: ژیلوان حەسەنپوور ل ٤٩
دوا دیدار .... ن: هۆنیار کۆیی ل ٥٠
خۆشەویستی لە .... دیمانە:عەبدوڵڵا عەبدوڵڵا پوور (چیا) ل٥١
کیلیۆپاترا کێ بوو .... و: شەونم نوورانی ل ٥٤

ـ زانستی

قەڵەو بوون .... ئا: گەلاوێژ باپیری ل ٥٥
ژمارەکانی تەندورستی....................... ئا: گەلاوێژ باپیری ل ٥٥
خووگرتن بە ئینتێرنێت .... و: هوشیار فەتحوڵاهی ل ٥٧
بریینی گەدەو .... ئا: سەید جەلال ساڵحی ل ٥٩

ـ وەرزشی

لە پشووی هاوین دا بێکار .... و: سۆران حوسێن ل ٦٥
وەرزش کاریگەرە لەسەر .... و: سۆران حوسێن ل٦٧

ـ کارو چالاکی

پەیامەکان .... ل ٦٩
یاد کردنەوەی هەڵەبجە لە.............. ل ٧٢
بەڕێوە چوونی یەکەم کۆنفرانسی .... ل ٧٣
پێکهێنانی شەوە شێعرێك لە ژێر ناوی .... ل ٧٤
مەڕاسمی ڤالنتاین .... ل ٧٥
سەردانی هەیئەتێکی یەکیەتیی لاوان .... ل ٧٦

سەرنووسەر:

ڕەسوول سووڵتانی

دەستەی نووسەران:

حەسەن شێخانی

سامان کۆنەپووشی

عەلی بداغی

کوێستان نستانی

فەرشید محەممەدی

مۆنتاژو دیزاینی بەرگ:

عەبدوڵڵا عەبدوڵڵا پوور (چیا)

Sardasht_kurdistani@yahoo.com
07501205278 - 07701936487

تایپ:

برایم ڕۆستەم پوور

بۆ زیاتر ئاشنا بوون بە یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان سەردانی ئەم ماڵپەرە بکەن

www.lawan.com

بابەتەکانتان بۆ ئەم ئیمەیلەی گۆڤاری لاوان بەرێ بکەن: Govarilawan@yahoo.com

سەروتار

ئێوە کێن وا لەو بەهارەدا
هەناسەتان تەزووی زستانی تێدایە؟

مەرگی مرۆڤ لە ژێر ئەشکەنجەو ئازاردا دیاردەیەکی ئەمڕۆیی نیە. ئەوەندەی مرۆڤ لەسەر ئەم گۆی زەوییە ژیاوە، لە هەموو ساتەکانی ژیانی دا بکەر یا قوربانی یا بینەری زوڵمو زۆرداری بووە. بە درێژایی مێژوو، ئەوەندەی زۆرداری هەبووەو لایەنێك مافی لایەنەکەیتری پێشێل کردووە، هەمیشە کەسانێك هەبوون کە لە بەرامبەری دا راستەوە بوو بێنو دژی ناحەقیو زۆردای ڕاپەڕین. هەر بۆیەش هیچ قۆناغێکی مێژوو بە بێ شۆڕشو بەرخودان رانەبردووەو هیچ خەباتو بەرخودانێکیش بە بێ خوێنو قوربانی بەرەوپێش نەچووەو سەرنەکەوتووە. ئێمەی کوردیش نەك لەم رێسایە بەدەر نین بەڵکوو لە هەموو گەلانی دنیامان پتر بۆ دەستەبەر بوونی ئازادی، خوێنو قوربانی داوە، لە درێژەی ئەم کاروانی خوێنە دا، ئەمجارەیان کاوەی عەزیز پوور لە ئاکامی ئەشکەنجەی جەللادانی رێژیم دا گیانی لە دەست دا. شەهید کاوە عەزیز پوور کە خەڵکی ئاوایی دریازی ناوچەی شارویرانی مەهابادە، نزیك بە دوو ساڵ لەمەوبەر بە تاوانی هاوکاری لەگەڵ حیزبی دێموکراتی کوردستان کەوتە بەندیخانەی رێژیمی ئیسلامیی ئێرانو بە شێوەیەکی سامناكو دڕندانە ئەشکەنجە کراو لە ئاکامی ئەشکەنجەی دڕندانەی زیندانوانانندا زەبر وەمێشکی دەکەوێو سەرەنجام شەوی ٢٧ ی بانەمەڕی ١٣٨٧ ی هەتاوی گیانی لە دەست دەدا. ئەشکەنجەو کوشتنو راوە دوونانی مافخوازانو جودابیران لە قاموسی دەسەڵاتە توتالیتارەکاندا رەواترین کردەوەیەکە، کە ئەوان بەردەوامیو مانەوەی خۆیان تەنیا لە سێبەری وەها پەرچەکدارێکی دژە مرۆیی دا بە مسۆگەر دەزانن. لە چوارچێوەی بیرو یاساو رێساکانی ئەم جۆرە رێژیمانە دا: گیانی مرۆڤ بە تایبەتی مرۆڤی بەرهەڵستکارو چاوکراوە بێ نرخترین شتەو مەرگی ئەم جۆرە کەسانەش تاقانە سەرچاوەکەیە بۆ دامرکانەوەی ئاگرو رقو قینی ئەو جۆرە رێژیمانە. رێژیمە دیکتاتۆرەکان ئەوندەی بە دیتنی جوانیەکان زەجر دەبینن‌و ئازار دەچێژن، ئەوەندەی زەردەی پێکەنینێكو تروسکەی چاوێکی هیوادار ئازاریان دەدات، هەزار هێندە مەرگی ئەو رەنگو دەنگانەی لە خۆیان جیاوازن ئۆخژن بە دەروونی نەخۆشیان دەبەخشێ.

شەهید کرانی لاوانی کوردو ئەشکەنجەو ئازاردانی ئازادیخوازان بەشێکی دانەبڕاوە لە ناسنامەیو جەوهەری رێژیمی ئیسلامیی ئێران. ئەوان تاسەو تینوێتیی هەستی مەرگدۆستیو جەنایەت پەرەستییان نەك بەو دەریای خوێنە ناشکێ بەڵکوو جار لەگەڵ جار تاسەبارتر دەبن. ئەوەتا لە ١٢ ی جۆزەردانی ساڵی ١٣٦٢ دا لە شاری مەهاباد بە ئیعدامی ٥٩ لاوی تێکۆشەرو ئازادیخواز لاپەڕەکانی سەرەتای کارنامەی رێژیم بە پێشەکییەکی پڕ لە شوورەیی دەستی پێ کرد. ئەوان بۆیە ٥٩ لاوی چاوکراوەی نیشتمانی ئێمەیان لە خوێن گەوزاند بۆ ئەوەی نەوەی دوای ئەوان چاوترسێن بکەنو ئیتر کەس نەوێرێ رەخنەیان لێ بگرێو دژیان راوەستێو رووبەڕوویان بێتەوە. بەڵام ئەوان وا لەزەلکاوی کۆنەپەرەستی دا نوقم ببوونو ئێستاش جار بە جار نوقمتر دەبن کە نەیانزانیو ناشزانن ئەم کاروانە بەو جۆرە کارانە، نەك ناپرینگێتەوە بەڵکوو "کاوە"کانی ئەم رێگەیە هەنگاوەکانیان بەرەو لووتکەی سەرکەوتن بەگوڕتر دەکەن.

سەرنووسەر

سیاسی

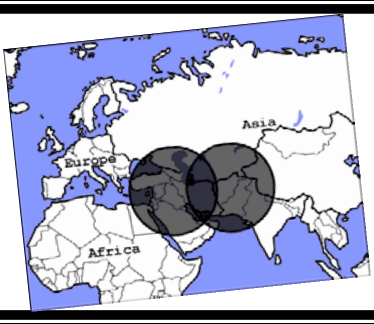

پێناسەیەکی کورت لە International socialist و ئامانجەکانی.

ئا: ڕەحیم قادری

ئەنتەرناسیۆنالی سۆسیالیست یەکێك لە گەورەترین دەزگا سیاسییەکانی جیهانە، کە لە دوای نەتەوەیەکگرتووەکانەوە، هیچ ڕێکخراوێکی سیاسی، بە ئەندازەی ئەنتەرناسیۆنالی سۆسیالیست (١٦١) حیزبو ڕێکخراوی دێموکراتیکی لە خۆ نەگرتووە. لەم ڕێکخراوەیە دا سێ جۆر ئەندام هەیە: ئەندامی چاوەدێر، ئەندامی بەشدار (هاوکار)و ئەندامی کارا، بە گشتیی سەرجەم نزیکەی ١٦١ پارتو ڕێکخراو سەر بە ئەنتەرناسیۆنالی سۆسیالیستن. لەوانە ١٥ ئەندامیان چاوەدێرن، ٢٦ ئەندامیان هاوکارنو ئەوانی تریش ئەندامی کاران. ئەندامەتی حیزبە کوردیەکان دەستکەوتی گرینگی پەڕینەوە لەو پردەیە بۆ دەرەوەی سنووری داخراوەکەی کوردستانو بە جیهانی کردنی کێشەی ڕەوای میللەتەکەمانە لە سەر پرەنسیپەکانی مافی مرۆڤ، دادوەریو یەکسانی کۆمەڵایەتیو زەمینە بۆ ئاسۆیەکی گەشتر خۆش دەکا.

بنکەی سەرەکی ئەنتەرناسیۆنالی سۆسیالیست (IS) لە لەندەن پایتەختی بەریتانیایە هەر لەوێ سکرتێری ئەم ڕێکخراوە کاروبارەکان ڕێك دەخاتو سەرپەرەستی کۆروکۆبوونەوەکانی ئەنجومەنو کۆنفرانسەکانو ڕۆژنامەوانیو چاپەمەنیەکانی ئەو ڕێکخراوەیە دەکا. بەرزترین ئۆرگانی بڕیاردەر، کۆنگرەیە کە هەر سێ ساڵ جارێك دەگیرێ، بەڵام ئەنجومەنی ئەم ڕێکخراوە لە نوێنەرانی هەموو پارتو ڕێکخراوەکانی ئەندام پێکدێت کە ساڵێ دووجار کۆدەبنەوە. ئەم بزووتنەوە فەلسەفیو سیاسیو کۆمەڵایەتیو ئێدئۆلۆژییە، زیاتر لە سەدەیەکە لە کۆڕی سیاسەتی نێودەوڵەتی دا، لە تێکۆشاندایە. لەو سەدەیەدا، جیهان ڕووبەرووی زۆر ڕووداوی چارەنووسسازی جیهانیو ڕووداوی کاریگەری ناوچەیی بۆتەوە. لە بەرامبەر هەر ڕووداوێکدا ئەنتەرناسیۆنالی سۆسیالیست حیسابی بۆ کراوەو هەڵوێستی خۆی هەبووە.

حیزبەکانی ئەنتەرناسیۆنال لە دوای جەنگی یەکەمی جیهانیەوە، لەو حیزبانە بوون کە هەمیشە لەلایەکەوە لە بەرامبەر حیزبە کۆمۆنیستو ئەنتەرناسیۆنالیستەکان دا، ناکۆك بوونو لەلایەکی دیکەشەوە لە بەرامبەر بزووتنەوەی ڕاستڕەوی سەرمایەداریشدا، لە ململانێدا بوون. واتە نە نەتووندرو نە ڕاستڕەو بوون، ڕێبازی دێموکراسیو سۆسیالیستی "سۆسیال دێموکراتیان" هەبووە، دێموکراسییەکەیان جیاواز بووە لە دێموکراسییەتی حیزبە لیبڕاڵو کۆنە پارێزەرەکانی ڕۆژئاوایی. سۆسیالیزمەکەشیان جیاوازی هەبوە لە ڕێبازی سۆسیالیستی کۆمۆنیستەکانی یەکیەیی سۆڤیەتو چینی کۆمۆنیست. بۆیە لەو نێوە دا هەمیشە سۆسیال دێموکراتەکان ویستوویانە پارسەنگی نێوان ئازادیو دادپەروەری ڕاگرن. سۆسیال دێموکراسی بزووتنەوەیەکی سیاسی نێو نەتەوەیییە کە بایەخ بە لایەنە کۆمەڵایەتییە پێویستەکانو دێموکراتیزە کردنی هەرچی زیاتری دەسەڵات دەدات، ئەوەش لە پێناو ڕێکخستنێکی ئابووری لە سەر بنچینەی ئەو یاسایانەی

سەرمایەگوزاری کە ئاسانکاری بۆ کاریگەری دانان لە سەر زۆرینەی گەلان بکاتو ژیانو گوزەرانیان زامنو ئاسوودەتر بکات. جگە لەوەش سەرچاوەیەکی نزیك بوونەوەو یەکتر ناسینو پێکەوە کار کردنی نەتەوەو کۆمەڵگا جیاوازەکانە کەبە ئیرادەو ویستی خۆیان بۆ ئەو مەبەستە هەنگاو دەنێن، کە لەو دا سیستمێکی تۆتالیتاری هێڵەکانیان بۆ دیاری ناکات. تایبەتمەندی کلتووریو بەها پیرۆزەکانی نەتەوەکانو رەنگی مرۆڤەکانو زۆر شتی تریش رێگرنییە لە قەبوولکردنو بەشداریکردن لەم چوارچێوەیە دا.

سۆسیال دێموکراتەکان هەر لە سەرەتاوە خۆیان وا نەدەبینی کە تەنها بۆ نەتەوەیەك یان وڵاتێك کار بکەن بەڵکوو خۆیان وا پێناسە کرد کە ببنە بزووتنەوەیەکی نێونەتەوەیی. هەر لە سەرەتای سەدەی بیستەمیشەوە خۆیان لە بزووتنەوە کۆمۆنیستەکان جیا کردەوە، بەوەی کە گرفتە کۆمەڵایەتییەکان بە رێگەی شۆڕشی چینی کرێکارەوە چارەسەر ناکرێ. بەڵکوو لە رێگەی ریفۆرمێکی دێموکراتیەوە چارەسەری بۆ بدۆزنەوە.

International social ئەو کۆمەڵە نێونەتەوەییە کە لە سۆسیالیستەکان، سۆسیال دێموکراتەکانو پارتە کرێکارییەکان پێکهاتووە. لە ١٤ی تەمووزی ١٨٨٩ کە سەد ساڵ بەسەر شۆڕشی گەورەی فەرانسەدا تێدەپەڕیو ٦ ساڵیش دوای مردنی کارڵ مارکس، کۆنگرەیەکی نێونەتەوەیی سۆسیالیستەکان لە پاریس گیرا، کە تێیدا نزیکەی ٤٠٠ نوێنەر لە بیست وڵاتەوەو هەروەها ٣٠٠ پارتو رێکخراوی کرێکاری جۆراوجۆر بەشدار بوون ئەوە بوو کە لە بیستی تەمووزی ١٨٨٩دا ئەنتەرناسیۆنالی سۆسیالیست وەکوو دووهەم پرۆسەی نێونەتەوەیی دامەزرا. لە دەستپێکی شەڕی دووهەمی جیهانیدا International socialist بەرنامەی سەرەکی کاری خۆی لە سەر ئەساسی دژایەتی کردنی ئەو تەوژمە ناسیۆنالیستە دانا کە لە رۆژئاوا هاتۆتە ئاراوە، هەروەها دژی سیاسەتی خۆپڕ چەك کردنی وڵاتانی ئەرووپایی هەڵوێستیان گرت هەر لێرەوە ئە بیروباوەڕە دژی هەموو ئەو کردەوەو هەڵوێستانەیە کە دژی بەهاکانی مرۆڤ پیادە دەکرێن. بنەماکانی بە شێوەیەك دارێژراوە کە تێیدا سەپاندنی دەسەڵاتی هیچ چینو لایەنو دەستەو تاقمێك بە سەر کۆمەڵگادا قەبووڵ ناکرێ بەڵکوو ئەساسو پێوەر، پرەنسیپی دێموکراتیك لە نێوان دەسەڵاتو کۆمەڵگایەو بەرگری کردنە لە مافەکانی تاك. رێکخراوێکە بۆ رێکخستنی سیستمێکی نوێی

جیهانی ـ کە ئەوڕۆکە کاریگەرییەکانی زیاتر بەوە دەرکەوتووە ـ تێدەکۆشێو هەوڵ دەدا تاکوو کۆمەڵگا لە نامۆ بوونو دوورەپەرێزی، گۆشە گیریو تەنیایی رزگار بکات.

سەدەیەك لە ئەزموونی سیاسیو ئیدئۆلۆژیو تاقی کردنەوەی دەسەڵات، مێژوویەکی دەوڵەمەندە بۆ ئەوەی ئێستا بزانین کە لەو سەدەیەدا چەند جۆر سیستمو چەند چەشن فەلسەفەو چەندین رێبازی سیاسیو فێرگەی فکری لە بۆتەی پراکتیك دا، کاریان پێ کراوە. بە شێوەیەکی گشتیی سۆسیاڵ دێموکراسی توانیویەتیی لەو سەدەیە دا پشت ئەستوور بە خەباتی چەوساوەکان وەکوو: خەباتی کرێکاران، ژنان، کەمایەتییە نەتەوایەتییەکانو... سەرکەوتنی گەورە وەدەست بێنێ.و زیاتر لە ٥٠ حیزبی ئەم بزووتنەوە سیاسییە، دەیان ساڵ لە رۆژئاوا، بە تایبەتیی لە فەرانسە، ئاڵمانو ئیسپانیا، ئیتالیا و سوید، دانمارك، نۆرویژو بلژیك، فینلاندو هۆلەند، ئیسرایل، سویسو ئۆتریش هەروەها چەند ساڵێك لە تورکیاش دەسەڵات بگرنە دەست. تاقی کردنەوەی ئەو هەموو حیزبانە ئەوە دەردەخەن کە یەکەم: باشترین ئەزموونەکانی سیستمی دەسەڵاتداری بە شێوەی دێموکراتیكو دادپەروەرانە لەسەر دەستی سۆسیال دێموکراتەکان هاتۆتە ئاراوە. نموونەش دەوڵەتانی سکاندیناوی (فینلاندو سویدو نۆرویژو دانمارك) و...

دووهەم: هێشتا زۆر وڵات لە جیهان دا رێبازی سۆسیال دێموکراتیان

قەبوڵ نییە. نموونەش وڵاتانی دواکەوتوو و ئایینیو هەروەها وڵاتانی دیکتاتۆری لە سەرانسەری جیهان دایە.

سێیەم: هێشتا لە رۆژهەڵاتی ناوەراست دا رێبازی سۆسیال دیموکرات، رێبازێکی سیاسی باو نییەو لە ناو رای گشتیی دا تێگەیشتنی ورد لەسەر فەلسەفەو ئەزموونی سۆسیال دیموکراتەکان کەمە.

لە بەر ئەوەی کە جیا لە ئەزموونی دەسەڵاتداری سۆسیال دیموکراتەکان، هێندێك ئەزموونی سەرکەوتووی دیکە لەسەر بنەمای رێبازی دیکە هاتوونە کایەوە، ئیتر هەڵەیە ئەو هێزانەی سۆسیال دیموکراتن، گۆشە گیرنو جگە لە سۆسیال دیموکراتەکان پێوەندییان بە لایەنو ئەزموونو رێبازەکانی دیکەوە نەبێ. ئەو راستییەش تەنانەت خودی حیزبە سۆسیال دیموکراتەکانی دەسەڵاتداری ئەورووپای رۆژئاوا پەیرەوی لێ دەکەن کە ئەمە پێویستە لە لایەن ئەو پارتە سۆسیال دیموکراتانە کە لە ئاسیاو رۆژهەڵات پێك هاتوون بە هەند وەربگیرێت. گۆڕانکارییە سیاسییەکانی جیهان، بێگومان کاریگەرییان لەسەر سیاسەتی ئەنتەرناسیۆناڵ هەبوو کە دیارە هەتا کۆتایی جەنگی سارد، بەرامبەر کێشە سیاسییەکانی رۆژهەڵات سارد بوون، بەڵام کاتێك سەرەتای گۆڕانکاری سیاسی لە ئەورووپای رۆژهەڵات دەرکەوت یەکیەتیی سۆڤیەتو کەمپی سۆسیالیستی لە بەرامبەر شەپۆلی دیموکراسی دا تەپین، ئیدی زانرا لەوە بەدواوە رۆژهەڵاتی ناوەراستیش دەکەوێتە ناو بازنەی گۆڕانکارییەکان. ئەنتەرناسیۆنالی سۆسیالیست تەکانێکی سیاسی باشتری بە خۆی داو بازنەی ئەندامێتی لەو رێکخراوەدا تەنیا نەبەستەوە بە ئیسرائیلو تورکیاشو چەند حیزبی دیکەی سۆسیال دیموکرات لە رۆژهەڵات دا. یەکێك لەو نەتەوانەی ئاوڕیان لێدرایەوە نەتەوەی کورد بوو، بۆیە بەرەبەرە ئاوڕیان لە حیزبە سیاسییەکانی کوردستانیش دایەوەو ئاوڕدانەوەکەش بۆ بەشەکانی باکوورو باشوورو رۆژهەڵاتی کوردستان بووە. سۆسیال دیموکراتەکان هەر لە سەردەمی جەنگی جیهانی یەکەمەوە لە کاتێك دا یەکیەتی سۆڤییەتوجێنشینانی لینین سووکە هەڵوێستێکیشیان بەرامبەر کوردستان نەبوو، پشتیوانی کێشەی سیاسی کوردستانیان کردووە بەڵام پشتیوانییەکی مەعنەوی، نەك سیاسیو ستراتیژی.

نەتەوەی کوردیش وەك گەلێکی ئاشتیخواز بۆ بەدەستهێنانی ئازادیو بەها مرۆییەکانی، مایەی خۆشحاڵی یە ئەمرۆکە بەو پێوانە مامەڵە لەگەڵ ئایدیایەك دەکات کە رێز لە مافە سیاسیو کۆمەڵایەتیو ئابووری یەکانی دەگرێت. ماوەی چەندین ساڵە زۆر پارتو رێکخراوە سیاسیەکانی هەمو پارچەکانی کوردستان گەیشتوونەتە ئەو باوەڕەی کە چیتر ناکرێت شۆڕش تەنیا بریتی بێت لە توندوتیژیو لە سنوورێکی داخراو دا هەڵبسووڕێت. بەڵکوو پێویستە هەنگاو بەرەو دەرەوەی سنوورەکان بنرێتو جگە لە شاخەکان پشتوپەنای نوێ پەیدا بکات. ئەوەش بە مانای هەڵسووڕانێکی دیپلۆماسییە لە چوارچێوەی نێو دەوڵەتیو جیهانی داو تەڤگەرێکە لەو بزووتنەوەو رێکخراوانەدا کە هاوتەریبە لەگەڵ خواستو ئامانجەکانیان دا. لە سەردەمی حوکمرانی سۆسیال دیموکراتەکانی فەرەنسا لە ٢٠/١٠/١٩٨٩ یەکەمین کۆنگرەی مافی مرۆڤی کوردی بۆ سەدان سیاسەتمەدارو پارێزەری مافی مرۆڤی جیهانی بەستو هەیئەتی بەرەی کوردستانی بۆ کۆنگرەکە بانگهێشتن کراو هەر لەسەر داوای هەیئەتی کوردستانی بۆ کۆنگرەکە بۆ یەکەم جار لە مێژوودا هەیئەتی رژێمی عێراق لە کۆنگرەدا وەدەرنرا. دوابەدوای ئەو کۆنگرەیە لە پاریس لە رێکەوتی (٢٤/١٢/١٩٨٩) لە سەدەمین ساڵرۆژی ئەنتەرناسیۆناڵ دا چوار بڕیاری گرینگ سەبارەت بە چارەنووسی سیاسی کوردستان، مافی مرۆڤ، کلتووری کوردو دیموکراسیەوە بۆ کوردستان پەسەند کران لەو ساتەوە هەتا هاتووە کێشەی کورد بە شێوەیەکی فراوانتر خراوەتە ناو بەرنامەی کارو چالاکیەکانی ئەنتەرناسیۆناڵ. پێشکەوتنی ئەو سیاسەتە گەیشتۆتە رادەیەك کە لە هەموو بەشێکی کوردستان، سەنگی سیاسی حیزبە سیاسیەکانی لە بەرچاو گرتووە.

لێرە دا پێویسە حیزبەکانی کوردستانی کە لەو رێکخراوە دا ئەندامن لەسەر دوو تەوەری گرینگ کار بکەن یەکەمیان لانەدانە لە بەها نەتەوەییو دیموکراتیکییەکان ئەوش بۆ زیاتر نزیك کردنەوە لە پرەنسیپەکانی IS و لە هەمان کاتیش دا پاراستنی دۆستایەتی لەگەڵ دوونیای رۆژئاوا بەگشتییو ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بەتایبەتی.

سەرچاوەکان: ١ـ رۆژنامەی کوردستانی نوێ ژمارە (٣٩٨٥) یەکشەمە رێکەوتی ٤/٦/٢٠٠٦ لاپەرە ٤,
٢ـ رۆژنامەی کوردستانی نوێ ژمارە (٣٩٨٦) دووشەمە رێکەوتی ٥/٦/٢٠٠٦,
٣ـ رۆژنامەی چاوەدێر ژمارە (٧٩) دووشەمە رێکەوتی ٢٩/٥/٢٠٠٦ لاپەرەی ٢,
٤ـ دیپلۆماسییەتی کورد بە درێژایی مێژوو لە نووسینی سابیر عومەر مامە سێنی چاپی یەکەم سلێمانی ٢٠٠٢.

سەربازانی کۆمەڵێکی کوردەواری

وەرگێڕان لە ئینگلیزیەوە: موعتەسەم نوورانی

دۆڵی زاب، باکوری عێراق ـ ئەو ڕۆژەی کە سوپای تورك لە عێراق پاشەکشەی کرد، ٤٠ گریلای کورد هاتن بۆ ڕێورەسمی بە خاك سپاردنی ٥ جەنازەی گریلا کە لەو هێرشە دا گیانیان لە دەست دا. جەنازەکانیان زۆر بە جوانیو پاكو خاوێنی لە مشمایەکی رەش پێچا بوونو هەر یەکە لە تابووتێکیان بەستبوون کە بۆخۆیان لە لقو پوپی دارستانی لێرەوار دروستیان کردبوونو ئالای پارتی کرێکارانی کوردستان PkK یان بەسەر دا دابوونو زۆر بە رێكو پێکی رازاندبویانەوە. گریلاکان زۆر ماتو بێدەنگ چاوەڕوان بوونو تابووتەکانیان یەك بە دوای یەكو بە ریز لە تەنیشت یەکتر لە سەر تاشەبەردە گەورەکان دانا بوون. بۆخۆشیان زۆر بە نەزمو رێك لە دوو ریز دا بە شێوەیەك کە تیربارەکانیان روو لە شاخەکانی دەورووبەری

خۆیان ڕاگرتبوو، چاوەڕوانی سەرکردەکەیان بوون کە قسان بکا. باهۆز ئەردال گریلای تەمەن ٣٩ ساڵە وتی:" سوپای تورک نەیتوانی بستێك لەو ناوچەیە داگیر بکا کە ئێمەی لێین، نەیتوانی یەکێك لە بنکەکانی ئێمە داگیر بکا، نەیتوانی چەکەکانمان بگرێو تەنانەت نەیتوانی کەچە نایلۆنێکی ناقابیلیشی دەسکەوت بێو لەگەڵ خۆی بەرێتەوە".

فەرماندەی گریلاکان ڕووی کردە سەفی گریلاکانو وتی: "سوپای تورك نەگبەتیو نەهامەتی ڕووی تێکردبوو، لە کاتی هێرش دا هەر لێمان دا، لە کاتی کەمپ دروست کردن دا هەر لێمان دا،و تەنانەت لە کاتی پاشەکشەش دا هەر لێمان دا".

ڕۆژی هەینی ڕابردوو حکوومەتی تورکیە ئاکامی ٨ ڕۆژ شەڕی خۆی لەگەڵ گریلاکانی کورد لە درێژایی سنووری باکووری عێراق لە خشتەکارەکانی دا بەو شێوەیە ڕاگەیاند کە سەرکەوتنی گەورەی وەدەست هێناوە، دوژمنی خۆی شەلەل کردووە زەبری قووڕسی لێداون. و بە سەدان ئەشکەوتو حەشارگەی شەڕوانانی PkK ی وێران کردووە بەڵام شەڕ لەو شوێنەی دەستی پێ کرد هەر لەوێش کۆتایی پێ هاتو نەیتوانی ورەی بەرزو ئیمانی پۆڵاینی گریلا تێك بشکێنێ. گریلاکان زۆر ئازایانەو سەربەرزانە بە سەدان کیلۆمتر لە ناوچە شاخاویەکان کۆنترۆڵ دەکەن. لە کۆتایی شەڕەکە لە کاتی بە خاك سپاردنی شەهیدەکان، گریلاکان سەری ڕێزو نەوازشیان بۆ هاوەڕێیانی شەهیدیان دانەواند کە لەو شەڕەدا شەهید ببوونو بەڵێنیان دووپات کردەوە کە هەر ڕێبواری ڕێگای پڕ لە شانازیان بن.

ئەردال ڕووی لە گریلاکان کردوو وتی:" لە کۆتایی ڕۆژی دەهەم لە ناوچەی زاب شەڕوانانی PkK پاڵەوانەتیو ئازایەتی خۆیان نیشان دا، لەو بەربەرەکانێیە دا ڕوحێکی تازەیان دایەوە بەر PkK و سەرکەوتنی باشیان وەدەست هێنا".

هەواڵنێرێکی واشینگتۆن پۆست لەگەڵ وێنە هەڵگرەکەی ماوەی ٥ ڕۆژ لە نێو بنکەو شوێنی PkK هەم لە کاتی شەڕو هەم دوای شەڕەکە ڕاپۆرتیان نووسیوە لەو شتانەی کە بۆخۆیان بە چاوی خۆیان بینیویانەو چاویان پێکەوتووە.

ئەوە شتێکی ڕوونو ئاشکرایە لەو ساڵانە دا شەڕوانەکان لە نێو ئەو کێوە پڕ لە بەفرو سەختانەدا دەژینو بەوی عادەتیان کردووە هەر چەند ئەو بنکەو بارەگایانە لە باکووری عێراقن بەڵام ئەوان تەنانەت سەعاتەکانیشیان بە کاتی تورکیایەو سەعاتێك لەگەڵ عێراق جیاوازی هەیە. ئەوان لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لە نێو وڵاتانی ئیسلامی دا دەژین بەڵام مەزهەبی نینو بە تەواوی لە تورکیە، ئێران، عێراق، سووریا دابڕانو وازیان لەوان هێناوە. لە شێوە خەبات دا لە شۆڕشگێڕانی ئەمریکا پەیرەوی دەکەن کە لەگەڵ بریتانیایەکان بەربەرەکانیان دەکردو یا پەیرەوی لە گریلاکانی کوبا دەکەن کە ڕێرەوی فیدل کاسترۆ بوون لە کێوەکانی سیرا ماستراپە.

عوسمان دلێرین گریلایەکی تەمەن ٣٢ ساڵەیەو ماوەی ٨ ساڵە لە کێوەکان خەبات دەکا وتی:" ئێمە خەبات دەکەین بۆ ئازادیو دیموکراسی، ئێمە شەڕ دەکەین بۆ ئاشتیو بۆ مافی نەتەوایەتیی کوردەکان".

ئەوان هێندیان زوڵمو زۆری لە تورکیا دیوە بۆیە تاکتیکەکانیان بێ ڕەحمانەیە. گریلاکان لە سنووری تورکیا دەپەڕێنەوە زەبر لە سەربازانی تورکیا دەدەنو دەگەڕێنەوە ئەو ناوچەیەی کە لە باکووری عێراق لە ژێر کۆنترۆڵی خۆیان دایە. ئەوە بۆ گریلاکان ناخۆشە چونکە دەبێ لە بەرامبەر هێرشەکانی تورکیا بەربەرەکانی بکەنو هێرشەکانی دەوڵەتی تورك پرۆتستۆ بکەنو شوێنەکەی خۆیان بپارێزن. بە پێی ڕاپۆرتی وەڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، PkK ڕادەی ٤٠٠٠ تا ٥٠٠٠ گریلای هەیە کە نوێنەرایەتی کوردەکان دەکا. بە تەواوی هەڕەشە لە دەوڵەتی تورکیە دەکا بۆ وەدەست هێنانی مافی نەتەوایەتی ٢٥ میلیۆن کورد لەو وڵاتە.

ڕێبەرانی PkK دەڵێن ئەوان چیتر شەڕ ناکەن بۆ وەدەست هێنانی کوردستانێکی سەربەخۆ یا تەنانەت شتێکی وەك عێراقیش داوا ناکەن. زیاتر ئەوان دەڵێن لە تورکیا زمانی کوردی ئازاد بێو ڕێگامان بدەن بە زمانی زگماکی خۆمان لە قوتابخانەکان دەرس بخوێنین. شوناسی نەتەوەی خۆمان بدرێتەوە، مافی بەرابەر بۆ ژنانمان هەبێ، سەرکوتمان نەکەنو بە هۆی هێزە ئەمنیەتیەکان ڕاومان نەنێن، لە تورکیە ئازادی سیاسیمان پێ بدرێ، حورمەتمان بپارێزن. هەتا شەڕ بێ زیاتر لە ویستەکانمان دوور دەکەوینەوە، مەسەلەی کورد دەبێ لە ڕێگای ئاشتیو دیالۆگ حەڵ بکرێ.

بێریڤانی تەمەن ٢٧ ساڵە کە گریلایەکی ئافرەتە وتی:" لە شارەکان لە کۆمەڵگای تورکیا ئەمن واهەست دەکەم کە گەرووم ڕێك دەگووشن

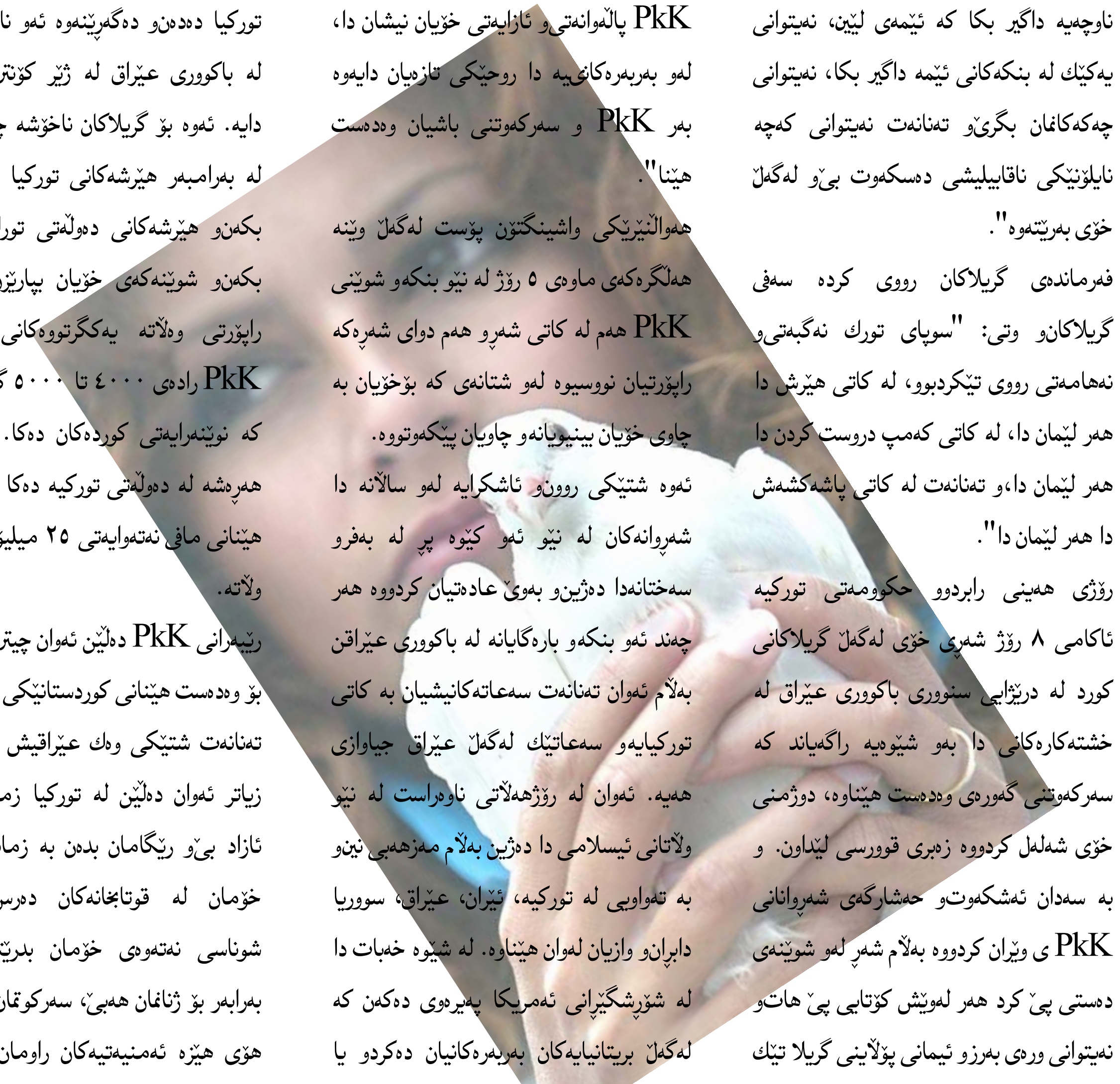

چونکه ئازادیمان نیه بەڵام لە کێوەکان ئەمن هەست بە ئازادیەکی زۆر دەکەم".

گریلاکان هیچ یارمەتییەکی مانگانە وەرناگرن. ئەوان لیباسێکی زەیتوونی کەم ڕەنگی یەك جۆرو یەك ڕەنگی ڕێكو پێك دەدوورن لە بەری دەکەن، ماڵو شوێنی ژیانیان نییە بەڵکوو بە شێوەی گەڕۆك لە شاخو کێوەکانی کوردستان دا دەژین. ماڵیان بە کۆڵیانەوەیە، لە نێو ئەشکەوتەکانو لە بن بەردەکان لە سەر کیسەی خەوەکانیان دەخەون سەرینیان بەردی ڕەقەو پێ خەویان ئاسمانی شینە. ئاوی کانیاوەکان سارد دەکاو فرمێسکی ڕنووی کوێستانەکان دەخۆنەوەو خواردنیان لە شارەکان بە قاچاغی وەدەست دەکەوێ. ژیانێکی زۆر سادەو ساکاریان هەیە. هەموویان وەك یەك دەژینو ئاواتو ئارەزوویان ڕزگاری کوردستانە.

گریلایەك وتی:" لە سەر یەك ژیانی ئێمە لەگەڵ ژیانی خەڵکی دیکە جیاوازی هەیە".

لەگەڵ ئەوەی PkK میوانەکان بەخێرهاتن دەکا حکوومەتی هەرێمی کوردستان لە باکووری عێراق هەوڵی داوە بۆ بەرگری کردن لە هاتنی غەوارەکان بەتایبەت ڕۆژنامە نووسان بۆ ناوچەی ژێردەستی گریلاکان. دوای قەبووڵ کردنی دەعوەتێك بۆ گەشتو سەیر لە ناوچەکە دا، بڕینی هەشت ساعەت ڕێگایەکی ناخۆش بۆ ڕۆژنامەنووسان کارێکی دژوارە لە پێش دا سەرکەوتن لە جادەیەکی باریكو بەردەلان دا بۆ سەر شاخو پاشان هاتنە خوار لە هەورازێکی هەڵدێرو دوورو درێژ کە لەوێ ڕادەگاتە ناوچەیەکی مین ڕێژکراوو لە وێڕا شارەزایەکی ناوچەکە ڕەوانەت دەکا بۆ ناوچەی ژێر کۆنترۆڵی گریلا. لە سەر ڕێگای هاتن، پێویستە بە پردێکی پۆلا بپەڕیەوە کە بە هۆی هێزی هەوایی تورکیا بوردوومان کراوەو، بەرەو خوار چەماوەتەوەو وێران کراوە. کێوەکان لە هەموو لایەك را تۆپ بارانو گلولە بارانو بوردوومان دەکرێن لە بوومەلێڵەی ئێوارێ دا یەکەم گریلا وەك ڕەنگی دەورووبەری خۆ دادەپۆشیو تفەنگە کەلاشینکۆفەکەی هەڵدەگریو لە بن دارێك خۆی مەڵاس دەکا پاشان لەوێڕا خۆی وەدەر دەخا ئەوانی تریش زۆر بە وریاییو بەنەزم لە دەورووبەری چاوەڕوانی دەکەن یەکێك لەوان

دەست درێژ دەکاو بە زمانی ئینگلیزی بەخێرهاتنتان دەکاو دەڵێ: بەخێرێین بۆ کێوەکانمان.

ـ ئەو باشترین دۆستی ئێمە بوو.

بە پێی ڕاپۆرتێك ڕۆژی ٢١ی مانگی فیبریوەر هێرشی سوپای تورك کە بە ئۆپراسیۆنی ڕۆژ ناسراوو بەرەفەی بووردوومانی ئانتێسێك دەستی پێ کردو ٢٠٠٠ سەربازی هێزی زەوی تورکیا لە چەندین شوێن بە درێژی سنووری عێراقو تورکیە سنووریان بەزاند بەمەبەستی زەبر وشاندن لە گریلاکان. ئامانجی سەرەکی هێرشەکە بەمەبەستی ڕەخنە کرتنو چوونە نێو دۆڵی زاب بوو.

دۆڵی زاب ناوچەیەکی گرینگو ئاستەمەو بەشێکە لە ڕۆژئاوای ناوچەی ژێر کۆنترۆڵی گریلا. بە شێوەیەك لە دایرەی بەڕێوەبەرایەتی گریلا، کەمپەکانی ئامووزشو فێرگە، عەمبارە ژێر زەویەکانی خواردنو تەقەمەنی، بنکەی موهیماتو چەكوچۆڵ چەندین پەدافەندی دژی هەوایی دۆشکای ڕووسی لەو ناوچەیە دان کە لە کێوە هەڵدێرو سەختەکان دا دامەزراون.

ئەرداڵ فەرماندەیەکی گریلایە زۆر لێبڕاوانەو جەسوورانە بڕیار دەدا، لە شاری دەمیشقی سووریا وازی لە خوێندنی ناوەندی هێناوەو دوو دەیەیە بۆتە گریلای PkK و لەو کاتەوە زۆر ئازایانە بە دژی حکوومەتی تورك خەبات دەکا.

وتی: "ئەوان ڕەمەکی هێرش ناکەنە سەر ئەو ناوچەیە، ئەو سوپایەی کە ئەوان هێناویانە بۆ سەر ئەو ناوچەیە بۆ داگیرکردنی ناوچەیەکی وەك زاب بەسە بەڵام لە بەرامبەر ئیمانو وورەی گریلا دەستەوەستانن، ئەتۆ سوپایەکی زۆر گەورە بە کار بەری فەرقی زۆرە لەگەل ئەو ڕێکخستنەی ئێمە". لە کۆتایی دا ئەرداڵ وتی: "گریلاکانی ئێمە سوپای تورکیان لە کێوەکان ڕاماڵیە خوارێ، و ١٢٠ سەربازی تورکیان کوشت زۆریشیان لێ بریندار کردن، تورکیە ڕایگەیاند

کە ٢٤ کەسیان کوژراوەو ئەوەش جیاوازی زۆرە لەگەڵ ئەو ژمارەیە کە لە لای گریلایە. ئەمرداڵو چەند کەسی دیکەشیان رایان گەیاندو سوور بوون لە سەر ئەوە کە لەو شەڕە دا ئەوان تەنیا ١٠ کەسیان شەهید بوون لە کاتێك دا تورکیا زیاتر لە ٢٣٠ کەسی کوژراو برینداری خۆی بردۆتەوە. لە رۆژی بە خاك ئەسپاردنی شەهیدەکان، یەکێك لە جەنازەکان کە لە سەر دارە مەیتەکان داندرابوون جەنازەی شەهید "ئایان نووری" بوو. لە کاتی ئامادە کردنی رێورەسمەکە دا ناوی هەر یەك لە شەهیدەکان لە سەر پارچە کاغەزێکی سپی نووسرابوو و لە سەر سینگیان درابوو. رشاد سەرحەد کە گریلایەکی تەمەن ٣٠ ساڵیەو پێشتر لە ئیستانبووڵ رۆژنامەنگار بوو ئەو دیمەنەی پێك هێنا بوو بەڵام بە هۆی لە دەست دانی هەڤاڵەکانی خۆی زۆر دوور لە رێورەسمەکە راوەستابوو. سەرحەد وتی: "ئوروە لە یەکەم رۆژی شەڕەکە دا شەهید بوو، ئەو باشترین دۆستی من بوو".

کێوەکان فێرمان دەکەن

لە تەواوی شەڕکە دا بە سەدان گریلا هەر ئەو تاکتیکانەی شەڕیان بەکار برد کە چەند ساڵ پشتیان پێ بەستوونو بەکاریان بردوون. بە خێرایی حەرەکەت دەکەن. لێدانو پاشەکشە، سەر خستنەسەر تەقەکردنو شێواندنی نەزمی دوژمن، بۆ سەدانەوە لەسەر رێگای دوژمن. گریلاکان تفەنگی کەلاشو ئارپیجیو نارنجەکی دەستیان پێیە.

ئەمرداڵ وتی: "لە هێندێك هێرش دا ئێمە تەنیا پێویستمان بە ٥ گریلا بووە لە هێندێك هێرشی دیکەش دا ئێمە ٥٠ تا ٦٠ گریلامان ناردوە. بۆ نموونە ئەتۆ لە شەوێ دا ٥ گریلایان بنێرە سەر سوپایەکی گەورە هێرشیان دەکەنە سەرو لێیان دەدەنو ناچەکە بەجێدێڵن لە ئاکامی ئەو عەمەلیاتە دا سەربازەکان هەتا بەیانی ناوێرن بنوونو نەزمیان تێك دەچێ. لە حاڵەتێکی جیاواز دا ئەتۆ ٥٠ تا ٦٠ گریلا دەنێری بۆ گرتنو پاراستنی کێوێك یا ناوچەیەك".

دوای ملاقاتەکەی مانگی نوامبری ٢٠٠٧ سەرۆك بووش سەرکۆماری وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لەگەڵ ڕەجەب تەیب ئەردوغان سەرۆك وەزیرانی تورکیەو باس لە سەر مەسەلەی PkK ، گریلاکان خۆیان بۆ شەڕ ئامادە کرد. چونکە دەیانزانی ئەو ماستە بێ موو نیە. ئەوان چەكو چۆڵ خواردنو داوو دەرمانو کەلوپەلی پێویستیان لە نێو ئەشکەوتەکانو بن تاشە بەردە سەختەکاندا بۆ رۆژی مەبادا، پەزمەندە کرد. لە یەکێك لە ئەشکەوتەکان تەندووریان دروست کرد بوو و بە هۆی لوولەیەك دووکەڵەکەیان دەردەکرد بە مەبەستی گەرمای ئەشکەوتەکە.

ئەلیف کچە فەرماندەیەکی ٣٢ ساڵە خەڵکی تورکیایەو ١٠ ساڵ لەوە پێش وازی لە قوتابخانە هێناوە هاتە ریزی گریلاکانی PkK بۆ خەبات بە دژی تورکیە وتی: "کێوەکان فێرمان دەکەن چۆن حەرەکەت بکەینو برۆین، فێرمان دەکەن چۆن لەگەڵ یەکتردا هەڵسووکەوت بکەینو حورمەتی یەکتر بپارێزین، فێرمان دەکەن کە چۆن لە نێو بەفرو سەرما دا بژین. فێرمان دەکەن ئەگەر بۆ ماوەیەکی زوو نانمان وەگیر نەکەوت تەحەمووڵی برسێتی بکەینو بە هەمموو شتێك قەناعەت بکەینو پرتەو بۆڵە لە سەر کەس نەکەین سەربازانی تورك بە ئەندام زۆر زلن بەڵام ناتوانن دوو سەعات لە نێو بەفرو سەرما دا تەحەموول بکەنو بمێننەوە. سەربازانی تورك لە کێوەکان بە هۆی تێکستو پەیام بە هۆی بێسیمە یاشایەکانیان بە رەمز پێکەوە قسە دەکەن. لە ترسان زوو زوو سەپوپی بێ سیمەکانیانو رەمزەکانیان دەگۆڕن، شەوانە پەنجەرەی ژوورەکانیان بە پەتۆی رەش دادەپۆشن بۆ ئەوەی رووناکی درز نەکاو شوێنەکانیان نەناسرێ. ئێمە رووناکی ئەوان ئەبینین، ناوێرن سیگار بکێشن بۆ ئەوەی ئاشکرا نەبن ئەوان زۆر لە ئێمە دەترسن. بەڵام ئێمە ناترسێینو زۆر بە وردی حەرەکەت دەکەین هەتا تەلەفات نەدەین".

سەرحەد پیاوێکی هێدیو ئارامو ماتو قسە لە روویە، ٥ ساڵ لەوە پێش هاتۆتە نێو ریزی گریلاکانەو لەو کاتەوە بە دژی تورکیا خەبات دەکا پێشتر لە تورکیا هەواڵنێر بوو لە تلویزیون کاری دەکرد. لە شاری وان لە کوردستانی باکوور لە بنەماڵەیەکی کورد لە دایك بووە، بەڵام زمانی بابو باپیرانی خۆی کە زمانی کوردیە نازانێ. چونکە فێر بوونی زمانی کوردی لە قوتابخانەکانی تورکیا قەدەغەیە. ئەو هەر کە

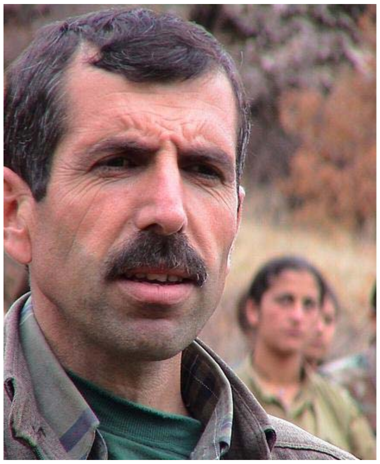

گەورە بوو بیری کردۆتەوە مێژووی کوردی خوێندووە. زۆر بەوە قەڵسە کە مێژووی نەتەوەکەیان زەوت کردووەو داگیرکەران وڵاتەکەیان داگیر کردووەو فەرهەنگو کلتوور مافی نەتەوایەتی لە لایەن داگیر کەرانەوە سەرکوت کراوە.

سەرحەد وتی: "لە هەر شوێنێکی تورکیا کە کوردی لێدەژی ئەتۆ ناتوانی وەك کوردێك هەڵسووکەوت بکەی، کاری بکەی، قسە بکەی، ناتوانی هویەتی خۆت هەبێ، ناتوانی فەرهەنگو کلتووری خۆت هەبێ، من تێگەیشتم کە تورکەکان مافەکانی نەتەوایەتی ئێمە، خوێندن بە زمانی زگماکی ئێمەو هویەتی نەتەوایەتی ئێمەیان پێشێل کردوە".

لە کاتی شەڕ دا گریلاکان دەورو ڕۆڵی بەرچاوی خۆیان دەگێڕن. چەند دوکتور کاری دەرمانیو پێڕاگەیشتنی برینداران دەکەن، چەند گریلا خواردن دەگەینە ریزی پێشەوەی شەڕ، چەند گریلا کاری فیلم هەڵگرتن دەکەن، چەند گریلاش کاری لوجیستیکی دەگەینە گریلاکانی دیکەو هاوکاری شەڕوانەکان دەکەن. نەزمو یاسایەکی جوان لە نێو گریلاکان دا هەیە.

هەموویان لە یەك یاسا پەیرەوی دەکەن. هەموویان یەك جۆر سیگارو یەك جۆر تووتن دەکێشن، فەرقو جیاوازی لە نێو ئەوان دا وەبەر چاو ناکەوێ. حورمەتی یەکتر دەپارێزن. خوارەوە ئەمری سەری بەرێوە دەبا سەرێ وەك دۆستو بە چاوی خۆشەویستی دەڕواننە خوارەوەی خۆیان. هەر کەس بە ئەرکوکاری خۆی ئاشنایە. کەس بە چاوی سووك ناڕوانێتە ئەویتر، گریلاکان سوپایەکی گەلی یا چەکدارێکی بێ بیروباوەڕ نین، بەڵکوو ئەوان هێزێکی پارتیزانی فێرکراوو مەشق پێکراون. کە لە دەورەیەکی سێ مانگە دا لە کەمپەکانی ئامووزشو فێرگە دا فێری تاکتیکەکانی شەڕو خوروشتی پارتیزانی دەکرێنو دەبنە چەکدارێکی بە بیروباوەڕو مەکتەبی، ئایدۆلۆژیای سەرۆکی زیندانی کراویان، عەبدوڵڵا ئۆجەلان وەبەر چاو دەگرن. دەبنە ڕێبواری ڕێگای سەرکردەکان. گریلاکانی PkK لە ساڵی ١٩٨٤وە بۆ ڕزگاری کوردستان بە دژی حکوومەتی داگیرکەری تورك شەڕ دەکەن. ئەوان ئیدیعا دەکەن نزیك بە ٣٥٠٠٠ گریلایان هەیە کە بەشی هەرە زۆری خەڵکی باشووری ڕۆژهەڵاتی تورکیان.

لە باکووری عێراق کە PkK ی لێیە، سەرو دەموچاوی ئۆجەلان لە سەر ئاڵاکان لە داوێنی کێوەکان دەشەکێتەوە. میداڵیای ئۆجەلان بە سینگی گریلاکانەوەیە. خۆشەویستیو وەفاداری خۆیان سەبارەت بە سەرۆك ئۆجەلان نیشان دەدەن کە لە ساڵی ١٩٩٩ لە نایرۆبی گیراو ئێستا لە زیندانێکی تورکیە دایە. دوای تیرۆرە سەرنەکەوتوەکەی ئۆجەلان لە ١٩٩٠ەکان هێندێك لە گریلاکان خۆیان کوشتو هێندێك خۆیان تەقاندەوە بە تۆڵەی ڕێبەرەکەیان تەنیا حکوومەتی تورکیەو عێراقو ئامریکا، PkK وەك ڕێکخراوێکی تیرۆریستی ناو دەبەن.

هاوار ئاورین گریلای تەمەن ٢٦ ساڵە کە لە یەکێك لە دێیەکانی دەورووبەری حەڵەب لە سووریا گەورە بوو وتی: "ئێمە لەو دونیایە دا دایکێکمان ناوێ کە لە ڕووی مەجبووریەوە مەیتی کورە شەهیدەکەی لە باوەش گرێ، ئێمە نامانەوێ شەڕ بکەین، ئێمە لایەنگری سوڵحو ئاشتین بەڵام ئەگەر دوژمن هێرشمان بۆ بکا بەرگری لە خۆمان دەکەین".

PkK بەشێکی زۆر لە شەڕوانەکان وەردەگرێ کاتێك منداڵ کارن، قوتابی قوتابخانە یان زانکۆن. لەو باوەڕە ڕەخنەی لێ گیراوە کە لاوەکان لە کار وەردەدا بە زۆری دەیانێرێتە ناو هێزی گریلا بەڵام حەوتووی ڕابردوو بەشێکی زۆر لە گریلاکان لەو باوەڕە قسەو چاوپێکەوتنیان لەگەڵ کرا، وتیان کە ئێمە لە سەر ویستی خۆمانو بەدڵی خۆمان هاتووین بۆ شەڕ لە حکوومەتی تورکیاو لە بەر ئارەزووی خۆمان هاتووینە ریزی گریلاکانو ئیمانمان بەو ڕێگایە هەیە چونکە گوندەکانمان هێرشیان کراوەتە سەرو خزمو کەسو کارمان بە دەستی سوپای تورك کوژراون لە ناو چوونو مافی نەتەوەییمان پێشێل کراوە.

......٢٠٠٨ بە هۆی یوشع پارتلۆ، هەواڵنێری دەرەوەی ڕۆژنامەی واشنگتۆن پۆست لە دۆڵی زاب لە کوردستانی باشوور لە کاتی هێرشی تورکیا بۆ سەر PkK بڵاو کراوەتەوە.

رووناکبیری

ئێمە نەوەیەکی فەرامۆشکراوین

ئومید خزرنژاد

" سەردەمی ئێمە، بە شێوەیەکی تایبەت، سەردەمی رەخنە گرتنە. هەموو شتێك دەبێت قابیلی رەخنە لێگرتن بێت"
کانت

نەوەیەك لە بەردەم دیاردە هەرە گەورەکانی جیهاندا لە بەردەم کرانەوەی گەورەو خەیاڵی گەورەو دونیای بێ سنوورو کەناڵی فەزاییی، لە بەردەم ژیانگەلێکی جیاوازو هەمەرەنگ، لە نێوان تێکەڵاوبوونێکی بێ ژماری کلتوورەکانو کولتووره داخراوەکەی خۆی-دا، لە نێوان نووراسێکی گەورەی ئایینیو کولتووری ئاییندا کە رەگو ریشەیان دەگەڕێنەوە بۆ سەرەتاکانی ئەو خەیاڵدانە ئەنتۆلۆژییەی مرۆڤ دەگەڕێتەوە بۆ ئەلفو بێکانی نەونەمو خوداناسی دەگەڕێتەوە بۆ کەلەپورێکی بەرفراوانی ئایینی تێکەڵاو بە ئارەزووگەلێکی مەیدانی بەرفراوانی بیروباوەڕی کۆنو نوێ. ئەم بوونەوەرە ئاڵۆزەی کە تا ئەورۆکە قسەی زۆری لە سەر نەکراوەو لە بەردەم بێ بایەخییەکی گەورە دایە، کە تا ئەم سەروەختە پرۆژەیەك نەبووە بۆ خوێندنەوەی ئەوو جوغرافیاکانی ژیانی ئەو نەتەوەیەی کە لە ناوەندی ئەم ژیانە جەنجاڵەدا دەگوزەرێ و لە پەراوێزیش دایە لە کرووکی ئەو دیاردانەدا ئەژی، سەرباری فەرامۆشبوونی لە سەرەتاکانی ئەو وێنانە دایە لە کۆمەڵگە داخراوەکانی دنیادا سەرلەبەری تاکەکانی کۆمەڵگا لە بەردەم ترادیسیۆنێکی باوی کلتووری و کۆمەڵایەتیو ژیاریو ئایینی دان، هەڵبەت ئەو نوێکانیش بێبەش نین لەم کاریگەرییانە.

بە راستی کاتێك باس لە نەوەی نوێ دەکەین ناکرێ باسی کولتوورو کۆمەڵگەو ترادسیۆنو کایەو پێکهاتە کۆمەڵایەتییەکانی کۆمەڵگاو دنیای دەرەوەی کۆمەڵگا نەکەین، لەبەر ئەوە لەم دەروازەیەوە دەچینە سەر تایبەتمەندییەکانی کۆمەڵگای داخراو، یەکەمین تایبەتمەندیی کۆمەڵگای

کوردی وەك کۆمەڵگایەکی داخراو لەم ئاستەی ئێستادا کۆمەڵگایەکە لە ئاستێکی ژیاری دابراودا تەواوی کایەو پێکهاتە کۆمەڵایەتیو کولتوورییەکانی بە داخراوی ماوەتەوە.

کۆمەڵگەی کوردی کۆمەڵگایەکی داخراوە، سیستەمێکی نەریتی باوکسالاری ژیانی کۆمەڵایەتیو تەواوی پێوەندییە کۆمەڵایەتیو فەرهەنگییەکان دەبات بە ڕێوە، کەواتە بۆ ناساندنی کۆمەڵگای داخراو دەکرێ بگەڕێینەوە بۆ بنەماکانی سیستەمی کۆمەڵایەتیی کۆمەڵگا، بۆ نموونە خێزان یەکێکە لەو پێکهاتەو پانتاییە کۆمەڵایەتییە توندوتۆڵانەی کە سەرەتای ژیانی کۆمەڵایەتیو فەرهەنگیو کولتوری تاکەکەسی لێوە دەست پێ دەکات، هەڵبەت سەرەتای چرۆکردنی پەروەردەو کۆنترۆڵ کردنو ڕێکخستنی سیستەمی کۆمەڵایەتیی کۆمەڵگایە. خێزان وەك سەرجەم پێکهاتەکانی دیکەی نێو کۆمەڵگا داخراوەکان دەیهەوێ ببێتە گەورەترین پێکهاتەو گەورەترین سەرەتا بۆ کۆنترۆڵ کردنی تاکەکەسی لە نێو چوارچێوەیەکی سنوورداری کولتووریو ئەخلاقیو هوشیاریدا، ڕواندنی جۆری بیرکردنەوەو هۆشیاری بە دنیاو کۆمەڵگاو ئەخلاقو نەریتو ڕوانینی باو لە ناخی تاکەکەسیدا، میکانیزمێکی کاریگەرە بۆ کۆکردنەوەو پەیوەستکردنی تاك بە نەریتی باوی کۆمەڵایەتیو ئەخلاقیی کۆمەڵگاوە.

کاتێك باس لە کۆمەڵگای داخراو دەکەین ناکرێ ئەو ڕاستییەش لە یاد کەین کە لەو کۆمەڵگایەدا کانگاکانی زەبروزەنگ لە ئازادییەکی سەرتاسەریدا بە پێچەوانەی خواستو ئیرادەی تاکەکەسەو ژیانو کولتوورو فەرهەنگو پێوەندییەکان داگیر دەکات.

لە ڕاستیدا کۆمەڵگایەك هەیە لە دەرەوەی ستەمکارییەکانی دەسەڵات، دنیایەکی دیکە هەیە، خەیاڵێکی دیکە هەیە، نەوەیەکی دیکە هەیە کە باوەڕی بە ئایدۆلۆژیا نەماوە، لەگەڵ حیکایەتە گەورەکاندا ناژی، باوەڕی بە داخران نیە، پتر خەمی گۆڕانو کردنەوە دای گرتووە، بەڵام سەرجەم ئەو خەمانە دەروازەگەلێکی شیاون بە سەرەتایەك بۆ دەرچوون لە داخرانو کردنەوەی دەرگا داخراوەکانی ئەو تەوقە کۆمەڵایەتیو سیاسیو ئایدۆلۆژیو کولتووریو ئایینییانەی کێشراوە بە دەوری نەوەکانو کرانەوەکان دا. لە ڕاستی دا تاکە یەك جێگایەکی گەورە ناتوانێت کۆمەڵگایەك لە کۆمەڵگاکان، شارستانییەکێك لە شارستانییەکان، بۆ هەمیشە گرفتاری فەنتازیایەکی گەورە بکات، لە بەر ئەوە کۆمەڵێك حیکایەتی گەورەو بچووك لە پشت ئەو ترادیسیۆنەی ژیانەوە ئەو خەیاڵو فەنتازیانە لەگەڵە دەکەن.

لە کاتێکدا سەروەرییەکانی نەتەوە تێکەڵ بە سەروەرییەکانی ئایدۆلۆژیاو کایە سیاسییەکان دەبێت، هاوکات حیکایەتی نەوەکانی پێشوو تێکەڵ بە حیکایەتەکانی کولتوورو فەرهەنگو کۆمەڵگاو کایە سیاسییەکان دەبێت، لە کاتێکدا کۆمەڵگای داخراو لە ڕێی ستراکتووری حیزب دەسەڵاتە لۆکاڵییەکانەوە بەردەوام لە بەرهەم هێنانی حیکایەت دان، بوونەوەرە بچووکەکانی ئایدۆلۆژیا لۆکاڵییەکانیش لە هەوڵی پەخش کردنی ئەو حیکایەتانە دان، لە ڕاستیدا کەناڵەکانی پەخش کردنی ئەو حیکایەتانە لە تاکە یەك کەناڵدا بەند ناکرێت، بەڵکوو لە ڕێی کەناڵگەلێکی هەنووکەییەوە ئەو کارانە دەکرێت، بۆ نموونە دەسەڵاتە بچووكو لۆکاڵییەکان لە کۆمەڵگا داخراوەکاندا سەرزەمینی هاوشێوە دەخولقێنن بۆ دووبارە کردنەوەو کۆپیکردنی خۆیان، بێگومان کۆمەڵگا دەبێتە ئەو سەرزەمینەو هەمیشە بۆ ئایدۆلۆژیاو تاك ئاڕاستەیی بیرکردنەوەو ڕوانین بۆ دنیا، هاوکات کایەو پێکهاتەکانی وەك دەزگا ناوەندو ئاستە ژیاریو کولتووریو کۆمەڵایەتییەکانی کۆمەڵگاش بە زانکۆو سەندیکاو دەزگا مەدەنییەکانیشەوە دەبن بە کەناڵە بچووکەکانی بەخێوکردنی کاریزماکانی دەسەڵاتو حیکایەتەکانی.

ەوەیەك هەیە لە نێوان داخرانی کۆمەڵگاو دەروازە زونگاڵەییەکانی ڕانەوەدا سەرسامە، نەوەیەك هەیە بە جدی دەیهەوێت ماڵەکەی، وتابخانەکەی، ژیانی کەسێتی خۆی، فەنتازیاکانی بەرەوڕووی ئەو یکایەتانەدا دابخات، دەیهەوێ ئەو خەیاڵە داڕزاوە خۆی قوتار کاتو هەیبێت، نەوەیەك هەیە لە بەردەم ئارەزووە فەرامۆش راوەکانو واقعی کرانەوەی دنیادا دۆش داماوە، ئەو بوونەوەرە لە اوەوەڕا کەرەستەگەلێکی کولتووریو کۆمەڵایەتیو ئایینی لە

ڕادسیۆنێکی فەقیردا بەندیان کردووە، لە دەرەوەڕا هێزە
چووکەکانی کایەو پێکهاتەکان لە ترادسیۆنی باوی ویستو
ارەزوو و داواکارییەکانیان فەرامۆش دەکات.
شەی نەوە لەگەڵ هەر شتێکی فولّدا بە تاریکی دەست پێ
ەکات، لەگەڵ ئەو هەستەدا کە دلّنیا دەبین ((بینی ئێستامان))
ێتڕۆدێکی نیە بۆ تێپەڕینو پەڕینەوەو تێگەیشتنو مانا دان بە
یان. نەوەی نوێ هەمیشە لە تاریکییەك کە لە بنەڕەت دا
ەرەنجامی کۆنبوونو کاڵبوونەوەو تاریکبوونی ماناو ویستو تامو
ارەزووەکانە. بۆ ئەوەی نەوەیەك دروست بێت، تووڕەبوون،
اریکی، گۆڕان، بەشداریکردن، کەمبوونەوەی چێژی ژیان، گەڕانو
ەوڵدان بۆ دۆزینەوەی، شتێکی دی سەرەتای هەرەگەورەن، بەلاّم
ەموو ئەوانە سەرەتان، سەرەتان بۆ دروست بوونی شتێکی دیکە
ەبوو هەرگیز دروست نەبێت. ئایا ئەو تاریکی بینە لە ئێستادا
ۆژی بەلاّم زادەی سەردەمە تاریکەکانی سەرکوت کردنو
ستەمکاریو وێرانەییەکانی کۆمەڵگایە، ئایا ئەوە تاریکی نیە
ازی نیە کلیلی دەرگا کلۆمدراوەکانی کۆمەڵگاو کولتوورو
ەرهەنگو مۆراڵی خەساندنی ئارەزووەکان تەسلیم بکاتەوە، ئەو
یکایەتە گەورانەی کۆمەڵگاو دەسەلاّتو ناوەندە وێرانەکەی
ولتووری داخراوی کۆمەڵگا دبنە پانتاییە بەرفراوانەکانی ئەو
اریکییە سەرتاسەرییە، لە لایەك ترادسیۆنی ئەو مۆراڵە گشتگیرە
اخراوە دەبێتە زادگایەکی تاریكو سەرچاوەیەکی داخراو بۆ
ەنووکە ژیارییەکانی تاکەکەسو نەوەکان، لە لایەکی دیکەوە
ایین دەبێتە ئەو خەیالّدانە سەرتاسەرییە بۆ داخرانی دنیای نوێو
ەلسەفەی نوێی ژیان، دەبێتە ستراکتۆرێکی تاریکتر لە کۆمەڵگاو
اوەندە سیاسیو ئابووریو حیزبیو کۆمەلاّیەتییەکان. بێگومان
ەری نەوەی نوێ لە سەر دەسەلاّتو ململانێی هێزەکان نیە، ئەو
ەڕە لە تاریکییەوە بۆ ئێرە دێ، لە تاریکییەوە سەفەر دەکات
ەرەو خۆشگوزەرانییەکانی خۆرئاوا، کۆمەڵە چێژێکی دیکەیە،
یاوازتر لەو چێژەی کە لە تاریکیدا دەکرێت، بەرەو ئەفسانەکانی
ەفەر، تارادەیەك سەفەرێکە بەرەو بێ ئومێدی، سەفەرێکە بۆ
ێگەیشتن لە فەرامۆش بوونو بێ بایەخی، تێگەیشتن لە خەساندنو

ەرامەکان، لە ڕاستیدا لە تاریکاییە سەرتاسەرییەکاندا دنیایەك
سە لە پووچییەکانو وێرانەییەکان دەکرێ. لە ڕاستیدا پووچییەکی
ەورەیە لە کۆمەڵگا داخراوەکاندا دەسەلاّت یان حیزب بیهەوێت
ە ڕێی کەناڵە پاشکۆکانی خۆیەوە سەنتەرێکی لێکۆڵینەوەی
ەتەوەیی یان لە ژێر هەرناوێکی دیکەدا کار بۆ ڕاقە کردنی ئاستە
یارییەکانی کۆمەڵگاو کولتووری نوێو گۆڕانکارییەکان بکات، لە
ەر ئەوەی ئەو ناوەندەو دەسەلاّتانە بە هەمان ئامرازی ئەو
ڕادسیۆنە باوە کۆنە داقەی ئێستاو داهاتووی تاریکییەکان و
ەنووکەو ئێوەرە مۆدێرنەکان دەکات، لە ڕاستیدا دەبێت لەوە
ێبگات کە هیچ کادرێکی حیزبیو ئەندامو دۆستێکی حیزب
اتوانێت بەو کەرەستە کۆنو بێ بایەخانەی ئێستاوە لە دنیا
ێبگات، دەبێت حکومەتو ناوەندەکانی دەسەلاّتی حکومەتی
ۆمەڵگا داخراوەکان بەو قەدەرە ڕازین کە چیتر بەو ئامرازو
ەمزوگەمە سەرەتاییانەوە ناتوانن نەوە نوێیەکان وەك مەڕوماڵات
یانلەوەڕێننو شمشاڵیان بۆ لێ دەن. ئەمڕۆکە سەردەم سەردەمی
امەزراندنی دامودەزگای سەربەخۆو پڕۆژەی مەدەنیو ئاستی
یاری نوێو هەلکردنە لەگەڵ دنیای نوێو جیهانگیریو کرانەوەی
ۆمەڵگاکاندا، ئەمڕۆکە ڕۆژگارێکە دنیا بینینە جیاوازەکان بۆ
یهانو گۆڕانکارییەکان ئاستی پێشکەوتنی ڕوانینو گۆڕانو
ڕاکتیك دیاری دەکەن.

سەرچاوە: کۆمەڵگای داخراو رۆشنبیر ـ دەسەلاّت ـ کۆمەڵگا.

هەڵوەستەیەك لە سەر چیەتیی فەلسەفە

بەشی یەکەم

سامان کۆنەپۆشی

پێشەکی:

سەدەی بیستەم سەدەیەك بوو کە فەیلەسووفان هەوڵەکانی خۆیان بە ئاراستەی دیاری کردنی پێناسەیەك بۆ فەلسەفەی نوێ خستە گەڕ و، باس و ئاخافتن لە سەر چیەتیی فەلسەفە لەم سەدەیەدا گەیشتە لوتکەی خۆی. بەڵام ئەم باس و کێشمەکێشە فکرییە لە ناکاو لە کۆتاییەکانی ئەم سەدەیەدا پاشەکشە دەکات و چیتر ئەم مژارە لە رۆژەڤی بیاڤی فەلسەفە دەچێتە دەرێ. دیارە ئەمە بە هیچ شێوەیەك بەم مانایە نیە کە فەیلەسووفانی سەدەی بیستەم چیەتیی فەلسەفەیان دۆزیوەتەوە، یاخود لە سەر پێناسەیەك بۆ فەلسەفە رێك کەوتوون، بەڵکوو ئەم باسانە لە ماوەی ئەم سەدەیەدا نەك تەنیا نەبوونە هۆی دیاری کردنی چیەتیی فەلسەفە و گەیشتن بە پێناسەیەکی گشتگیر و هاوبەش کە هەمووان ــ یان لانیکەم بەشێك لە فەیلەسووفان ــ لە سەری رێك بکەون، بەڵکوو جیاوازیی بۆچوونەکان تا رادەیەك پەرەیان ئەستاند کە کۆمەڵێك لە فەیلەسووفان یەکتریان بە فەیلەسووف نەدەزانی. بۆ نموونە "سارتەر نکۆڵی لەوە دەکرد کە ویتگنشتاین فەیلەسووف بێت، یان کارناپ زۆرجار دژ بە هایدگەر دەهاتە ئاخافتن و تەنانەت بە فەیلەسووفی ناودێر نەدەکرد."(١)

مەبەست لەم وتارەش خستنە رووی پێناسەیەك بۆ فەلسەفە نیە، بەڵکو مەبەست بریتییە لە خستنە بەر باسی کۆمەڵێك لە رەهەندەکانی فەلسەفە و، روونیشە کە ئەم نڤیسارە لە بۆچوونەکانی نووسەر سەربەخۆ نیە. هەر بۆیە تەنانەت لەو شوێنەشدا کە رەنگە بڕیارێکی رەها بدرێت خوێنەر نابێت بۆچوونەکان بە رەهایی وەربگرێت.

فەلسەفە و قەیرانی پێناسە:

هەنووکە زۆرینەی نزیك بە هەموو فەیلەسووفان و خاوەن راکانی بواری فەلسەفە بەم باوەڕە گەیشتوون کە ناتوانین پێناسەیەك بۆ فەلسەفە دابنێین، واتە بڵێین ئەمە پێناسەی فەلسەفەیە و فەلسەفە

ناتوانێت شتێكی تر بێت جگە لەم پێناسەیە.

هۆركهایمەر لەم پەیوەندییەدا دەڵێت:"ناكرێت پێناسەیەك بۆ فەلسەفە دابنێین، چونكە پێناسەی فەلسەفە لەگەڵ هەر نمایش و خستنەڕووی دیار و ئاشكرای فەلسەفەدا تەریب دەردەچێت."(٢)

دیارە بە درێژایی مێژوو گەلێك گۆڕانكاریی بنچینەیی بە سەر چیەتیی فەلسەفەدا هاتوون و هاوكات لەگەڵ ئەوەدا كە ئێستاش وەڵامێكی یەكلاكەرەوە بۆ كۆمەڵێك لەو پرسیارانە كە هەر لە سەرەتای سەرهەڵدانی فەلسەفەوە هاتنە ئارا، نەدۆزراوەتەوە، بەڵام فەلسەفەی هەموو سەردەمێك خاوەن كۆمەڵێك پرس و پرسیاری نوێی تایبەت بەو سەردەمە بووە. فەیلەسووفانی سەدەی بیستەمیش بەم ئاكامە گەیشتن كە چیتر ناتوانین بەو پێناسەیە قەناعەت بكەین كە فەیلەسووف بە كەسێك دەزانێت كە زانایی خۆش دەوێت. سروشتییە كە فەیلەسووف زانایی خۆش دەوێت و رەنگە كەسێكیش كە زانایی خۆش دەوێت فەیلەسووف بێت، بەڵام ئەگەری ئەوەش هەیە كە كەسێك زانایییەكی خۆش بوێت كە بە تەواوی لە دەرەوەی هەرێم (قلمرو)ی فەلسەفە دایە. لەم رووییەوە دەبێ لە بیری دۆزینەوەی پێناسەیەكی دیكەدا بین. هەوڵێك كە دەرئەنجامەكەی بوو بەوەی كە فەلسەفە پێناسەیەكی گشتگیری نییە. بەڵام هاوكات لەگەڵ ئەمەشدا ئەم باس و كێشمەكێشە فەلسەفییانە بێدەرئەنجام نەبوون، بەڵكو كۆمەڵێك دەقی دەوڵەمەندی فەلسەفی و كۆمەڵێك رێچكەی نوێی بیركردنەوە خولقان كە شایانی سەرنج و گرنگی پێدانن.

ئێستا بۆچوونێك هەیە كە پێی وایە نابێ لە پێشدا چیەتیی فەلسەفە دیاری بكرێت، بەڵكوو باشتر وایە خوێندكار یاخود خوێنەرانی بواری فەلسەفە لە رەوتی خوێندنەوەی هزر و بەرهەمە فەلسەفییەكاندا بۆ خۆیان بە پێناسەیەك بۆ فەلسەفە بگەن، یان بە دەربڕینێكی روونتر، دەبێ بزانین فەلسەفە بە چی دەزانرێت، نەك فەلسەفە چییە. ئەمەش هێمایە لەوەی كە فەلسەفە بە رادەی خوێنەرانی پێناسەی هەیە و بەرینترین و ئازادترین چوارچێوەیە بۆ چالاكیی فكری، هەڵبەت ئەم بەرینی و ئازادیی بیركردنەوەیە بە مانای بێسەروبەری نییە.

لەگەڵ ئەوەدا كە فەلسەفە لەم قەیرانی پێناسەیە دایە و چارەدۆزی بۆ ئەم قەیرانەش گەلێك ئەستەمە، بەڵام پێم وایە ئاخافتن لە سەر كۆمەڵێك لە رەهەندەكانی فەلسەفە و هزرینی فەلسەفییانە كارێكی بێكەڵك نییە. دیارە بەر لە دەست پێ كردنی درێژەی باسەكەمان پێویستە سەرلەنوێ پێ لە سەر وتەكەی هۆركهایمەر دابگرمەوە.

گومان كردن، پرسیار، دایەلۆگی فەلسەفی:

بە باوەڕی یەكێك لە فەیلەسووفانی یونانی دێرین چركەساتی سەرسوڕمانی مرۆڤ لە بوونی جیهانێكی ئاڵۆز و مژاوی لەم چەشنە و بوونی خۆی (مرۆڤ) لەم جیهانە تەماوییەدا، ساتی سەرهەڵدانی فەلسەفەیە. بەڵام ئەو پرسیارەی لە بەرامبەر ئەم وتەیەدا قوت دەبێتەوە ئەمەیە كە پێش لە سەرهەڵدانی فەلسەفەش مرۆڤ هەوڵی داوە سەرچاوەیەك بۆ ئەم بوونە دەست نیشان بكات، كەچی ئەم هەوڵانە هەوڵگەلێكی فەلسەفی نەبوون و خۆیان لە چوارچێوەی ئایین و ئەفسانەدا بینیوەتەوە. پێم وایە ئەگەر بخوازین ئەم رستەیە وردتر بكەینەوە دەبێ بڵێین كە، ئەو چركەساتە لە مێژوو كە مرۆڤ گومانی لە راستی و دروستیی وەڵامەكانی ئایینەكان و ئەفسانەكان كرد و تێكۆشا بە شێوەیەكی ئاوەزمەندانە وەڵامی ئەو پرسیارانە بداتەوە كە لە ئاكامی سەرسوڕمانی لە بوون بۆی هاتبوونە پێشبۆ بیركردنەوە لە مەڕ بوون و ژیان بووبە بیركردنەوەیەكی ئاكامەندانە، بە ساتی سەرهەڵدانی فەلسەفە دێتە ئەژمار.

لێرەدا ئەو خاڵەی كە بۆ من گرنگە ئەمەیە كە بە پێی ئەم بۆچوونە، فەلسەفە لێكەوتەی سەرسوڕمانی مرۆڤە لە بوون و گومان كردن لە وەڵامە رووكارگەرا و ساكاربینانەكانی ئایین و ئەفسانە، هەر ئەم سەرسوڕمان و گومان كردنەش بوونە هۆی ئەوەی كە پرسیارگەلێكی بنچینەیی لەم بارەوە بۆ مرۆڤ بخوڵقێن و هەوڵگەلێكی ئاوەزمەندانەو ئاكامەندانە بۆ دۆزینەوەی وەڵامەكان دەست پێ بكەن. فەلسەفە كردەیەكی ئاوەزمەندانەیە و پرسیار كردن و پەیجۆریی وەڵام لە رێگای گوتوێژ و دایەلۆگەوە بە یەكێك لە خەسڵەتە سەرەكییەكانی فەیلەسووف لە قەڵەم دەدرێت.

پرسیارە فەلسەفییەكان خاوەن دوو تایبەتمەندیی بەرچاون كە پێویستە لێرەدا ئاماژەیان پێ بكەین: یەكەم ئەوەی كە "پرسیارە فەلسەفییەكان پرسیارگەلێكن كە تاكوو ئێستا شێوەیەكی سیستماتیك بۆ وەڵامدانەوەیان نەدۆزراوەتەوە. دووهەمین

چشتیش ئەمەیە کە فەلسەفە خەریکی پرسە تایبەتی و پاژەکییەکان نابێت و خۆی بە توێکاری چوارچێوە گەورەکانەوە سەرقاڵ دەکات. یان بە دەربڕینێکی دیکە، فەلسەفە ئینتیمای بۆ پرسگەلێك هەیە کە بە پرسە "چوارچێوەییەکان" (frame work) ناویان دەبەین."(٣) ئەمەش دەری دەخات کە پرسیارە فەلسەفییەکان پرسیارگەلێکی گشتی و بناژۆیین نەك پرسیارگەلێکی پاژەکی و تایبەت.

هایدگەریش لە پەیوەندی لەگەڵ پرسیارە فەلسەفییەکاندا دەڵێت:"پرسیارە فەلسەفییەکان هەمووکات لەت لەتن، بە شێوەیەکی سەرمەدی ناتەواو، ناکامڵ و بە ڕێگاوەن، هەر بۆیە نیشاندەر و ڕێخۆشکەری ڕێگاگەلێکی نوێن."(٤) پرسیارێکی لەت لەت، ناتەواو و ناکامڵ ناتوانێت خاوەن وەڵامێکی ورد و گشتگیر و سەرمەدی بێت، بەڵکوو هایدگەر واتەنی تەنیا دەتوانێت ڕێ خۆش بکات بۆ گوتوێژ و ڕێگاگەلێکی نوێ بۆ هاتنە ئارای پرسیارگەلێکی نوێی دیکە نیشان بدات و میتۆدی بیرکردنەوەی نوێی دیکە بخولقێنێت. لەم ڕوویەوەیە کە هەتا ئەمڕۆکەش پرسیار کردن و گەرانی ئاوەزمەندانە بە دوای دۆزینەوەی وەڵامی پرسیارە فەلسەفییەکاندا بەردەوامە و درێژەی هەیە.

لە لایەکی دیکەشەوە، هاتنە کایەی پرسیار یەکێك لە کۆڵەکە سەرەکییەکانی ئەفراندنی گوتوێژ و دایەلۆگی فەلسەفییە کە گرنگییەکی تایبەتی لە هزرینی میتۆدییانەی فەلسەفیدا هەیە و بە وتەیەك، بەبێ ئەفراندنی پرسیار گوتوێژی فەلسەفی جێگایەك بۆ خۆی نابینێتەوە. شایانی باسە کە خوێنەرێکی بواری فەلسەفە کە لە تەنیایی‌دا فەلسەفە دەخوێنێتەوە فێری بیرکردنەوەی میتۆدییانەی فەلسەفی نابێت و فەیلەسووفێکیش کە بیرە فەلسەفییەکانی خۆی نەخاتە بەر ئەزموونی گوتوێژ لەگەڵ بیرە فەلسەفییەکانی دیکەدا، ناتوانێت لافی ئەوە لێ بدات کە بیرێکی فەلسەفی ئەفراندوە. هزری فەلسەفی لە ڕەوتی گوتوێژ و دایەلۆگدا دێتە بوونەوە، نەك لە ڕەوشی چەقبەستن و کڕ کەوتن بە سەر کۆمەڵێك بیری دۆگماتیکدا. هزرینی میتۆدییانەی فەلسەفی لە سرشتی خۆیدا دژ بە هەموو جۆرەکانی چەقبەستوویی، تاکبێژی و تاکهزرینییە و خولقێنەری دایەلۆگێکی وەراوەر و بە مافی وەکیەکەوەیە بۆ لایەنەکانی گوتوێژ. بەرابەری و وەکیەکی لایەنەکانی گوتوێژ خەسڵەتێکی جەوهەری دایەلۆگی فەلسەفییە. لە هەرێمی فەلسەفەدا هیچ ئایدیایەك پیرۆزییەتی بە سەر ئایدیاکانی دیکەدا نیە و لە بنەمادا وتەزایەك بە ناوی پیرۆزییەت لە هەرێمی فەلسەفەدا جێگای نابێتەوە. هەقیقەتی فەلسەفی ئەو شتەیە کە لە ئاکامی دایەلۆگ و دانوستانی لایەنە فکرییە پێکدژ و جیاوازەکاندا دەخولقێت، نەك وتەی ئەم یان ئەو فەیلەسووف یاخود خاوەن را. ئەم دۆخە ڕێژەگەرا و ئەفرێنەری دایەلۆگەش لە ئاوەزمەندییتیی فەلسەفییەوە سەرچاوە دەگرێت.

ئەدەبی

کۆرپە شێعرێکی ئاشقێنی

نووسەر: لون ئووتۆ
و: کامران مرادی

کابرا شێعرە ئاشقانەکەی رۆژی "سەنت ڤالەنتەین"ی بۆ نووسیوە. شێعرێکی زۆر جوان دەرچووە و هەڵگری هەستو سۆزو پاکو بێ خەوشیەتی بە باشترین شێوە لەو جۆرە هەستو سۆزانەی کە لای خۆی دەست نەدەکەوتو خاوەنی جۆرێ لە نەرمو نیانی کە لە هی پەرییەکان دەچوو وێنەکانی شێعریو گووتەکانی ئەژین لە شەفافییەتو روونی، شەقڵێك کە بە رواڵەت ئاڵۆزکاو، بەڵام لە واقیع دا سافو رەوانە، بە دەیان جار شێعرەکەی بە دەنگی بەرز بۆ خۆی خوێندبۆوە. باوەڕ ناکات کە بەم باشییە شێعری گووتبێت. ئەوە چاك ترین شێعرە کە تاکوو ئێستا نووسیویەتی.

هەر ئەمشەو بۆی دەنێرێت کە نامەکە دەگاتە جێ، رێك سەری وەخت لە رۆژی "سەنت ڤالەنتەین" دەیکاتەوەو دەیخوێنێتەوە. دەست بەجێ واقیوڕ دەمێنێتو لە جوانیو هەستو سۆزی شێعرەکە چێژ وەردەگرێ. وێڕای نامەکانی تر ئەم نامەیەش وەلا دەنێت. لە بەر خاتری ئەو خۆشی گەرەك بوو، رێك وەکوو نامەکانی دیکە کە لە بەر ئەو نامانە ئەوی خۆش دەویستو بە کەسی تری نیشان نەدەدا چونکە زۆر دوورە پەرێزەو تێکەڵاوی کەس نابێتو خۆشی لەم خەسڵەتەشی دەهات.

پاش ئەوەی کە شێعرەکەی بە خەتێکی جوان نووسیو بۆی نارد، دانەیەکیشی بۆ فایلەکەی خۆی تایپ دەکاتو بڕیار دەدات دانەیەکیش بۆ یەکێ لە گۆڤارە گرینگەکانی ئەدەبی بنێرێت کە تاکوو ئەو کات کاری بۆ نەکردبوون. بۆ پێشکەش کردنی کۆپلە شێعرەکەی دردۆنگ بوو کە رەنگبێ خەجاڵەتو شەرمەزار بوویایە، شەرمەزاری ژنەکەیو زۆر شتی دیکە. بۆ دوا جار لە پێشکەش کردنی نامەی شێعرەکە واز دێنێت. دانەیەك بۆ خێزانیشی ئامادە دەکات. دواتریش هەوڵ دەدات هەتاوەکوو دانەیەکیش بۆ ژنە شاعیرێکی ئینگلیسی لە بەریتانیا بنێرێت کە بە راستی لە شێعرەکانی تێدەگات. دانەیەکی بۆ دەنووسێتو لە جیاتی ناوی ژنەکە بەس دوو پیتی یەکەمی ناوو نازناوی دەنووسێت. چەند رۆژێك دەخایەنێت تا بە دەستی بگات. بە چەند رۆژ دوا کەوتنەوە بەڵام ئەو لە جێدا وای دادەنێت کە چەند رۆژ بەر لە "سەنت ڤالەنتەین" لە فکری دا بووە.

خەوی ژاکاوی فەرمانبەرێك

ن: هاوژین سلیوە

لــە رۆژێکــی هــاوین دا فەرمانبەرێکی ماندوو دوای ئەوە لە فەرمانگە گەڕایــەوە پێجامەکــەی لەبــەر کــردوو دەست و پێو چاوی شوشت بۆ ئــەوەی کــە مێــك دەروونی ئارام بێتەوە، پەرداغــە ئــاوێکی کەللــە تەزێنی خــواردەوە لەســەر ســفرەی نــان خــواردن دانیشتوو خێزانەکەی بەپەلە خواردنەکەی بۆ هێنا و دەستی کرد بە خواردنی نان و شفتە و ماستاوی سارد دوای ئەوەی لە نان خــواردن بــووەوە هێنــد ماندوو بــوو توانــای نــەبوو دەســت و ددانــەکانی بشوات لەسەر دۆشەگێکی تەنك و شپڕێو ڕاکشا و سەرینەکەی خستە بــن ســەری و یــەك دوو جــار سەیری سەقف و دیوارە لەت لەتەکەی کردوو یەك دوو هەناسەی سارد و گەرمی هەڵکێشا و خــەوی لێکەوت، خەوێکی قورس خەوێك تێکرِا جەستەی بوو بە پــەرِۆ، خــەویٚ بــۆ هەســتانەوەی جەســتە سەعات ۲:۱۰ بوو زەنگی موبایلەکەی لێیدا لەم خــەوە خۆشــە خەبــەری بــووەوە دەســتی بــۆ موبایلەکەی برد:

– بەڵێ فەرموو.

– موبایلی مام وەسمانە.

– نەخێر کاکە هەو نیە.

– ئەی موبایلی کێیە؟

– موبایلی هەر کەسێك بێــت موبــایلی مــام وەسمان نیە.

هێشتا چاوی خەواڵوو بوو ســەر خــەوێکی بــۆ نەشکاندبوو راکشاوە و لاقی راستەی دەجولاندەوە و جەستەی وەك لانك دەجولایەوە لەناکاو خەو لــە چاوی کەوت دەستی کرد بە پرخە پرخ لــە دەرگــا درا(شرق شرق شرق) دەتکوت ئاسنگەرە و پلێت راست دەکاتەوە(شرق شــرق) لەگــەڵ لــە دەرگــا لێدانیش (جرِ جرِ جرِ) جەرِەس لێدەدرا دیســانەوە خــەو لــە چــاوەکانی زرِا و هاتــە دەر، دەرگــای کردەوە، زرەێکــی فرِتــە بــۆزی مــل ئەســتووری کەڵەگەتی قەبۆز قەوی و سمێڵ بابرِە و منداڵێکی بچووکی چڵمنی حەوت هەشت ساڵانە لــە پشــت دەرگاوە وەستاون:

– فەرمون فەرمون

– سمێڵ بــابرِە: دەســت و پلــە زلــەکانی بــەرز کردەوە بۆ راوی ئاسمان لە رای خودا خێرت دەگاتیٚ یارمەتییەکمان بــدە مــن هــەژار و نــەدارم ئــەو منالّەش باوکی شەهیدە و زۆر دەســت کــورتین .

فەرمانبەرەکە هەناسەیەکی هەڵکێشا و نەختیٚ تێرِاما و لە ناخی خۆیەوە وتی(لەوانەیــە مــن زۆر دەوڵەمەند بم لەم شارە گەورەیە و لەم ولاّتە فراوانە ســەد مــەتر زەویــیم دەســت ناکــەوێت کۆلّیتێکی تیا قیت کەمەوە)

کابراس سمێڵ بابرِە دیسان دەنگی هــەڵبرِی و خێرت دەگاتیٚ شتێکمان بدەیە.

– فەرمانبەرەکە نەختێکی تر راما و بیری لە وشەی"خێر" دەکردەوە لە دڵی خۆی دەیکــوت خێر، ئەی بۆ کەس خێر بە مــن ناکــا خێــر... دەنگی هەڵبرِی

– باشە ئێوە یەم نیوەرِۆیــە بــۆ لــە دەرگــای

خەڵك دەدەن خەڵك هەمووی خەوتووە.

–سمێڵ بابڕە: بڵـێم چـی کاسپیەکەمان ئـەو هایە.

فەرمانبەرەکە بەرەو ژوورەوە چوو پارە بهێنێ، منداڵە بچووکەکە چریکاندی مامۆستا، مامە تینوومە نـەختێك ئـاو، فەرمانبەرەکـە چـووە ژوورەوە و دەستی بۆ گیرفانی کراسەکەی بـرد و سەیری کرد و پارەکەی ژمـارد یـازدە هـەزار و پێنج سـەد دینـاری تێـدا بـوو لەبـەر خۆیـەوە دەیگوت لە هەموو ماڵی دونیـا ئەوەنـدە شـك دەبەم هێشتا ١٠رۆژ ماوە بۆ وەرگرتنی مووچـە ئەگەر دوا نەخرێت کەمێك راما و پێـنج سـەد دینارەکەی دەرهێنا کە دوو دووسەد و پـەنجایی بوو دۆلکە ئاوێکی سـارد و پەرداغـە ئـاوێکی هەڵگرت و هەڵگرتوو بەرەو دەرگا هات و یەکێ دووسەد و پەنجا دینـاری خسـتە مسـتیانەوە و پەرداغەکەی پڕئاو کرد.

– سمێل بابڕە: بەخوا پارەکە کەمە بەو نیوەڕۆ گەرمـە یـەکێ دووسـەد و پـەنجا دینارمـان دەدەیەی.

فەرمانبەرەکە کەمێ راما و لە دڵی خـۆی دا کوتی با بەڕکمان بگۆڕینەوە.

– سمێڵ بابڕ: بەخوا کەمە.

– فەرمانبەرەکە: بڵێ بـەزیاد بـێ، فـەرمـوو ئاوەکەت بخۆرەوە

– سمێڵ بابڕ: پەرداغم ناوێ دۆلکـە ئاوەکـەم بدەرێ.

دۆلکە ئاوەکەی پێدا و لێوی پێوەنا و (قـرپ قرپ قرپ) تا سێ چارەگی دۆلکـە ئاوەکـەی خواردەوە و نیوەشی بەسەر سینگ و ورگـی رۆ کرد، یەك دوو جار لێو و لچی لێکدا و(ئاح ئاح مت مت ئاە). هەناسەیەکی نوێی هەڵکێشـا و یەکسـار پەرداغـەپڕ ئاوەکەشـی دا بـە کـورە بچکۆلەکە و یەکبێن خواردییەوە و هەناسەیەکی هەڵکێشا و تاسەی تینوێتی شکا.

ئاویان خواردەوە پارەیان وەرگـرت بـەلام بـەر لەوەی بڕۆن فەرمانبەرەکە بە سمێـل بـابڕی وت: کاکە تۆ خانووی خۆت هەیە؟

سمێڵ بابڕە: ئەیچۆن خۆ من دۆم نیم لە چـادر بژیم یان کرێ گرتە بم.

رووی لە مناڵەکە کرد ئەی تۆ کـەی باوکـت شەهید بووە.

– لەشەڕی ناوخۆ

سمێڵ بابڕە و مناڵەکە خواحافیزیان کردو و بە جووتە بەرەو ماڵەکانی تر ڕۆیشتن. فەرمانبەرەکە دەرگاکەی پێوەدا هاتەوە سەر جێ هێشتا چاوی خەواڵوو بوو بیری لەوە دەکردەوە تۆ بڵێی مناڵـە شەهید بێ نانا شێوەی هەر لە زەلامەکە دەچوو، مناڵێکی کەڵەگەت بوو چاو و بـرۆی هـەر لـە زەلامەکە دەچوو نازانم دەبێ برازای بێ؟ شێوەی هەر لەو دەچوو نانا بۆ ئەوەیان بوو لە هەر ماڵەو دووجار پارە وەرگرن، با وا دابنێین کوڕی شەهید بوو؟ ئاخ ئاخ... شەهیدێ لە پێنـاوی چـی؟ بـا ئەوانەی باوکیان لە هیچو خۆڕایی بە کوشـتن دا بەخێوی کەن.

لەو قسانە و خەیاڵانە بوو خەو چاوی دەبردەوە ماستاوەکە زۆر کاری تێکردبوو وەك چۆن بـەرج کرابێ بۆ خەو ئاوا هەستی بە قورسایی جەسـتە و بێتاقەتییەکی زۆری دەکرد. راکشا و یەك دوو جار خۆی بەم لاو بەولادا سوڕاند(پرخ پرخ پرخ) کەوتـەوە خـەوێکی قـووڵ لـە ناکـاو کارەبـا کووژایەوە و ژوور بوو بە ژیلـەمۆ و ئـاگر هـەر ئەوەندەی زانی هەموو گیانی لە ئارەقە وەردراوە و هەستا و دەرگای کردەوە بۆ ئەوەی هەوایـەکی فێنکی بۆ بێت بەلام لە هالاوی ئـاگر و دەنگـی جیك جیك کەرە هیچی تری بۆ نەدەهات.

کەمێك تێڕاما و یەکسەر بیری لەو کرێکـارە بەستزمانانە دەکردەوە کـە لەبـەر ئـەو هـەتاوە ئاگرە رەنج دەدەن لەسـەر خۆیـەوە دڵـی بـەوان دەسووتا و بیریشی بۆ لای ئەو کەسانە دەچوو کە لەبەر سـپلیت خـەوتوون و هـەرگیز کارەبایـان نابڕێ.

سەری بڵێند کـردوو بـە تەنیشـت سـەعاتی کارەباکەی پارچە کاغەزێکی بینی سەیری کـرد پەنجاهەزار دینار پارەی کارەبا هاتووە تێڕامـا و خەم دایگرت ئارەقەش وەك نمەی باران بـە سـەر روومـەتی و نێـو چـاوانی دەهاتـە خـوار، لـە ژوورەوەش بۆڵە بۆڵی ژن و زیرەت گریانی مناڵان بەرپا بوو لەبەر گەرمی ئەم هاوینە تووشەی بـێ کارەبا. دەستی تەڵغ و شك و ترشا و تەبیعـەت ژاکـاو بـوو و یەکسـەر یازدەهەزارەکـەی نـاو جزدانەکەی هاتەوە بیر و ئەوەندەی تر شپرزە بوو دەمی وشك بووە و داواکاری جل و بەرگی خێزان و کتێـب و دەفتـەر و قەڵـەمی منـدالان و قەرزەکەی حاجی ئەحمەدی هاتنەوە بیر. دەمـوو چاوی کابرای خاوەن ماڵ و وەك ئیزرایـل هاتـە بەرچاوی ئەوەندەی تر هەلبزرکا چـووە ژووری و لە ترمزەکەوە پەرداغە ئاوێکی وەرگـرت ئـاو ج ئاو ببوو بە شیر گەرم داهاتبوو، ئاوە ساردەکەی نیوەڕۆ بوو بەلام کلۆ بەفرەکان تواوبوونەوە و شفتە و ماستاویش لەسـەر دڵـی هەڵترشـابوو لەبـەر خۆیەوە دەیگوت خوا قبوڵی نەکا ئەم تاوانە.

"مردووناشتن"

و: سەلاح نیساری

دەبوایە کاتژمێر دوو و نیو حەشامات لە بەر دەرگای ماڵی کیژۆڵە مردووەکەوە بەرەو گۆڕستان وەڕێ بکەون. بەڵام خەڵکە ڕەشپۆشەکە زۆر زووتر لەوێ وەخڕ ببون. ئەوان لە سەری کۆڵانی حەساری کلیسا چاوەڕوان مابوونەوە. ماڵی کچۆڵەکە ڕووبەڕووی ئەو کۆڵانە بوو. جا بۆیەش ئەگەر ئاپۆڕەکان لەوێوە وەڕێ کەوتبان، هێندەی نەدەخایاند دەگەیشتە شوێنی مەبەست. دەرو جیران هاوکات لە گەڵ خەڵکی شارو دێ لە گەڵ هەوارچیان و ماسیگرە کانی ئەو بەنداوەی کە کچەکە هێندێ لە خوارترەوە تێدا خنکابوو. هەر تازیە بارێك کە دەگەیشتێ یەکراست دەچووە لای ناسیاوی خۆی و پاش ئەوەی تۆزێك باسی ئەم ڕووداوە دڵتەزێنەیان دەکرد هەر لە بیریان دەچۆوە بۆچی هاتوون. خێرا باسی گیروو گرفتی شارۆچکەکەیان دەهێنا گۆڕێ.

(جان مووینی) لە ڕێگا کۆنەکەوە هاتبوو، هەر کە گەیشتە سەری کۆڵانەکە، هەرای کرد جیمز ئۆهارا، جیمز حاڵت خاسە؟

جیمز ئۆهارا پیاوێك بوو تیشکەڵانە، سەرو سەکتی هەر لە ڕێوی دەچوو، هەر کە گوێی لە دەنگی مووینی بوو ئاوڕی دایەوەو گوتی ئای، چۆن بم، شپرزەو بەسەر یەکداڕووخاو، ئەتۆ چۆنی؟ "

"منیش خەراو نیم، ئێژم ئەم کەنیشکە هەناسە ساردە ئای چەندە جێی داخە!"

"هەر وایە بە خودای وەختێك منالێکی ئەوەندە بوو دەمناسی!"(دەستی هەتا سەر ئەژنۆی هێنا خوارێ) گوتی: "نازانی چەندە منالێکی زیت بوو! بەس بوو شتێکت پێوتبا، دەست بە جێ وەڵامی دەدایەوەو سەرت سوڕدەما! "لە وەختی قسە کردنا سەری قیت رادەگرت. جان مەك گلۆرگی لە دوورەوە دیت بۆلای هات. وتی: "جان، تۆش لێرەی؟ !"

مەك گلۆرك پیاوێك بوو سەرو چاو خڕ، چاو چکۆلە، دەم بە پێکەنین، دووکەڵ بە باقە لە سەری هەڵ دەستا، لێیان نیزیك بۆوە.

لە وەڵامی ئۆهارادا گوتی: "ئەوە نییە دێم بۆ لاتان."

مووینی گوتی: "لە حەفتە بازار دیتمت، کەچی تۆ هۆشت لە جێگایەکیتر بوو منت نەدی، گاگەلەکەت خاس فرۆشت یان نا؟ "

"خەراپ نەبوو لەوە دەچوو زیاتریشیان پێدابام، بگرە کەمتریش! "

"گوێرەکەکەی هاورد بووم بۆت فرۆشرا؟ "

"نا، گوێلکی چاکە، خۆ پووڵی کیلۆیەك پیوازیان نەدەدامێ. . . "

ئۆهارا دەستێکی لە سەر شانی داناو گوتی:

"کاکە پێموابێ تۆ هاتووی بۆ مردووناشتن، وانییە! "جان مەك گلۆرك لەو بەری شەقامەکەوە چاوی بڕییە دەرگای ماڵی کیژۆڵە خنکاوەکەوە گوتی: "وام بە چاك زانی بێم بۆ شارو لەو پرسەیەدا بەشدار بم، خوا بیبەخشێ! "(هاوکات هەرسێك پیاوەکە لە گەڵ ئەو، کڵاوەکانیان لە سەر خۆیان داگرت)

جان پرسی: "کەی دەینێژن؟ "

مووینی گوتی: "قەرار بووکە ساعەت دووو نیو بینێژن، بەڵام جارێ هەر خاوەخاویانە، قەرارە فایتوونی پۆست بێتو جەنازەکەی هەڵ گرێ، ئەمیش جارێ نەگەیوەتە بلفاست، جیا لەمانەش ئاشناو دۆست لە دەرێیەوە بێنە ئێرە نانی نیوەڕۆیان گەرەکە. بەم حیساوە تا سێی دوانیمەڕۆ ماتڵ دەبین! "

جیمز ئۆهارا گوتی: "ڕاستیش دەکەی! "لە پاشان ڕووی کردە جان مەك کلۆرگ، گەلا تووتنێکی خستە بەر دانی، تۆزێك دواتر لە قوونچکەکەی کردەوەو پاش نەختێك جاوین تفێکی زەردی فڕێدا سەر جەدوەلی قەراخ شەقامەکە، گوتی:

"تۆ دەڵێی من گرانم وتووە؟ بەلاّم من دەڵێم بەو پارەیەش زۆریش هەرزانە! "

مووینی وتی: "پێش ئەوەی کەنیشکەکە بچێ بۆ سەر بەحری قسەی دەکردو ئەکەنی! خودایە مردنی ئاوا بە قسمەت کەس نەکەی! "زۆر بە شوێن مەیتەکەدا گەڕان تا دیتیانەوە؟ "بەڵێ، ئەرێ وەڵلاّ"

جیمز ئۆهارا گوتی: "گوێلکەکە دەدەی بە پێنج پاوند و پێنج پنی؟ " "کەمێکی دیکە بۆم زیاد بکەی دەیدەم! "

مووینی وەك کەسێك بیبەوێ قسەیەك دووپاتە بکاتەوە گوتی: "خنکاوەکەیان هەر لەو شوێنە دۆزییەوە، زووتر تێی کەوتبوو پیا سەری سوڕ ئەمێنێ، ئەم بنیادەمە ئاوەکە بەملاو ئەولایدا ئەدا، کەچی دوایی هاوردوویەسەوە سەر جێگای هەوەڵجاری! "بە سەری تۆ وایە" "جۆن، هەر قسەی تۆیە! "

پیاویك بە کۆتێکی فشەوە لە دەرگای ماڵی کچەکەی دا. ئەو پیاوەی لە تەنیشت مووینی راوەستابوو لەوی پرسی: "ئەو کابرایە کێیە ئەو تەپڵەیەی لە سەر ناوەو ئەو کۆتە شۆڕەی لە بەر دایە، تۆ دەیناسی؟ "

مووینی وەڵامی داوە: "ئەمە ئەوەڵ جارە دەیبینم. رەنگبێ خەڵکی ئەم ناوە نەبێ. جیمز تۆ نایناسی: "

ئۆهارا وتی: "نا، نایناسم، لەوە دەچێ بە شەمەندەفەر هاتبێ. فایتوونی پۆست هاتووە جەنازەکە راگوێزێ، ئەوەتانێ(پتریك ماگراس) بە سواری فایتوونەکەی گەیشتێ. مووینی درێژەی بە قسەکانی داو گوتی: "سەیریش نییە تۆ راست بێژی، چاوت تێوە بوو لە رۆژنامەی(دری)دا سەبارەت ئەو کەنیشکە چی نووسیابوو، ئەو ژنە جاهێڵە لە دایرەی پۆست کار دەکا خەوەرەکەی نووسیبوو! " "هەروایە، منیش خێندوومەتەوە. شتی سەیروو سەر سوڕهێنەری نووسیبوو، پیاو واقی وڕدەمێنێ، بڕوام نەدەکرد. ئەو ژنە بتوانێ شتی وا بکات!" "وا دیارە کار بەدەستی دەوڵەت بێ، بە تۆش وانیە؟ "

لە ڕۆژنامەکەدا نووسیبووی ئەو کیژۆڵە جوانە بەراستی زیرەكو فامیدە بووەو هەر لە قوتابخانەی دری، کە باوکی ناردبووی، کۆڵێکی خەڵات وەرگرتبوو، خودا دەزانێ ئەو بابەی بۆ پێگەیاندنی چەندێکی پووڵ و پارە سەرف کردووە! "

"هەرواسە، بە گیانی تۆ داوای رۆحی بنیادەمی کردبا بۆیان پەیدا دەکرد. رۆژەڕەشی هەناسەسارد، ئای! "

"بەڵێ، ئەو ڕووداوە فێرمان دەکا دەرحەق بە منداڵەکانمان کەمتەر خەم نەبین و بیانعاملێنین! "

دوو لاوی کەڵەگەت، کە تاجە گوڵێکی بەنرخیان بە دەستەوە بوو چوون لە دەرگاکەیان دا، بەبێ مەحتەل کردن فەرموویان کردن. جان مووینی گوتی: "ئێوە خۆتان سەیرێکی ئەم تاجە گوڵە بکەن. دەزانن چییە برای من، حەتمەن پووڵێکی خاسیان پێداوە، ها! "

"بەڵێ، ئەو تاجە گوڵە یەکیەتیی لاوان ناردوویەتیەن بەڵێن وابوو کچە لەگەڵ یەکێك لە ئەندامانی یەکیەتیی لاوان زەماوەند بکات. یانی نەتبیستووە؟ "

"نا، کوڕەکە کێ بوو، ها؟ " "وابزانم کوڕی (مەك کارکن) بووە! " "ئەی لەم هەتیمە! "

"بەڵێ، کوڕە قوڕ کرا بە سەریدا!

··· جان مەك كلارك، گوێرەکەکەت بە شەش پاوندو دوو پنی دەفرۆشیێ؟ "

"کاکی خۆم، ئەگەر پوولی چاکم بدەنیێ ئەی بۆ نایفرۆشم! "

جان مووینی وتی: "پیاگ خاس زۆرن تاجەگوڵ بنیێرن! "

"بەراستی هەروایە، بەڵام کاکی خۆم، پیاو نابیێ لە ڕۆژی ئاوا دا، سەر داخات و دەست قووچاو بی، دڵاوا بە و خێرۆمەند! ··· پێم بڵیێ بزانم جیمز، ئەتۆ حازری شەش پاوندو دە پنی بیێە خواریێ؟ "

ئۆهارا، کەمیێك لە خەڵکەکە دوور کەوتەوە و ئەوە تووتنەی خەریکی جووینی بوو تفی کردەوە، درێژەی بە قسەکانی دا: "دەزانی چۆنە، من دەمویست بزانم ئەگەر کەسیێك کڕیار بوو، بەو پارەیە دەیفرۆشی یان نا، دەنا من پێنج پاوند زیاتر نادەم! "

"ئەگەر وایە هەر بیریشی لیێ مەکەوە، بەو حیسیێبە من و تۆ ڕیێك ناکەوین! لە تۆ وایە ئەم گوێلکەم دیوەتەوە، هەروا بە هەرزان و تاڵان لە چنگمی دەربیێنی، هەتا دەمری بەو هیوایەوە بە! "

ئۆهارا گوتی: "تەماشا ئەو گشتە خەڵکە لێرە وەخڕ بوون. ڕووی کردە حەشاماتەکە و گوتی: "ئەگەر ئەقڵم هەبیێ ئەو هەزارە زیلەیە هاتوون هەتا لەگەڵ جەنازەکە بچن! "

"چاکی بۆ چووی، بەڵام من لەوە قەرەباڵغتریشم دیوە، ئەو کاتەی دوکتور(کوچرین) مرد لەبیرتە؟ ئەو خەڵکەی لە بەر ئەو هاتبوون، بڕوام پیێ بکە ئەوەندە و نیوێکی ئێستای ئەو خەڵکە دەبوو! "

"بەڵیێ هەر وا بوو، دوو کیلۆمتر خەڵك ڕاوەستابوون! "

دەرگای ماڵەکە کرایەوە چەند کەسیێك چوونە ژووریێ، مووینی وتی: "هەر ئیێستا ئەکەفتە ڕیێ. "

"وادیارە، خودا بیبەخشیێ. تازە لەم دنیایە بەشی ئەو کیژۆڵە تەواو بوو. دەبیێ لەو ڕۆوە هەتا ڕۆژی قیامەت تەخت بخەویێ! "

"ڕەحمەت لە قەوری باوکت، بە خوا قسەی خاس بە ئەمە ئیێژن! ···"

دەرگاکە بە ئارامی کرایەوە چەند کەسیێك کە تابووتێکی زەردیان لە سەر شان بووهاتنە دەریێ و سێبەری بیێدەنگی شەقامی شارۆچکەکەی داپۆشی. پیاوان بە نیشانەی ڕیێز لیێنان کڵاوەکانیان لە سەر خۆیان لابرد، ئەوانەی وا کاتۆلیك بوون دەستیان بە نیشانەی خاج لە سەر سینگیان دانا و بۆ شادی ڕۆحی مردۆکە دۆعایان کرد. زۆربەی ژنەکانیش لەچکەکەیان لە بەر چاویانەوە گرت و ملیان نا لە گریان. تابووتەکەیان لە شەقامەکەوە هیێنا و بە شانی کۆڵانەکە دا هەڵگەڕان. بەرەو گۆڕستان وەڕیێکەوتن، حەشامات بە نەرمی و لە سەر خۆ کەوتنە جووڵە زەنگی کلیسا لە سەرە خۆ دەنگی لیێبەرز بۆوە، لە ماڵی کچە خنکاوەکە ژنێك بە بانگ و سەڵا دەگریا.

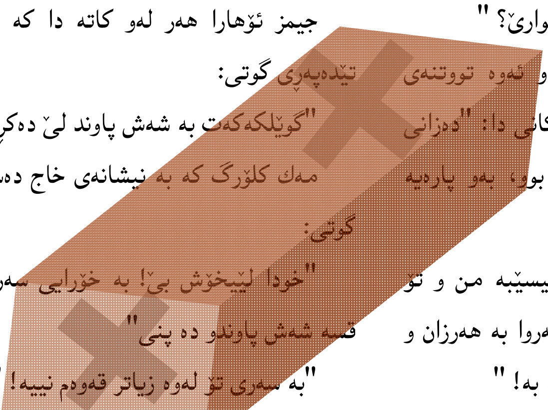

جیمز ئۆهارا هەر لەو کاتە دا کە جەنازەکە بە بەر دەمیاندا تیێدەپەڕی گوتی:

"گوێلکەکەت بە شەش پاوند لیێ دەکڕم"

مەك کلۆرگ کە بە نیشانەی خاج دەستی لە سەر سینگی دەدا، گوتی:

"خودا لیێبخۆش بیێ! بە خوڕایی سەری خۆت مەهیێشیێنە، یەك قسە شەش پاوندو دە پنی "

"بە سەری تۆ لەوە زیاتر قەومی نییە! "

"مردووت مریێ، بۆ چەندە چەنە درێژی دەکەی، پیێم وتی قسە هەزارە و یەکی بەکارە، شەش پاوند دە پنی! "

"ماڵت بەقوڕیێ نەگیریێ بۆ تەماحت! ···"وەڵڵا دڵانیێکت بە حەوت ساڵان دەرهاتووە"

"بەو سەرە شیرینەت زۆر خەراپی بۆ چووی، زۆریش خۆش سەودام!··· کارێك بکە نە شیش بسووتیێ نە کەباب! "

"ئەگەر ئاوا پیاوی چاکی ئەوەندە پیێ دامەگرە"

"نا، بیێ ئەولاو ئەملا هەر ئەوەیە وتم! "

"جاریێ ئەوە ئاپۆرەکە لە سەر قەبرانە··· وەرە با بچین بۆ مەیخانەی(مالونی) ئەو وەخت دەزانم لەگەڵت پیێك دیێم. "

ن / ست جان اروین

وەرگیران بۆ فارسی/ محەمەد ڕەمەزانی

سەرچاوە: خندە ایرلندی

ناشر: عابد

ساڵی چاپ: بهار۱۳۸۲

کۆمەڵایەتی

چەند هەنگاوێك تا لەشفرۆش بوون

ن: ئیمان موزەففەری
و: نیان بداغی

له بەرامبەر ئاوێنەکە دا دەوەستێ. ژووری خەوەکەی هەروا پێك دادراوە. تەختێکی دوونەفەری کە تێك قوپانی باڵنجو گنجولۆچ بوونی مەلافەکان پێت دەڵێن کە دوو کەس لەوە پێش لە سەری نوستوون. هەوا تەمومژە، هەوروهەڵایەکی سەیرە. پەردەی ژوورەکە رەنگی لێڵی ئاسمانی گرتووە. بێدەنگییەکی تاڵو هەژێنەر فرمێسکی خستۆتە باوەشی بیرکردنەوەیەکی قووڵ. ئەو نازانێ سەرچاوەی ئەو بیرکردنەوەیە لە کوێڕایە، کەچی پێی خۆشە زیاتر بیر بکاتەوەو لێی ورد بێتەوە. بەو حاڵەش گڕی گرتووە. چاو دەبڕێتە وێنە لە قاپ گرتووەکەی تەنیشت میزی خۆڕازاندنەوەکەی. فەرهاد لە باوەش گرتووەو ماچی دەکا. وێنەکە دەیباتەوە کۆشی بیرەوەرییە شیرینەکانی ژیانی

هاوبەشی لەگەڵ فەرهادی هاوسەری. شانەیەك بە قژە ئاڵۆزەكەی دا دێنێ و چاو لە ڕەنگی بۆیەی نینۆكەكانی دەستی دەكا. ئێستاش بریقەیان دێ. ڕوخسارێكی هێمن، چاوێكی گەش، تەواو بەدڵی فەرهادە.

لە خۆی پرسی بۆچی هەتا زیاتر بە دڵی فەرهاد دەژی، لە خۆی‌و فەرهاد پتر دوور دەكەوێتەوە؟ بۆچی نێوانی ژیانیان تا دێ پتر هەراوتر دەبێ؟ ئەو ئێستا لە كوێی ژیانی فەرهاد دایەو فەرهاد لە كوێی ژیان‌و بیركردنەوەی خۆی؟ هەورەبریسكەیەك هەوەدای خەیاڵی دەپچڕێنێ. چاوێك لە تەختو جێ خەوەكەی خۆی‌و فەرهاد دەكاتەوە. دوای ٥ ساڵ ئێستا شوێنی ئەو لە ژیانی هاوبەشیاندا چیە؟ قسەكانی ڕووناكی هاتەوە بیر. چند ڕۆژێك لەوە پێش دیبووی. ئەو كاتەی داوای لە فرمێسك كردبوو لەگەڵی بێ تا مانتۆیەكی نوێ بكڕێ. بەڵام لە بیری نیە كە چۆن بوو باسەكەیان كێشرایە ئەوە. بەڵام فرمێسك وشە بە وشەی ئەو باسەی لە بیر مابوو.

ــ تۆ دەزانی لەشفرۆشەكان چۆن دەژین؟

ــ بڕۆ خڕی كەوە. لەشفرۆشەكان كوا دەژین!

ــ ئەدی چ دەكەن؟

ــ كۆیلایەتی، ئەوان تەنیا كۆیلەن‌و بەس!

بەخۆشی نەیزانی كە دەڵێ چی. بەڵام ڕووناك كە مانتۆكەی لەبەر كردبوو و لە نێوەڕاست دووكانەكە خولی خوارد، سەری هێنایە بن گوێی‌و گوتی: بەڵام ئەمن زۆر كەس دەناسم كە كۆیلەی مێردەكانیانن. فرمێسك تاوێك بێدەنگ بوو و پاشان هەر لە خۆڕا گوتی: یانی دەتەوێ بڵێی كە هیچ جیاوازیی‌یەك لە نێوان ئەوان‌و لەشفرۆشەكاندا نیە؟

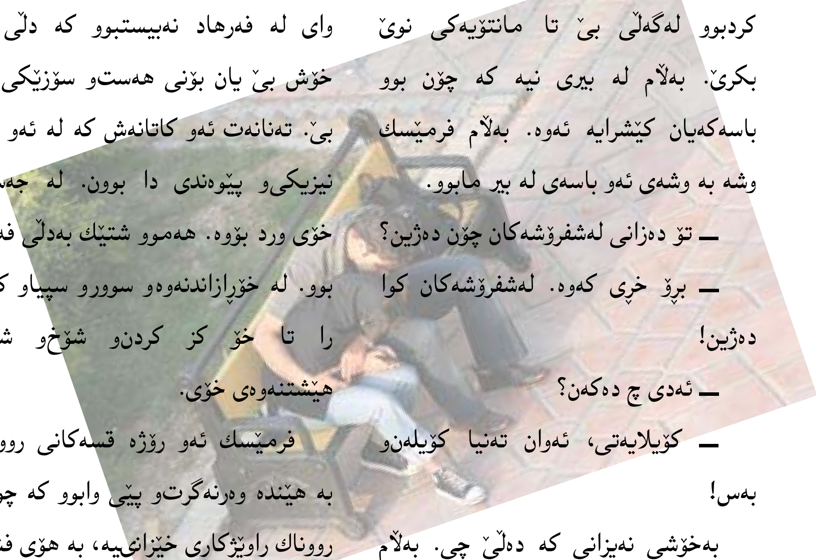

گرمەی هەورە تریشقە ئاسمانی بیركردنەوەی فرمێسكی پێك دادا. چاوی بە ژوورەكەی دا گێڕا. چەك پوولێكی ٢٠ هەزارتمەنی لە تەنیشت مێزی خۆڕازاندنەوەكەی بوو. كاری فەرهاد بوو، هەر وەك جاران. ئەو هەمیشە لە سەرەتای حەوتە دا پوول یان چەك پوولی لە تەنیشت مێزی ئارایشەكەی بۆ بەجێ دەهێشت‌و بەیانی بێ ئەوەی فرمێسك وەخەبەر بێنێ لە ماڵێ دەچۆ دەر. هەمو شتێك ڕەنگ‌وبۆی چەند پاتبوونەوەی گرتبوو. مانگ بە دوای مانگ تێپەڕیبوو كەچی ئەو هیچ شتێكی وای لە فەرهاد نەبیستبوو كە دڵی پێی خۆش بێ یان بۆنی هەست‌و سۆزێكی لێوە بێ. تەنانەت ئەو كاتانەش كە لە ئەو پەڕی نیزیكی‌و پێوەندی دا بوون. لە جەستەی خۆی ورد بۆوە. هەموو شتێك بەدڵی فەرهاد بوو. لە خۆڕازاندنەوەو سوورو سپیاو كردنی ڕا تا خۆ كز كردن‌و شۆخ‌و شەنگ هێشتنەوەی خۆی.

فرمێسك ئەو ڕۆژە قسەكانی ڕووناكی بە هێندە وەرنەگرت‌و پێی وابوو كە چونكی ڕووناك ڕاوێژكاری خێزانیە، بە هۆی فشاری كاری یان دیتنی چەند وێنەیەكی دەگمەن تووشی ئەو خراپ تێگەیشتنە بووە. بەڵام نا، دەتگووت ئەویش بۆتە یەكێك لەو كەسانەی كە ڕووناك باسی دەكردن. بێزی لە خۆی دەكرد. پێی خۆش بوو خۆی لەو بیركردنەوەیە ڕزگار بكاو لە لایەنە باشەكانی ژیانی هاوبەشی خۆی‌و فەرهاد ورد بێتەوە.

چاوێكی لە ئاوێنەكە كردەوە. چاوەكانی كزو نیگاكانی خۆلەمێشی‌و ڕوخساری تەم گرتووی تەنانەت بۆخۆشی تیكراری بوو. دەتگووت هیچ چەشنە سوورو سپیاو و كەرەسەی خۆڕازاندنەوە چیدی ناتوانێ گۆڕانێك لەوە دا دروست بكا. بەڵام ئەوە گریمان واش نەبا، خۆی بۆ كێ گۆڕیبا، بۆكێ خۆی تاس‌و لووس كردبا؟

ساعەت ٨ ئێوارە گوێی لە كردنەوەی دەرگای ماڵێ دەبێ. فەرهادە هاتۆتەوە. فرمێسك سڵاوو ماندوونەبینی لێ دەكاو ئەویش سەرێكی بۆ دەلەقێنێ. لە بێدەنگییەكی دوولایەنەدا نان‌و چا دەخورێ. فرمێسك تەنیا گوێی لە دەنگی ئەو گۆرانیی‌یەیە كە لە ماهوارەكەدا بڵاو دەبێتەوە. قاپ‌و قاجاغ كۆدەكرێنەوەو دەشۆردرێن. فرمێسك چۆتە ژووری نوستن‌و فەرهاد چاو لە بەرنامەكانی ماهوارە دەكا. ئێستاش لە نێو قاپی وێنە گچكەكەی نێو ژوورەكەی‌و لە ژێر ڕووناكایی دڵگیری شەوخابەكەرا خۆی‌و فەرهاد دەبینێ كە لە باوەش یەكتر دا بۆ یەك پێدەكەنن.

دەنگی تەلەفزیۆنەكە دەبڕێ. فەرهاد دەركی ژووری نوستن دەكاتەوە. بێدەنگ لە تەنیشتی ڕادەكشێ، فرمێسك ئیدی هەست بە نامۆیی پەنجەو هەناسەكانی دەكا. جەستەو لەشی وەك كەرەسەیەك كە دەبێ

کاری خۆیان ڕاپەڕێنن، دەبێ بدرێتە دەست وەستا کارەکە. وەك هاچەر فەرانسە یان پێچ کوشتی‌یەکی نێو دەستی مکانیکێك. ئیدی هەست بە هیچ چەشنە سۆزو خۆشەویستی‌یەك ناکا. وەك بڵێی هەموو توانای تواوەتەوە. ناتوانێ چاو لە قاپی وێنەکەیان هەڵبگرێ. هەست بە سووکایەیتیەکی سەیر دەکا. بەڵام فەرهاد هیچ نابیسێ‌و واز ناهێنێ. دەنگی هەڵ دێنێ.

ــ فەرهاد، فەرهاد بەسە ئیدی، بیکە بەخاتری خودا تەواوی کە.... واز بێنە ئەمن چیدی ناتوانم. بەڵام وەك بڵێی لەگەڵ دارو دیوار قسان دەکا. ئەو هەر دەپاڕێتەوە فەرهادیش واز ناهێنێ تا تەواو دەبێ‌و بە ئۆرگاسم دەگا (لێی تێر دەبێ) و دوای چەند ساتێك لە تەنیشتی رادەکشێ. بەڵام ئێستا پشتی تێ کردووەو پەتۆکەی بەسەر خۆی داداوە. فرمێسك تەنانەت وەرناسوورێتەوە تا فەرهاد ببینێ. ڕووی لێ وەردەگێرێ‌و دیسانەکەش قاپی وێنەکە لەبەر چاوێتی. فرمێسك‌و فەرهاد لێو بە بزەو لە شەوی بووکێنی‌و زاوایەتی دا.

ئەو دوای پێنج ساڵ ژیانی شەرعی‌و قانوونی ناتوانێ خۆی لەو پرسیارە دەرباز بکا کە بەراستی "نێوانی ژیانی ئەوو لەشفرۆشەکان چەندەیە؟"

تووڕەیی

و:عەبدوڵلا عەبدوڵلا پوور (چیا)

لە بواری وشەوە، تووڕەیی بە واتای هەڵچوون‌و قەڵسی‌یە کە لەوانەیە بە نیشانەگەلێك وەکوو: گۆران لە لێك کێشانی ماسولکەکان، مۆن بوون، ددان لە چیرە بردن، چاوتێبرین، مست کردنی دەست، گۆڕانی ڕەنگی ڕووخسار، سرپی، ئارەق کردن‌و هتد... بەدیار کەوێت. بەڵام بابەتێك زۆر گرنگە ئەویش ئەوەیە کە تووڕەیی‌یەکە دیاردەیەکی تەواو سروشتی‌یە، چۆن دەتوانین کۆنترۆڵی بکەین‌و هەروەها بیکەینە هێزێکی داهێنەر. بە هر حاڵ خەڵك لە هەموو شوێنێکی جیهان تووڕە دەبن، بەڵام تووڕە بوونیان بەرامبەرە بە ڕێنمایەکانی کولتووری کۆمەڵگایەکەیانەو ئەم ڕێنمایانە لە هیچ پەرتووکێك دا نەنووسراونەتەوەو تەنیا بە شێوەی دەرونی "ضمنی"و زارەکی لە نێو خەڵکی دا باوەو کاتێك ئەوانە ژێر پێ بنرێن نێشان دەدا کەسێك پەیدا بووە کە هەڵسوکەوتی بەرامبەر نیە لەگەڵ چاوەڕوانی‌یەکانی کۆمەڵگا. هەر کاتێك تووڕە دەبین وا بیر دەکەینەوە بە تووڕە بوون لەو کەسەی کە لێی تووڕەیین کاریگەری لە سەر دادەنێین‌و وا بیر دەکەینەوە ئەو بەرپرسی کردەوەکانی خۆیەتی‌و نەدەبوو وای هەڵسەکەوت کردبا.

تووڕەیی‌و شێتی، هەم بە بۆچوونی دەروناسی‌و هەمیش لە باری زمانی‌و وشەوە، پەیوەستن بە یەکەوە، لەبەر ئەوە کە لە زۆر لە فەرهەنگەکاندا کەسی تووڕەو کەسی شێت، هەردووکیان بە کۆنترۆڵ نەکراو دەزانن‌و باوەڕیان وایە کە ئەو دووە ناتوانن بەرپرسیارەتی کارەکانیان وەئەستۆ بگرن.

هۆکارەکانی تورە بوون دەتوانین بە سێ گرووپی گشتی دابەش بکەین:

١ـ گرووپێك لە هۆکارەکانی تووڕە بوون شتێکە کە پێی دەگوترێ "تەنی بێ گیانی نەزان" واتە کەلوپەلێکی ساکارو دواکەوتوو کە تووڕەیی خێراو زۆربەی کات لاوەکی دێنێتە کایەوە. بۆ نموونە شکاندنی قەڵەم جاف یان قەڵەم (کاتێك کە نانوسێ یان نوکەکەی دەشکێ)، شکاندنی ئاوێنە، گرمۆڵە کردنی کاغەزو... کە لەو کاتەدا کردەوەکەمان بە شێوەی کاتی وەکوو کردەوەی منداڵانی لێدێ. بە جۆرێك

کە جیاوازی نێوان کەلوپەلی گیاندارو بێ گیان لە بیر دەکەین‌و وابیر دەکەینەوە قەلەمێك یان شتێك کە لە تووڕەییان فڕێی دەدەینە سووچێك دەتوانێ تووڕە بوونەکەمان هەست پێ بکات‌و سروشتییە کە بەو کارە منداڵانەیە ئازار بە خۆمان دەگەیەنین.

٢ـ دوهەمین گرووپ لە هۆکارەکانی تووڕە بوون زۆرتر پێوەندیان بە پرسگەڵی فکریەوە هەیەو لە تایبەتمەندیەکانی ئەخلاقی (واتە کردەوەیەکی تایبەت کە ئێمە ئازار دەدا) پێك دێن. بەو شێوەیە کە هێندێك لە خەڵك، خووگەلێك‌و هەڵسوکەوتێکی تایبەتیان هەیەو ئێوە لەوانەیە لە زۆربەی کاتەکاندا، وا بزانن کە ئەو کەسانە مرۆڤگەلێکی باش‌و رووخۆشن، بەڵام کاتێك "ئەو خووە یان هەڵسوکەوتە تایبەتیە" لەوان روو بدات لە دەستیان تووڕە بن.

٣ـ سێهەمین گرووپ لە هۆکارەکانی تووڕە بوون بریتییە لە: تووڕە بوون لە هەڵسوکەوتی مرۆڤەکان لەگەڵ یەکتر. بۆ نموونە: زولم‌و زۆر، گەمژەیی (جا لە خودی کەسەکە رووبدات یان لە کەسانی دیکە)، هەڵخەڵەتاندن، بوختان کردن‌و هتد...

کەوایە بەو ئاکامە دەگەین کە ئەو تووڕە بوونانەی کە لە گرووپی سێهەم دان، رواڵەتەن دژکردەوەگەلێکی فیزیکی (بە هەموو شێوە جۆراوجۆرەکانییەوە)و هەم دژکردەوەگەلێکی دەروونی بوختان‌و سووك کردنی گیان‌و نمونەگەلێکی وەك ئەو دەگرێتەوە.

بێ هیوایی (نەگەیشتن بە ئامانج) یەکێك لەو هۆکارانەیە کە دەبێتە هۆی هاندان‌و شەڕە قسە پێکوتن‌و ئەمە بە نۆرەی خۆی کەسەکە ناچار دەکات قسە بە هەر شتێك بکا کە وەك بەربەستێك لەبەردەم رێگای خۆی ببینێ. هێندێك لە دەروناسان باوەڕیان وایە کە بێ هیوایی هەموو کات دەبێتە هۆی قسە پێکردن‌و قسە پێکردنیش بەرهەمی بێ هیوایی‌یەو ئەمە کە "بێ هێوایی" ئێوە تووڕە دەکات یان نا، پێوەندی بە هێندێك بارودۆخی هۆی وەدەست هێنان هەیە: کاتێك بارودۆخ بە دڵی ئێوە نیە چۆن هەڵسوکەوت لەگەڵ بارودۆخەکان دەکەن، داخوا بارودۆخێك هەیە کە بێ هیوایی کەم کەنەوەو رەوایی پێ بدەن‌و یان لە کەمترین ئاستدا وای لێبکەن شیاوی خۆراگری بێت، ئاخۆ ئێوە گشت خوازن "کمال گرا"و چاوەروانی زۆری ئێوە لە "شێوەی کاری جیهان" چیە؟ ئەوانە پرسیارگەلێکن کە دەبێ بزانین داخوا بێ هیوایی دەبێتە هۆی تووڕە بوون یان نە؟

هێندێك لە دەرووناسان دەڵێن: کە نابێ کەڵك لە وشەگەلێك وەرگرین کە ناوەڕۆك‌و واتای "نەرێنی‌یان" هەیە و چونکە بێ هیوایی هەمیشە لایەنی نەرێنی هەیە، کەوایە لە جیاتی ئەوەی کە لە وشەی "لێکدابران" واتە لێك جیابوونەوەی کار یان فکر یان هێوایەك کە خەریکە بە ئاکام دەگات یان تەواو دەبێت کەڵك وەرگرین کە هەم دەتوانێ لایەنی ئەرێنی هەبێ‌و هەم لایەنی نەرێنی هەبێ. بۆ نمونە، وای دابنێن دوای تێپەر کردنی رۆژێك کە زۆر ماندوون هاتوونەتەوە ماڵ‌و لەپشت مێز، لە سەر کورسی دانیشتوون‌و خەریکن خواردنی شەو دەخۆن کە لەناکاو تەلەفون (واتە ئەو دەسکەوتە ئازاردەرەی شارستانیەت) زەنگ لێدەدا. لەکاتێك دا لە دڵی خۆتاندا قسە بەهەرچی مزاحیمی تەلەفونی‌یە دەدەن، هەڵ دەستن‌و گوشیەکە هەڵ دەگرن. ئەگەر دەنگێك کە لە تەلەفوندا دەیبیستن بڵێت: " من فرۆشیاری کتێبە سەرچاوەکانم‌و قاموسێکی نوێم هەیە"و دواتر ئێوە بۆ کرینی کتێبەکانی هان بدات، بێ گومان زۆر تووڕە دەبن، بەڵام ئەگەر ئەو دەنگەی دەیبیستن دەنگی یەکێك لە رەفیقەکانتان بێت کە پێنج ساڵ لە دەرەوە بوەو هەرئێستا کە هاتۆتەوە بێگومان زۆر دڵخۆش دەبن. لە هەر دوو شێوەکەدا، لەسەر خواردنەکەتان هەستاون، بەڵام لە شێوەی ئەوەڵ دا تووڕە "لایەنی نەرێنی"و لە شێوەی دووهەم دا، دڵخۆش "لایەنی ئەرێنی" بوون. تووڕەیی خۆی لە خۆیدا جۆرێك نەخۆشی نیە کە تەنیا هۆکارێکی هەبێ. تووڕەیی پرۆسەیەك، سەودا یان رێگایەکی

پەیوەندیە. هێندێك جار توورەیی بە هۆی تێكچوونی لەشە، بەلام زۆربەی جار لە رووداوە كۆمەلایەتیەكان سەرچاوە دەگرێ. زۆربەی جار توورەیی بە هۆی پەیوەندی كۆمەلایەتی لە نێوان خەلكی نێو كۆمەلگە دەردەكەوێ، بەو هۆیە خەلكانێك زۆربەی جار ئاگایان لە توورە بوونی خۆیان نیە. بۆ دیاری كردنی شێوەی هەلسوكەوتمان لە دوای دەركەوتنی توورەیی، رێگاگەلێكی زۆر هەیە، بەلام هەموو ئەو رێگایانە پەیوەند دەبن بەم خالە كە كامە هەلسوكەوتی ئێمە دەبێتە هۆی كەم بوونەوەی توورەیی‌و كامەیان دەبێتە هۆی زیاد بوونی توورەیی.

كاتێك كە توورەین، تورەیی (كە بە قسەی ئەفلاتون، ئەسپێكی سەركەشە) بە نالەكانی لە ناو ئامێر مێشكمان دا لەقان داوێ، بەلام كاتێك كە توورە نین لەقان ناوێ، بەلكوو بە روالەت ئارامەو بە مۆنیەوە لە سەر یەكێك لە ئەندامانی لەش دانیشتوەو چاوەروانە كە ئێمە توورە بین تاكوو ئەویش دەست بە جووتە هاویشتن بكاتەوە. هێندێك جار توورەیی سەركوت كراو دەتوانێ فشارە دەرونی‌و نەخۆشیەكان دوبارە بكاتەوە. سەردەمێك باوەر وابوو كە "توورەیی" سۆزێكە وێرانكەر كە بە هەر نرخێك بێت دەبێ سەركوت بكرێ، بەلام ئەورۆكانە باوەر وایە تورەیی سوزێكی ساغە كە ئەگەر سەركوت كرێ لەسەر مرۆڤ گران دەكەوێ. خەلكێكی زۆر لە ناكاو بریار دەدەن دان بەخۆدانانی لە رادەبەردەرو دەمارگرژانە وەلا بنێن‌و سۆزەكەیان بە سەربەستی دەربرِن، بەلام لە كاتی كردەوەدا دوودل دەمێننەوە كە چۆن وەها دەكەن. هێندێك كەس كاتێك لەگەل داخوازیەكانیان دژایەتی دەكرێ زۆر توورە دەبن. هێندێك خەلكیش هەر زەبرو زەنگێك بە بێدەنگی ولام دەدەنەوە.

چەند خال بۆ دامركاندنەوەی توورەیی:

١- "وردبوونەوە" باشترین دەرمانی توورەییە. یەكەمین هێرشەكانی توورەیی، توندو خێرایە، بەلام ئەگەر هێندێك وردبنەوە، لە هێزی توورەیی كەم دەبێتەوە.

٢- بۆ گەیشتن بەرەو راستی، حاشا هەلنەگرە كە دەگەل توورەیی، خۆویستی‌و نفرەت‌و هتد بەرەو روو دەبن، دەنا ناگەینە راستی.

٣- هەلسوكەوتی "دروست" پەیوەندی بەوە هەیە كە تاكوو كاتێك توورەین، قەت لە ژێردەستەكانمان نەدەین. ئەگەر سەبر بكەین تاكوو هێور بینەوە، هەموو شتێك بە راستی روخسارێكی دیكە بە خۆوە دەگرێ.

٤- "دان بەخۆدا گرتن" فێرمان دەكا چۆن بە سەر سۆزەكانی خۆماندا زال بین‌و چۆن سۆزەكانمان كۆنترۆل‌و هەوساریان بكەین تاكوو ئاكامەكانیان تاكوو ئەو جێیەی دەكرێ جێگەی پەسند بێ.

توورەیی روخساری مرۆڤ ناشیرین دەكا

كەسانێك كە توورەیەكەیان لە دەروونیاندا زیندانی دەكەن یان دەیهێنن‌و دەییەن (تاكوو بەلكوو ببێتە شتێكی دیكە جیا

لە تووڕەیی) یان بەلاڕێی دا دەبەن، بەو هیوایە کە وردەوردەو لەخۆوە سەرکوت بکرێ، دەبێ چاوەڕوانی مەترسیەکانی بن. تەنانەت "تۆزێك" تووڕەیی کە لە شێوازی ئاسایی دا تەنیا فشاری خوێن دەباتە سەرێ، ئەگەر دەرنەبردرێتو لە دەرون دا بمێنێتەوە، وا بەهێز دەبێت کە مرۆڤ تووشی نەخۆشی، پەژارە، خەمۆکی، گیرۆدە بوون بە ئەلکۆل، کێشەی سێکسیو کارگەلێکی ناشیرین بکات. توێژینەوەکان پێشان دەدەن کە خەلکێکی زۆر دەلێن کاتێك تورەیەکەیان دەر دەبرنو دەروونی خۆیان خالّی دەکەن هەستی "ڕێز گرتن لە دەروون" لەوانداا کەم دەکاتو تاکوو چەند ڕۆژی بەردەوام، هەست بە خەمۆکی دەکەنو هەست دەکەن کە ئەو سۆزە جیاوازە، پێوەندی هەیە بە بارودۆخو ئەو شتەی کە بۆتە هۆی تووڕەییان.

سێ خالتان سەبارەت بە تووڕەیی لە بیر بێت:

١ـ "قسە پێگوتن" پالّوێنەی سرووشتی تووڕەییە. هێندێك لە دەروونناسان سەبارەت بە پالّاوتن، سێ ڕووداویان دەربڕیوە: ڕووداوی یەکەم دژکردەوەی کەسی بەرانبەری ئێوە دەبێ یا هەمبەر کەسێك بێت کە لێی تووڕە بوون یان بۆ لای کەسێکی دیکە نیشانە بگرن. بۆ نمونە ئەگەر بە مست لە بالّنج بدەن یان لە مێشکتاندا پلانێکی ترسناك بۆ تۆلّە سەندنەوە دابرێژن یان لە مندالّەکانتان بدەن تووڕەیەکەتان کەم نابێتەوەو نیشانە گرتنەکەتان ڕاست دەرنایەتو شکستی ئێوە بەو هۆیەیە کە کردەوەکەتان هیچ کاریگەری لەسەر هۆی تووڕە بوون نەبوە. ڕووداوی دووهەم، ئەگەر دەتانهەوێ تووڕەیی لە دەرونتان بێتە دەرێ کردەوەی ئێوە دەبێ زیانێکی باش لە نیشانەکە بدات. قوربانی (واتە نیشانەکەتان) دەبێ ڕاست بزانێ کە ئێوە ئەو بە شایانی کردەوەی دوو لایەنە دەزانن. لە وەها شێوەیەکدا بەدلّنیاییەوە پێویست نیە خۆتان پێی بسەلمێنن کە شایانی کردەوەی دوولایەنەی ئێوەیە، بەلّکوو ئەگەر کەسێکی دیکە ئەو بابەتەی تێ بگەیەنێت بەسە. بۆ نمونە، ئەگەر بەرپرسەکەتان زۆردارانە ئێوەی دەر کردبێتو دوای ماوەیەك، بۆخۆی لە لایەن سەرووتر لە خۆیەوە دەرکرابێت تورەییتان تێدا نامێنێت. ڕووداوگی سێهەم، ئامانجی تووڕەیی ئێوە نابێ کردەوەی دوولایەنە بکات. زۆر بە کەمی ڕوو دەدات کە کەسێك (لەوە بگەڕێین کە تاکوو چ ڕادەیەك حەق بە ئێوەیەو ئەو چەندە بەدخوو بێت) ڕاوەستێتو ئێزن بدا بە ئێوە کە هەر کارێك کە بتانهەوێ بیکەن.

٢ـ "هێنانە بەر باسی هۆی تووڕە بوونەکەتان لە گەلّ کەسێك دا" تووڕەیی لە دەروون دێنێتە دەر یان بەکەمەوە دەبێتە هۆی ئەوە کە هەست بە تووڕەیییەکی کەمتر بکەن. دەردەدلّ کردن لە لای کەسێکی خەمخۆر باشەو مرۆڤ هێور دەکاتەوە کاتێك تووشی حالەتێکی نەخوازراو دەبنو ئەو حالەتە بۆ کەسێکی دیکە دەگێرنەوەو ئەو هاودەردیو دەگەلّ دەکات شاد دەبن، لەبەر ئەوە دەزانن کە ئەگەر دۆخەکەتان لەگەلّ کەسێکی دیکە نەدەهێنایە بەر باسو سەبرتان دەکرد تاکوو ئەو حالەتە نەخوازراوە، هەر بۆ خۆی چارەسەر بوایە لە هاودەردی کەسێکی دیکە بێبەش دەبوون.

٣ـ "دەنگ گۆڕین"و هەموو جۆرەکانی "تووڕەبوونی مندالانە" تەندروستینو ڕێ لە دەمار گرژی دەگرن. مندالّ ئەوەی کە دەیهەوێ نابێ بە "تووڕە بوون" وەدەست بێنێت. ئەو شتەی کە لە کاتی تووڕەبونی دا لەوتان ستاندوە، کاتێك بیدەنێ کە هێور بوویێتەوە، شاهیدەکان نیشان دەدەن تووڕەبونو ڕقاوی بوون پەیوەندی لەگەلّ نەخۆشی کرۆنێری دلّ، وەکوو "آنفارکتوس" ماسولکەی دلّ پەیوەندی بەهێزی هەیەو لەوانەیە لەگەلّ مەترسی مردن بە هۆی نەخۆشی کرۆنێری دلّو هۆکارەکانی دیکە لە پەیوەندی دایەو هەروەها تووڕەیی، دەبێتە هۆی دوبارە بوونەوەی هەو کردنی بۆریەکانی هەناسە هەلّکێشان.

سەرچاوە: ئینتێرنێت

خۆزگە منیش کوڕ بایەم

ئا: عەلی بداغی

ئێرەیی بردن بە رەگەزی بەرامبەرو خۆزگە خواستن بۆ رەگەزی بەرامبەر بوون، هەم حەزێکی مێژوویی یەو هەمیش زۆرتر لە نێوان کچانو رەگەزی مێینە دا باو بووەو ئێستاش باوە. کەمتر کچێك هەیە کە رۆژێ لە رۆژانی تەمەنی ئاواتی ئەوەی نەخواستبێ کە خۆزگە کوڕ بایەو کەمتر کوڕیش هەیە تاقە جارێك بیری لەوە کردبێتەوە کە ئەگەر کچ بایە چ دەبوو؟

ئەوەش لە نێو کورد دا باو بووە کە ئەگەر بێتو کچێك میز بە کۆلکە زێرینە دا بکا، دەبێ بە کوڕو چ زۆرن ئەو کچانەی لە کاتی گورگەزێ داو هەڵهاتنی کۆلکەزێرینە دا بە تۆپزیو بە تالۆکە بۆ لای کۆلکە زێرینە رایان

کردووەو پێی نەگەیشتوونو کەم کچ هەیە ئەو ئاواتەی نەخواستبێ کە چ دەبوو دوو باڵی هەباو بە کۆلکەزێڕینە گەیشتباو برێکی میز پێ دا کردبا، ئای بەشکم ئای لە کچ بوون رزگاری بایە...

ئێستاش لەگەڵ چوونە سەرێی ئاستی روناکبیری خەڵكو پەرەسەندنی بزاڤی یەکسانیخوازیو کەمبوونەوەی جیاوازییەکانی نێوان کچو کوڕو دەرفەتەکانی بەر دەمیان لە کۆمەڵگا دا، ئەم حەزە لە مێژینەیەی کچان هەر لە جێی خۆیەتی، بەڵام پرسیار ئەوەیە ئێستاکە ئیدی بۆ؟

کوێستان فتووحی دەڵێ کە بە منداڵیو بە لاویش ئەو ئاواتەی هەمیشە لە دڵ دابووە کە خۆزگە کوڕ بایە. کوێستان فتووحی کە چالاکێکی بواری ژنانو خەباتگێرێکی سیاسییەو ئێستا لە پلەی رێبەرایەتی حیزبی دێموکراتی کوردستان دا درێژە بە تێکۆشانی خۆی دەدا، دەڵێ!

ـ ئەمن نەك هەر ئارەزوو، بەڵکوو بە منداڵی هەوڵیشم دەدا ببم بە کوڕ، هەر بۆیەش هەرکات کۆلکەزێڕینە هەڵ‌دەهات لە خۆشیان پێم وەعەرزی نەدەکەوت.

لێی دەپرسم باشە تۆی منداڵێکی ٧ـ٨ ساڵ چی وای لێ کردبووی ئەو ئاواتەت هەبێ؟

کوێستان دەڵێ: تۆ نازانی منی منداڵێکی ٧ـ٨ سالانە تا ئەوکات چەندها جارم لە ژنانی دراوسێو خزمو کەسم بیستبوو کە "خوایە بە سەگت دروست کردبایەم بەلام بە ژن نا" ئەمن ئەو کات ئەگەر چی لە قووڵایی ئەم تووكو نزایە نەدەگەیشتم، بەڵام هەر بە هۆی کچ بوونی خۆم تووشی زۆر کێشەو رێگری هاتبووم. ئەمن منداڵێکی زیتەڵەو عەجوول بووم، بەڵام بنەماڵەکەم جۆرێکی تریان دەویستم، ئەوەی کە تۆ کچیو دەبێ شەرمێونو بێدەنگو لە سەرەخۆ بی. رۆژانە سەد جار ئەوەیان بە گوێم دادەدا "بازبازۆکێن نەکەی، عەیبە"، "لەگەڵ کوران کایە نەکەی، حەیامان دەچێ"، "نەچی تۆپێن بکەی، ئەوە کایەی کورانە". باوەڕ کە گەورە گەورە ببووم لاقم وەتۆپ نەکەوتبوو، ئێستاش کە ئێستایە لە رووم هەڵ نەهات شەقێك لە تۆپێك بدەم. ئەوە راست ئەو کاتانە بوو کە دەمدی براکانم هەموو ئەو کارانە دەکەنو کەس رێگرییان ناکا. هەر بۆیە من بێزار دەبووم و ئارەزووم دەکرد کە خۆزگە وەك براکانم کوڕ بایەم.

گەزیزە باپیری کە خوێندکاری زانکۆ لە بەشی زمانە دەڵێ: کە هەتا کلتووری پیاو

سالاری بەسەر کۆمەڵگای مرۆڤایەتی دا زاڵ بێو هەتا پێگە کۆمەڵایەتییەکان بە پێی رەگەز دابەش بکرێن ئەم ئاواتە، ئەم خۆ بەکەم گرتنو بە هیچ نەگرتنە لە لای ژنان هەر دەمێنێ. گەزیزە دەڵێ: ئەوەی کچ هان دەدا ئەو ئاواتە وەك پۆلوویەکی گەش لە ئاگردانی دڵی دا هەر گەشاوە بێ هەموو ئەو نابەرامبەریو بێ عەدالەتییانەیە کە تەنیابە تاوانی! کچ بوون بەسەر کچان دێ، بۆیە ئەمن ئەو ئاوات خواستنە بە کەمایەسییەك بۆ ژنانی نابینم، بەڵکوو بە پێ‌نەگەیشتوویی کۆمەڵگای مرۆیی دادەنێم.

بەڵام بڵێی ئەم ئاواتە هەر تایبەت بە کچان بێ؟ یان لە کورانیش هەن کەسانێك کە بە رەگەزی خۆیان قایل نین؟

ئەحمەد پوور حوسێنی تەمەن ٢٨ ساڵو ئەندام لە حیزبێکی سیاسی کوردی دەڵێ ئەمن جاروبار خۆزگەم بە رەگەزی بەرامبەر خواستووە. بۆ وێنە ئەو کاتەی قووتابیی سەرەتاییو ناوەندی بوومو تاقەتی دەرس خوێندنم نەدەبوو، بە سەدان جار خۆزگەم بەو کچانە خواستووە کە دایكو باوکیان نەیان هێشتووە بچنە قووتابخانە. یان ئەو کاتانەی لە دەرەوە شەرم دەکرد یان بەجۆرێك کێشەیەکم بۆ بنەماڵەکەم دەناوەو لە ماڵەوە سەرکۆنە دەکرام، یان لێیان دەدام، ئێرەییم بە خوشکەکانم دەبرد، چونکی پێم وابوو ئەوان بە حوکمی کچ بوونیان قەت تووشی

ئەم ژانەسەرانە نەبن.

بەڵام کە گەورە بووم، نا... قەت ئەو ئاواتەم نەبووە، چونکی کۆمەڵگا زۆر ئیمتیازی بە من دابوو کە کچان لەو ئیمتیازانە بەشیان نەبوو.

لە کاتی ئەم ئاخاوتنانە دا ئەحمەد بزە دەیگرێ. لێی دەپرسم بۆ پێ‌دەکەنی؟ دەڵێ با یەکجاری دیکەش خۆزگەم بە ژنان خواستووە. ئەویش کاتی گرتنی کۆنفرانسەکانی کرنگرەی ١٤ ی حیزبی دێموکراتی کوردستان، بەراستی کە لەو کۆنفرانسو لەو کۆنگرەیە دا ژنانی ئەندام بە هۆی ژن بوونیانو بە پێی ڕێژەیان بەشی شێریان وەبەر کەوت.

هیوا عەبدوڵاهی، قوتابی دوا ناوەندی کە برای سێ خوشکانە، دەڵێ ئەمن شوکری خودا دەکەم کە کچ نەبووم. چونکی کوڕان سەربەستو ئازادنو کچان زەعیفەنو کەم توانا. ئەمن ئەوەی دەیبینم ئەوەیە کە کوڕان توانای ڕاپەڕاندنی هەمو کارەکانیان هەیە، بەڵام کچان زەعیفەن.

هانا وریا، قوتابیی دوا ناوەندیو یارمەتیدەری ئامادەکاری ڕیپۆرتاژەکە بە قەڵسیو تووڕەییەوە فۆرمی پرسیارو وەڵامەکانی بۆ هێنامەوە. لێی دەپرسم بۆ وا تووڕەی؟ هانا دەڵێ: هەمیشە ئارەزووم بووە کە خۆزگە کوڕ بایەم، چونکی کوڕان لانیکەم دەتوانن بۆ خۆیان بژین، بەدڵی خۆیان بە سەربەستی هەڵسووکەوت بکەن، سەفەر بکەن، کار هەڵبژێرن، راو بۆچوونی خۆیان بێننە گۆڕیو کۆمەڵگاش ڕێزیان لێ دەگرێ، بەڵام کچان جاری زۆر زۆریان ماوە بەو مافانە بگەن کە کوڕان هەیانە. بۆیە وەك خۆم هەمیشە ئارەزووی کوڕ بوونم هەبووە. بەڵام کاتێك فۆرمی پرسیارەکانم لە بەشداران کۆدەکردەوەو دیارە پێش ئەوەی بیدەم بە خۆت، دەمخوێندنەوە، بۆم دەرکەوت کە کوڕان بەگشتیی شوکرانە بژێرن لەوەی کە کوڕنو خودا بە کچی دروست نەکردون، چونکی کچ زەعیفەن. هەر بۆیە لە ئێستاڕا تەواو بۆچوونی خۆم دەگۆڕم، چیدی ئاواتی کوڕ بوون ناخوازم، بەڵکوو هەوڵ دەدەم بە هەموو ئەو مافانە بگەم کە کوڕان هەیانەو کچان لێی بێ بەشنو بڕیارم داوە چیدی مل بۆ نەریتو دواکەوتوویی‌یەکانی کۆمەڵگاش شۆڕ نەکەم.

ئامین ئیسماعیلی کە سێ ساڵە ژیانی هاوبەشی پێك هێناوە، بۆچوونێکی دیکەی هەیە. ئەو دەڵێ راستە کە کەم کچ هەیە لانی کەم بە منداڵی ئەو ئاواتەی کوڕ بوونی نەخواستبێ، ئەوەش ڕاستە کە نایەکسانییەکانی نێو کۆمەڵ، نا بەرامبەریو بێ‌عەداڵەتییەکان وا دەکا کچان ئەو ئارەزووەیان هەر هەبێ، بەڵام کێشەی سەرەکی ئێمە پەروەردەو پێنەگەیشتنی هەر خودی ژنانە. کاتێك کە دەگەنە لای یەكو لە یەکتر دەپرسنو دەڵێن "برات نەمرێ"، کاتێك دەچنە لای

ژنێکی زەیستان کە تازە کچێکی بووەو دەڵێن "خەم دات نەگرێ" ئیشەڵا کوڕیشت دەبێ، "یان کاتێك بۆ دەسخۆشی لە یەکتر کردن پێك دەڵێن "بە دایکی کوڕان بی" کاتێك هەر خۆیان لە منداڵییەوە تۆوی هەموو جیاوازییەکان، هەموو هەڵاواردنەکان لە نێوان منداڵی کوڕو کچی خۆیان دا دەچنن. باوەڕکە زۆری هەرە زۆری هەستی خۆ بەکەم گرتنو لاواز بوونی ژنان هۆکارەکەی بۆ پەروەردەی سەقەتی دایکان دەگەڕێتەوە، خۆ باوكو برا کەمترو زۆر کەمتر لە دایكو خوشکە گەورە، کچەکانیان لۆمەو سەرکۆنە کردوە.

حلیمە رەسوولیش پێی وایە دەبێ جۆرێکی تر لەو پێوەندیانە بڕوانین. حەلیمە دەڵێ: ئەمن بەش بەحاڵی خۆم قەت بیرم لەوە نەکردۆتەوە خۆزگە کوڕ بوایەم. چونکە

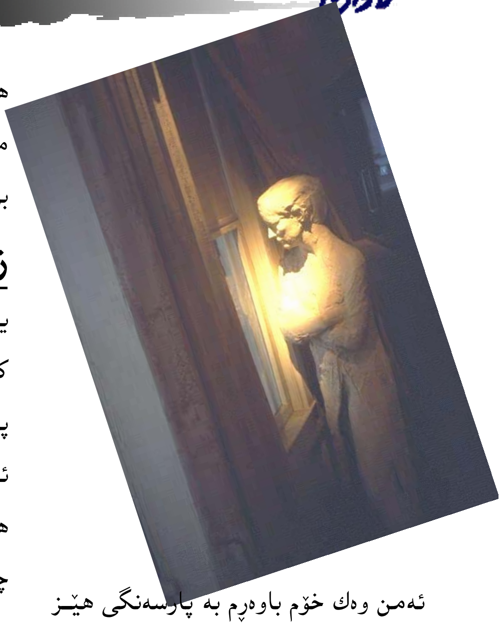

ئەمن وەك خۆم باوەڕم بە پارسەنگی هێز هەیە. ئەمن لام وایە کە ژنان زۆر خاڵی بەهێزیان هەیە کە تەنانەت توانای ئەوان لە پیاوان بە لای زۆری دا جیا دەکاتەوە. بۆ وێنە ژنان لەرووی سۆزدارییەوە لەرووی ئیرادەو جەسوورییەوە، زۆر لە پیاوان بەهێزترن. ژن کانگای جوانیو سەرچاوەی خۆشەویستی بۆ مرۆڤایەتیو ژیانو نیشتمانن، بۆیە قەت نابێ ئەو ئاواتەی کوڕ بوونە، ئەو خۆ بەکەم گرتنە لە خۆیان دا هێزمەند بکەن.

نەشمیل عەباسی کە سالێکە ریزی پێشمەرگەکانی هەڵ بژاردوە دەڵێ: ئەمن زۆرجار ئەو ئاواتەم پڕ بەدڵ هەبوە، چونکە بەراستی ئەگەر من کوڕ بوایەم زۆر لەمێژ بوو بەو ئاواتانە گەیشتبووم کە ساڵهایە لەگەڵ مندا دەژینو تا ئێستاش وەدی نەهاتون. ئەمن بە تاوانی ئەوەی کە کچ بووم نەمتوانیوە بە دڵی خۆم بژیم، بە دڵی خۆم هەڵسوکەوت بکەم. خوا هەڵناگرێ بە سۆنگەی کچ بوونمەوە، ماڵداریو کارکەری ماڵو خزمەتکردنی براو باوك زۆر باش فێربووم.

زۆرار زەرزا، ئەندامی بەرێوەبەریی یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی رۆژهەلاتی کوردستان بە پێکەنینەوە وەلامی پرسیارەکانمان دەداتەوە، زۆرار دەڵێ: من نە ئەو ئاواتەم بووەو نە قەت بە بیریشم دا هاتووە کە کوڕ نەبوایەمو کچ بوایەم. چوونکە ئەمن لە بنەماڵەیەك دا گەورە بووم کە بەردەوام بایەخیان بە کوڕ دەدا، ئەوان لە هەڵەی ئێمەی کوڕانی بنەماڵە لە بەرانبەر خوشکەکانم خۆش دەبوون، لە هەڵەو کەمو کوڕییەکانمان چاوپۆشی لێ دەکرا. سەیر ئەوەیە کە بۆخۆم زۆرجار هەستم بە ناهەق بوونی خۆمو داواکانم لەبەرانبەر خوشکەکانم دەکرد، بەلام باوكو دایکم پاڵپشتو پشتگیری منیان دەکرد، بۆیە ئەمن ئاواتی ئەوەم نەدەخواست کە ببم بە کچ بەلام پێم خۆش بوو کە زوو گەورە بمو جۆرێکی تر لە هەڵسوکەوتو نواندن بەرانبەر بە رەگەزی بەرامبەرم بگرم.

ئاکۆ مووساپوورو هانا ناسری، هەردووك قوتابی دواناوەندیو هاوتەمەن وەك دوایین کەسەکانی بەشدار لەم رێپۆرتاژە ئاوا وەلامی ئێمەیان داوە:

ئاکۆ: ئەمن شوکرانە بژێری خودام کە کورم بە هێندێك هۆ: ئەوەی کە کچان لە کۆمەڵگادا رێگری زۆریان دەکەنو گرینگتر لە هەمووش ئەوەی کە بە چاوی سووك سەیریان دەکەن. هۆکاری دیکەی ئەوەی کە قەت پێم خۆش نیە کچ بم ئەوەیە کە کچان شەرمێونن، باوەڕیان بە خۆیانو تواناکانیان نیە، خۆ بەکەمگرن بەلام ئاواتم ئەوەیە کە کچانیش هەموو ئەو مافانەیان هەبێ کە کوڕان هەیانە.

هاناش دەڵێ: ئەمن هەم بە کچ بوونی خۆم رازیمو هەمیش پێم خۆش دەبوو ئەگەر کوڕ بوایەم. بنەماڵەکەی من هەموو ئەو مافانەیان بە من داوە کە کوڕان هەیانە. ئەمن سەربەستم لە هەڵسووکەوت کردنو دەرکەوتنم دا، بەلام ئەو ئاواتەشم هەر هەیە کە ئەگەر کوڕ بوایەم لەوانەیە وەزعم لە ئێستا باشتر بوایە.

★ ★ ★

ئەوانەی گوتران قسەی دڵی چەند کەسێك بەلام راستیو حەقیقەتی ئەو کۆمەڵگایەن کە تێیدا دەژین. بێگومان تا ئەو کاتەی نایەکسانیو نابەرامبەری، توندوتیژیو سووکایەتی لەسەر ئەساسی رەگەزو جیاوازی دانان مابێ، ئەو کاتە ئەو حەزە قەت وەدی نەهاتووە لای کچان هەر دەمێنێ. دەبا هەوڵی هەموو مرۆڤە ئازاو خەباتکارەکان، هەموو تاکەو شیارەکانی کۆمەڵ ئەوە بێ کە بەچاوی مرۆیی بروانننە تاکەکانی کۆمەڵ، نەك بەچاوی رەگەزو جنسییەتی.

ڕاستی‌یەکی چەند تاڵ!

ن: گوڵمراد مرادی
و: سەید جەلال سالحی
jalalsalehi@yahoo.com

بەشی یەکەم

دەورانی لاوەتی، دونیای وەسەریەك خستنی ئەزموونە باش و خراپەکان، دۆزینەوەی "موهومات"، گۆڕەپانی تاقی کردنەوەو هەڵبژاردنی ڕێگایەکی دروست یان هەڵەیە بۆ ژیان. ئەلێکساندری تەمەن ١٩ ساڵ، تەواوی ئەو بەرنامە خەیاڵاویانەی دایك و باوکی کە هەر لە دەورانی منداڵی‌دا بۆیان دارشتو هیواداربوون کە کوڕە تاقانە خۆشەویستەکەشیان، ئەو ڕێگایە بگرێتە بەر، لێی تێك دان. دایك و باوکێك کە نە جغارەکێش و نە مەشرووبێکی زۆریشیان دەخواردەوە، نە لە دەورانی لاوەتی‌دا سەر بە هیچ حیزب و ڕێکخراوێك بوون و نە شەوانەش تا درەنگانێکی لە بەر ڕابواردن وەماڵێ نەکەونەوە، نە هۆگر و خەریکی سیاسەت و ئەم جۆرە شتانە بوون. ئەوان وا چاوەڕوان و هیواداریش بوون کە کوڕەکەشیان هەر بە ڕێگای دایك و باوکی‌دا بڕوا، دەرسەکەی تەواو کا و پیشەیەك فێر بێ، ژیانی هاوبەش پێك بێنێ و لە پەنا پیشەکەی‌دا ژیانەکەشی دابین کا و ئیتر کارێکی بە سیاسەت و چالاکی‌یە کۆمەڵایەتی و...هتد، نەدابێ. بەڵام ئەلێکساندر کە تا تەمەنی ١٨ ساڵی لاوێکی گوێ ڕایەڵ بوو و لە قسەی دایك و باوکی دەرنەدەچوو، لەنەکاو گۆڕا، لە وانەکان نمرەی کەمی وەردەگرت، بە ڕۆژ دوای قوتابخانە درەنگ دەهاتەوە بۆ ماڵ، شەوی وابوو تا درەنگانێکی نەدەهاتەوەو زۆربەی بەیانی‌یەکانیش درەنگ لەخەو هەڵدەستا. هەمیشە دایکی پێوەی دەمرد تا لە خەوی هەڵ دەستاند، کوڕم هەستە قوتابخانەکەت وەدرەنگ کەوت، نان و چا سازە. زۆر جار پێش دەهات بە هۆی درەنگ لە خەو هەستانی فریای نان و چاکەی نەکەوێ و هەروا بە برسیایەتی وەدەردەکەوت. نیوەڕۆ و دوانیوەڕۆی زۆربەی ڕۆژەکان کە ئێستا باوکی لە ئیدارە نەگەڕابۆوەو تەنیا دایکی لەماڵەوە بوو، هاوڕێگەلێکی نوێی دێنانەوە بۆ ماڵێ کە تازە لە گەڵیان ئاشنا و زۆربەیان سەرو پۆتەڵاکێکی ئاڵۆز، ناقۆڵاو ناڵەباریان بوو. ئەم بەشەیان زۆر بە دڵی دایکیشی نەبوو. بەڵام دایکی بۆ تاقە جارێکیش بە چاوی دانەدەداوە، بە قەول نەی دەشکاندەوە. ئەگەرچی دایك و باوکی ئەلێکساندر بێ خەبەر لە هەموو شتێك بوون، بەڵام ئەو چووبووە ناوجەرگەی گرووپێك لە گەنجە خۆشگوزەرانەکان، کە زیاتر لە بنەماڵەگەلێکی دەوڵەمەندی بێ‌سەرەوبەرە بە ژیان و لە ڕاستی‌دا دەیانویست هەموو شتێك لە جغارەو حەشیشەوە بگرە تا " ماریجوانا " و " ئێل ئێس دی " و هەر ژەهرە مارێکی‌تر کە لە بازاڕ دایە، تاقی کەنەوە. زۆربەی هاوڕێکانی ئالێکس کە سەر و

پۆتەلاكێكی باشیان نەبوو، هەر لەو گەنجە مۆعتادانە بوون كە ئەزموونێكی زۆریان لەو بوارەدا بوو. گۆیا هەر بەو هۆیەوە كە ڕواڵەتێكی باشیان نەبوو، دایكی زۆری ڕوو نەدەدانێ. لە حاڵێكدا زۆربەیان لە بنەماڵەگەلێكی دەوڵەمەند و لە بواری ماددییەوە هیچ كەمیان نەبوو.

هیچ كات دایكی گوێی بە حاڵ و هەوای ئەوان نەدەدا و نەشی دەزانی كە ئەوانە مۆعتادن. ڕەنگە وشەی مۆعتادی هەر نەبیستبێ و ئەگەریش بیستبێتی، وێ دەچێ ماناكەی نەزانیبێ.

ئالێكس سەرەتا لە جغارەوە دەستی پێ كرد، دوایە ناوە ناوە " حەشیش "یشی دەكێشا و دواتریش نێوی ماددە هۆشبەرەكان و تایبەتمەندییە كاتییەكانی هێندێكیشیان فێر بوو. بە كوردییەكەی چووە ڕیزی مۆعتادەكانەوە. لەوەودوا زۆری عەلاقە بە قوتابخانە نەما، هەرچەند دوایین ساڵی دواناوەندیش بوو، بەڵام حازر نەبوو لە دوایین تاقیكاری(امتحان)یەكانیش بەشداری بكا و لە نیهایەتدا وازی لە قوتابخانە هێنا و زۆربەی كاتەكانی لە گەڵ هاوڕێ نوێیەكانیدا دەبردە سەر.

ڕۆژێكیان لە بەردەم پاركێكی گشتی لە بەشێك لە دارستانی ڕووبەڕووی بەشی پیشەسازی شار، بەرامبەر قاوەخانەیەكی بە نێوبانگی مۆعتادەكان لە سەر بەردێك دانیشت و لە عالەمی خۆیدا بوو. دیارە مۆعتادەكان بە پێچەوانەی " ئیسكین هیدەكان "، پیاوی قڕەوهەڵڵا و ئەم جۆرە شتانە نین و زۆر سادە و ساكار لە ژیان دەڕوانن. سەرەڕای ئەوەش كوڕ و كچە مۆعتادەكان لە هەموو شتێكدا دەبنە هاوبەش و شەریك، واتە هەموو شتێكیان لە گەڵ یەكتریدا هاوبەشە. " گەرد "یش بە قەرز بە یەكتری دەدەن، ئەویندارانە یەكتری ماچ دەكەن و تەنانەت ئەگەر كچێك هاوكات دوو كوڕی خۆش بوێن، زۆر بە ساكاری لە گەڵ هەر دووكیان ڕادەبوێرێ و كاری سێكسی دەكا. لەم كارەدا، نە تەنیا بۆ خۆی بەڵكوو كوڕ و كچی گرووپەكانی دیكەش زۆریان بۆ گرینگ نیە. بە واتایەكیتر، بوغزو كینەو بەخیلی لە نێوانیاندا نیە. بەڵام ئەلێكساندر كە تازە هاتبۆوە نێو گرووپەكەیان، ئێستا بەم شێوە ژیانە ڕانەهاتبوو كە ئەم دیمەنانە قەبووڵ كا. بۆ وێنە، ئەگەر كچێك كە چەند كاتژمێر پێشتر لە گەڵ كوڕێكیتردا، بە قوربان و سەدەقەی یەكتری دەبوون، ئێستا دەیهەوێ لە گەڵ ئەو ڕابوێرێ و هەر ئەو كارەشی لە گەڵدا بكا، نەك زۆری پێ باش نەبوو، بەڵكوو زۆریشی پێ ناخۆش بوو. بۆیە ناوە ناوە قەناعەتی بە مژێك حەشیش دێناو بە نیسبەت " ماریجوانا " و ماددە هۆشبەرەكانی دیكەشەوە كەمێك سڵی دەكرد و بە وریاییەوە چاوی لێ دەكردن، چونكە ئێستاكە تاقی نەكردبوونەوە.

ئانیت كچە جوان و بەنازو نووزی گرووپەكەش تەنیا جاروبار بێ بیركردنەوەو بۆ خۆشی مژێكی لە جغارەی حەشیشەكە دەداو بەردەوام سەرخۆش و باحاڵ و گاڵتەی لە گەڵ هەر كوڕێكیشدا دەكردو قاقا پێ دەكەنی. سەرەڕای ئەوەش چونكە زۆر جوانو مەشرەف خۆش و بەناز بوو، كوڕەكان هەموو بۆی شێت و هار ببوون. بەڵام بە پێچەوانەی شۆخ و قرتییەكەی، زۆر دەرەنگ ساغ دەبۆوەو ئەگەر لە گەڵ هەر كوڕێكیشدا ماچ ماچێنی بكردایە، هەروا بە ئاسانی سەرجێیی و كاری سێكسی لە گەڵ نەدەكرد. بەڵام ئەگەر خۆشی لە كەسێك باتایە كە بە كەمی ڕووی دەدا، بە هیچ شێوەیەك شەرمی نەدەكرد كە پێی بڵێ خۆشی دەوێو ئامادەیە هەر كارێكی كە لایەنەكەی دەیهەوێ لە گەڵیدا بكا. لەو ڕۆژەدا خۆشی لە ئالێكس هات و هەروا لە ئامێزی گرت و دەستی بە ماچ كردنی كرد و داوای لێ كرد كە ئەویندارانە دەم بخاتە ناو دەمی، بەڵام چونكە ئالێكس ڕواڵەتەن دەیدی كە ئەم كچە لە گەڵ هەر كوڕێكی كە دڵی گرتی، ئەم كارەی لە گەڵدا دەكا، پاڵێكی پێوەناو لە خۆی دوور خستەوەو ئانیتیش قسەیەكی ناخۆشی پێ گوت و بە تۆراوی لە ئالێكس دوور كەوتەوە. هەر بۆیە ئالێكس بە نارەحەتییەوە لە سەر ئەو بەردە دانیشتبوو، سەری بەرداببۆوە و بیری لە دونیای دەروونی خۆی دەكردەوە كە

لەوكاتەدا دەستێك پرچە قاوەیییە رەنگەكانى گرت و سەرى بەرز كردەوە.

سلاو!

بیر لە چى دەكەیەوە؟! هاوكات دەستى درێژكردو گوتى:

ــــ ئەمن " مار "یم، ئالێكس كەمێكى پێدا روانى، كچێكى بالآبەرز و پرچ بۆرى جوان كە تەقریبەن هاوتەمەنى خۆى بوو. لە وەلآمدا بە بزەیەكى زەرەشیرینەوە گوتى:

ــــ منیش ئالێكسم، مەبەستم ئەلێكساندرە. مارى ئیزنى لێخواست و لە سەر بەردەكە لە پەناى دانیشت. دواى چەند خولەك كە ئالێكس هەر نارەحەت دیاربوو، مارى دەستێكى خستە سەرشانى و گوتى:

ــــ بۆچى نارەحەتى؟ و بە بێ ئەوەى چاوەروانى وەلآمەكەى بێ، درێژەىدا، زۆرى بۆ دامەچۆ، دونیا تەنیا دوو رۆژە! و دوایە دەستى بە كۆكردنەوەو فرێدانى ئەو زیپكە بەردانەى بەرقاچى كرد. بێدەنگییەكى تەواو بالى بەسەردا كێشان. ئالێكسى خوێن شیرین، خۆش تیپ و بە پرچێكى قاوەیى بریقەدار كە ئێستاش پێكەوە خۆشحال بوون. واتە جیاواز لە قەدو بالآى تا ئەو كات كەمترین كاریگەرى دانابوو. بۆیە هەر كچێك ئاواتى دەخواست لە گەلى دانیشێ و هاورێیەكى نزیكى بێ. ئالێكس سەرى هەڵێناو سیلە چاوێكى لە مارى كردو لە دلى خۆیدا گوتى:

ــــ ئەمەیان لە گەڵ ئانیتدا جیاوازەو دواى بێدەنگییەكى تا رادەیەك دووروودرێژ، لە وەلآمى ماریدا گوتى:

ــــ من ئەو ژیانە ئەوەندە بە هێند ناگرم، بەلآم تاقمێك هەن ناتوانن كەسانێكى دیكە دەرك كەن و تێبگەن كە ئینسان ..... ئۆگال (زۆر گرینگ نیە)، پێت چۆنە پێكەوە قاوەیەك بخۆینەوە؟ مارى كە تا ئەوكات بێدەنگ و زیرەكانە گوێى بۆ قسەكانى راگرتبوو، بێ ئەوەى بپرسێ ئینسان چى؟...... دەعوەتەكەى قەبوول كردو گوتى:

ــــ بە دڵ و گیان، بچینە كوێ؟ لەو كاتدا ئالێكس هەستا سەر پێ و دەستى مارى گرت و چوونە ئەو بەر شەقامەكەوە كە بچنە قاوەخانەى " مۆعتادەكان ". لەو قاوەخانەیەدا تەقریبەن هەموو مشتەرییەكان یەكتریان دەناسى. مارى و ئالێكس چوونە نێو قاوەخانەكە و هەر لە پەناى دەرگاكەوە شوێنێكیان دییەوە بۆ دانیشتن. دووكەڵێكى سەیر قاوەخانەكەى داگرتبوو و بۆنێكى تایبەتیشى لێ دەهات. لە نێوەراستى هەر ئەو قاوەخانەدا " جان " هاورێى دەورانى قوتابخانەى ئالێكس لە گەڵ هاورێ مۆعتادەكانى دیكەى دانیشتبوو، هەر كە چاوى بە ئالێكس كەوت لە گەڵ كچێكى تازە هاتوودا، هەستا سەرپێ و هات بۆلایان. " جان " جغارەیەكى بە دەستەوە بوو و فەرمووى ئالێكسى كرد كە مژێكى لێدا. ئالێكس بە پارێزەوە جغارەكەى خستە نێوان قامكەكانى و مژێكى چاكى لێدا و هەموو دووكەڵەكەى هەڵمژت. مارى بە وشیارییەكى تایبەتییەوە چاوێكى لێ كردو گوتى:

ــــ جغارەش دەكێشى؟

ئالێكس گوتى:

ــــ ئەمە لە گەڵ جغارە ئاساییەكانى دیكەدا جیاوازەو تام و چێژێكیترى هەیە. دەتەوێ مژێكى لێدەى؟ مارى بۆ تاقى كردنەوە جغارەكەى بە دەستەوە گرت و مژێكى لێدا كە پێى ناخۆش نەبوو. دووكەڵەكەى وەك جغارە ئاساییەكانى دیكە توندو تاڵ نەبوو، بەڵكوو ئارام كەرەوەش بوو، دوایە جغارەكەى داوە بە " جان "و پرسى، ئەمە چ جۆرە تووتنێكە؟

لە وەلآمدا گوتى:

ــــ جۆرێكە لە گراس.

جان رووى لە ئالێكس كرد و گوتى:

ــــ ئەمرۆ ئێوارە دێیەوە!

ئالێكس گوتى:

ــــ حەتمەن، حەتمەن دێمەوە.

جان گوتى:

ــــ دەكرێ هاورێیەكەشت لە گەڵ خۆت بێنى.

مارى بە جێگاى ئالێكس گوتى:

ـــ سپاس، ئەگەر بۆم کرا ڕەنگە بێم و ڕووی لە ئالێکس کردو درێژەیدا، بۆ دەبێ بچی؟ ئایا کۆبوونەوەو جێژنێکی لە دایك بوونە؟ ئالێکس گوتی:

ـــ نا نا، هەموو خڕدەبنەوە، چونکە لە ماڵی کوڕەکان شەوئاهەنگە. ڕەنگە و مەنگە بنێ لاوەو لە گەڵ من وەرە. ماری گوتی:

ـــ ئەگەر سەربار نیم، بە چاوان دێم. ئالێکس گوتی:

ـــ هیچ ئەوە کە سەربار نی، بەڵکوو خۆشحاڵیشم دەکەی.

ئەو شەوە ماری چوو بۆ شەوئاهەنگی کوڕەکان کە لە ژێرخانی ماڵی ئەو گرووپەدا بوو، بە کۆی مۆعتادەکانەوە پەیوەست و دوای چەند کاتژمێر لە گەڵ هەموویان ئاشنا بوو، بەڵام لە گەڵ ئالێکسدا هاوڕێیەتیەکەیان پتەوتر بۆوە. ئەو بە پێچەوانەی تاقمێك لە کچە مۆعتادەکان تا ئەو کاتەی لەو گرووپەدا بوو، جیا لە ئالێکس لە گەڵ هیچ کوڕێکیتردا جووت نەبوو. بە هەرحاڵ، لە گەڵ ئەوەیدا کە ماری لە هەڵبژاردنی هاوڕێی کوڕدا زۆر حولحولی، وازوازی و خۆی لێ دەبوارد، شەیدای ئالێکس ببوو کە لە ڕاستیدا هێزێك لە دەروونەوە وەك مۆقناتیس بەرەو ئالێکسی ڕادەکێشا. واتە هەر کارێك کە ئالێکس بی کردایە، ئەویش ئەنجامی دەدا.

قاتی خوارەوەی ئەم بینایە کە دوو ئاپارتمانی ٤ قاتی بوو، لە نێوەوە پێکەوە پێوەند درابوونەوەو لە دەست ئەم گرووپە مۆعتادانەدا بوو. خاوەن ماڵەکە لە شارێکیتردا دەژیا. ئەم گەنجانە بەردەوام کرێ ماڵەکەیان بە پۆستدا بۆ دەنارد و ئەویش کارێکی پێیان نەبوو. ئەگەرچی هەر ئاپارتمانێکیان بە چوار کەس بە کرێ دابوو، بەڵام هەر کام لەوانیش کوڕ یان کچێکی هاوڕێیان لە گەڵ بوو. کەوابوو سەرجەم ١٦ کەس بوون و هەر دوو کوڕ و کچ پێکەوە لە دیوێکدا دەژیان کە ئاستی مام ناوەندی تەمەنی ئەوان نزیك ٢٢ساڵ، کە جۆرە نیشتەجێبوون و ژیانێکی هاوبەشیان پێکەوە بوو، هەروەکی باس دەکرا، هەمووش پێکەوە نەدار بوون و دەرگای دیوەکانیشیان لە سەر یەکتریدا ئاوەڵاو چونکە بە زۆری بێدەنگ بوون، کەس کاری پێیان نەبوو. لەو

شەوە ئاهەنگانەدا بە تایبەت هەرکامیان تەنانەت میوانانێکی وەك ئالێکس و ماری و ... هتد، کە کەمیش نەبوون و زیاتریان قوتابی خوێندنگا و لە ماڵی دایك و باوکیان دەژیان و هیچ شوێنێکیان بۆ ژوان شك نەدەبرد، ئەگەر پێیان خۆش بوایە بۆ چەند کاتژمێرێك لە گەڵ هاوڕێکەیان ڕابوێرن، دەچوونە یەکێك لە دیوەکانی قاتی خوارەوەو کەسیش کاری پێیان نەبوو. لە ژێرخان یان هەر ئەو شوێنی شەوئاهەنگە، قەنەفەی کۆنە و کورسیگەلێکی لە دار دروست کراوی بە ڕادەی پێویست و مێزێکیش کە ژمارەیەکی زۆری شووشە شەرابی سووری ئیتالیایی کە لە شەرابی فەڕانسەوی هەرزانتر، پیپسی، فانتا، ئاو و ... لە سەریان داندرابوون و سەری زۆربەی شووشەکان کرابوونەوەو هەر کەسێك کە تینوو و بیویستایە، دەیتوانی بە بێ پەرداخ و هەر بە شووشەوە، لێوێك تەڕ کا، لێی بوون. مۆسیقاش هەر ڕمبەی دەهات. لەوکاتەدا تاقمێك سەمایان دەکردو تاقمێکیش لە دەوری یەك خڕ بوونەوەو دەورێك پێکەوە جغارە و گڕاسیان دەکێشا.

ئالێکس و ماری بە خواردنەوەی کەمێك شەرابی سوور و قسەکردن لە گەڵ هێندێکیان، لە ئاکامدا بە کۆی جغارەکێشەکان پەیوەست بوون کە "جان"یش لە نێو ئەواندا بوو، جان هات و سلاوی لێ کردن و لە دەوریان دانیشت. سەرەیان کە هاتەوە، مژێکیشیان لە جغارەکە دا. بەو شێوەیەی کە لە نێو ئەو کوڕەدا دیار و بە ئەزموونەکان دەیان گێڕاوە، تایبەتمەندییەکانی حەشیش گەنجەکان بەرەو دونیایەکی خەیاڵی دەبا و سەرخۆشیان دەکا. ماری و ئالێکسیش دوای لێدانی چەند مژێك لە جغارەکە، زەینییان لای خۆ نەماو لە گەڵ دەنگی مۆسیقایەکە دەستیان بە سەماکردن، کرد. دوای کاتژمێرێك سەماکردن، جان هەرای لێکردن و بە قامکی ئاماژەی کردو گوتی، وەرن بۆ ئێرە. " تام " یان توماس(هاوڕێی هەموو مۆعتادەکان کە لە هەموویان بە تەمەنتر بوو، واتە نزیك ٢٨ ساڵی تەمەن بوو)، دەیویست شتێکیان پیشان دا. لەوکاتەدا کە " جان " لە پلیکانەکان وەسەر دەکەوت، هەر دووکیان وەشوێنی کەوتن و چوونە یەکەم ژوور لە یەکێك لە ئاپارتمانەکانی قاتی خوارەوە، چاویان بە تام کەوت کە لە لایەکی مێزەکە دانیشتبوو و

سلاوێکی لە تازە هاتووەکان کرد و خولقی کردن کە لە سەر کورسی ئەو بەری مێزەکە دانیشن.

لەوکاتەدا مۆمی سەر مێزەکەیان داگیرساندو "تام" بەستەیەکی پلاستیکی گچکەی پڕ لە تۆزێکی سپی لە گیرفانی دەرێناو کەوچکێکی گەورەیان لە چێشتخانە بۆ هێنا و لەسەر مۆمەکە ڕای گرت و تۆزەکەی کردە ناوی و دوای چەند چرکەیەك تۆزەکە تواوەو بە سۆرەنگێك لە باسکی خۆیدا، یانی تەزریقی کرد. یەکەم جار بوو کە ماری و ئالێکس ئەم دیمەنە ببینن. بەلاَم گۆیا پێشتر جان ئەم شلە سرکەرەی تەزریق کردبوو. تا ئەوکاتە ئالێکس و ماری تەنانەت نەشیان دەزانی کە ناوی ئەو تۆزە چیيە و لەڕووشیان هەلْ نەدەهات بپرسن. دوایە زانیان کە ئەم ماددە سپییە هێرۆئینە و تەنیا ئەوەندەیان دەزانی کە تەزریق کردنەکەی حالْ بە ئینسان دەدا. بەلاَم لە ئاسەوارەکانی دواتری هیچ شتێکیان نەدەزانی و لە بناغەڕا نەیان دەزانی کە ئەگەر کەسێك مۆعتاد بوو، خۆ ڕزگارکردنی زۆر دژوارە. دیارە مۆعتادێکی پیشەیی و کارکوشتە، لەو کەسانەی کە تازە دەهاتن و مەیلی خۆیان پیشان دەدا کە بۆ چەند کەڕەت تاقی کەنەوە، هیچ پارەیەکیان وەرنەدەگرت و بە قەولْ خۆڕایی بوو، هەرچەند ئەو تازەهاتووانە بۆ خۆیان نەیان دەزانی کە ناڕاستەوخۆ میوانی فرۆشیاری فەرمی ئەم ماددەیەن. بەهەرحالْ ماری و ئالێکس زیاتر ورد دەبوونەوە بە تایبەت لە بینینی ئەم دیمەنە کە زۆریان بۆ دێنان حەتمەن تاقی کەنەوە. ئالێکس چاوێکی لە ماری کردو گوتی:

ـــ پێت خۆشە پێکەوە تاقی کەینەوە؟ بە سەر لەقاندنێکەوە گوتی، بەلْێ.

" تام " بە تەزریق کردنی ئەو دەرزییە تەواو سەرخۆش بوو. چونکە بۆ خۆی مۆعتاد و ئەگەر هەموو حەوتوویەك چەند مشتەری نوێی بۆ بێنایە، گەردەکەی لە لایەن سەرۆکەکەیەوە مەرجانی بوو. لە هەر قۆناغێکیشدا لە لایەن سەرۆکی باندەکەوە ئیزنی پێدرابوو، پێنج تا شەش توورەکە لەو گەردە بە خۆڕایی بداتە تازە هاتووەکان. ئالێکسی گەنج و کەم ئەزموون ڕووی لە تام کردو گوتی:

ـــ ئەمە لە کوێ ئامادە کەین؟ " تام " قامکی بۆ لای خۆی ڕاداشت و گوتی:

ـــ لای من. ئالێکس گوتی:

ـــ ئێستا دوو دانەی دیکەت بۆ من و ماری پێیە؟ چونکە دەمانهەوێ تاقی کەینەوە. " تام " چاوێکی لە هەر دووکیان کردو گوتی:

ـــ بەلْێ، چەند دانەی دیکەم پێیە کە دوو دانەیان بە دیاری دەدەمە تۆ و هاوڕێکەت و میوانی منن، بەلاَم بۆ خۆتان سۆرەنگەکە پەیدا کەن. " جان " گوتی:

ـــ خراپ نیە، من ئێستاش شەش دانە لەو سۆرەنگە یەك جار بەکار براوانەم ماوە، هەستا و زوو چوو لە دیوەکەی سێ دانەی هێنان، چونکە بۆ خۆشی دەیویست کەلْکی لێوەرگرێ. ئەوان دوو کیسە لەو تۆزانەیان(گرد) پێکەوە کردە نێو کەوچکێك و خستیانە سەر مۆمەکە، بە جۆرێك بە سەر سێ دەرزیدا دابەشیان کرد کە بەشی ماری کەمێك لە هی ئالێکس و جان کەمتر بێ. ئەوان لەو شەوەدا بە تەزریق کردنی ئەو گەردە خۆڕاییانە، خۆشیان ڕابواردو دوایەش هاتنە خوارەوە. تا درەنگانێك پێکەوە خەریکی سەماکردن بوون. سەرەنجام لە یەکێك لە ژوورەکانی ئاپارتمانەکەدا کە لەبەختی ئەوان ئەو شەوە خاوەن مالْەکە بۆ شەونشینی چووبوونە مالْی یەکێك لە خزمەکانیان و لە مالْ نەبوون، خافلْ لەوەی کە بێنەوە یان نا، لێی خەوتن.

هاوڕێیەتی ماری و ئالێکس زیاتر لە سالێکی خایاند و بەڕاستی ببوونە مۆعتادێکی تۆخ و بێ ئەو ماددە سرکەران کار و ژیانیان لێ حەرام و بە بێ کار و کاسبیش وەدەست هێنانیان دژوار بوو. ئەوان هەرکامیان شەوانە لە ڕێستورانەکاندا بە کاری گارسۆنی و ڕۆژانیش بە فرۆشتن لە فرووشگاکاندا خەرجی ژیان و تا ڕادەیەك پارەی کڕینی ماددەی سرکەری پێویستیان وەدەست دێنا. دوای ئەوەی کە ئالێکس و ماری وەك دوو مۆعتادی گرووپەکە گواستیانەوە بۆ شارێکیتر، ژوورێکیان بە کرێ گرت و ژیانەکەیان دەست پێکرد. هێندێك جار ئالێکس یارمەتیشی لە دایك و باوکی بۆ خەرجی ژیان وەردەگرت، بەلاَم دایك و باوکی نەیان دەزانی کە بە ڕاستی کوڕەکەیان مۆعتادەو وا لە نێو گرووپی مۆعتادەکاندا

دەژی. جاروباریش کە بە سەردان دەچۆوە، دایکی بە ئاخێکەوە دەیگوت:

ــــ ئەیەڕۆ دایکت مرێ، بۆچی وا کزەلۆکە بووی؟ مەگەر نان ناخۆی؟ هەر لەوکاتدا باوکیشی لە دوورەوە دەیگوت:

ــــ گۆیا ئەمرۆکە لاوازبوون مۆدە یان ئەوە کە هاوڕێکەی وای دەوێ و ڕووی لە ئالێکس کردو درێژەی دا: بەڵام کوڕم واباشترە هێندە جغارە نەکێشی. جغارە بۆ سلامەتی زۆر خراپە و شێرپەنجەی بەدواوەیە. لە ئەساسدا نەیان دەزانی کە کوڕەکەیان تەنانەت حەشیش، ماریجوانا، هێرۆئین، ئێل ئێس دی و ...هتدی تاقی کردۆتەوەو جغارەکێشانەکەشی تەنیا بۆ سوکناییە. ئالێکس لەبەر خۆیەوە دەیگوت:

ــــ خۆزگە هەر جغارەکە بوایە نەک شتیتریش! بەهەرحاڵ دایك و باوکی لە بواری ماددییەوە بەو تاقە کوڕەیان ڕادەگەیشتن و ئەگەریش تووشی بێ پارەیی باتایە، بێگومان، یارمەتییان پێدەکردو ئەویش بە ماری ڕادەگەیشت.

ژیانێکی نیوە نهێنی لەبەر چاوی دایك و باوکی و درۆ مەسلەحەتییەکانی ئەو دووانە، لە نێو گرووپی مۆعتادەکاندا تێدەپەڕی. ڕۆژێك ماری بێ ئەوەی کە پێی خۆش بێ، بینی کە زگی پڕە! ئەو زگ پڕییە لەو بارودۆخەی کە تێیدا بوو، بەڕاستی ڕای چڵەکاندو زۆری پێ ناخۆش بوو. چونکە هەستی بەوە کردبوو کە نە ئالێکس ئەو کەسەیە کە بەرپرسایەتی منداڵ وەئەستۆ بگرێ و نە بۆخۆشی بەو وەزعەی کە بووی، دەیتوانی دایکێکی باش بێ و نە لەباریشی دەبرد. بۆیە تێمابوو کە دەبێ چ بکا! لە ڕاستیدا بە تەواوی دامابوو، لەوەش گرینگتر، نەیدەویست هیچ کەس بەم شتە بزانێ و تەنانەت لای ئالێکسیش دەنگی نەکردو لێی شاردەوە. لە تەمەنی ١٨ ساڵیدا زگپڕی و مۆعتادی بەڕاستی بۆی کارەسات بوو. بۆیە یەکەم کارێك بەرلەوەی کە زگی گەورە بێ، هاوڕێیانە لە ئالێکس جیا بۆوە، هەرچەند ئالێکس لەو دەرفەتەشدا گوێی بەو جیابوونەوەیە نەدا. چونکە ئەو لە عالەمی مۆعتادیدا زۆر لە ماری لەسەرتر و تەنیا شتێکیش کە ئیتر بەلایەوە گرینگ نەبوو، هاوڕێیەتی کچ بوو. ماری دیویکی

بەتەنێ گرت و هەر ئەو سێ ڕۆژە لە حەوتوودا گارسۆنی دەکرد. ئەگەر تریاك و مریاکە زۆر گران نەدەبوون، داهاتەکەی بەشی خەرجی ژیان و کرێ ماڵەکەی دەکرد. هەوڵی دەدا کێشانی ماددەکان کەم کاتەوە، بەڵام نەی دەتوانی وازی لێ بێنێ. جارجارە بە کراسێکی قەسری گەورەوە دەچووە سەردانی مۆعتادەکان و مژێکیش حەشیشی بە خۆڕایی دەکێشا. بەڵام نەی دەویست کەس پێی بزانێ کە زگی هەیە. هەرچەند ماددە سڕکەرەکان زۆریش بۆ ئافرەتانی دووگیان باش نیە، بەڵام لە ڕووی ناچارییەوە مژێکیشی لێدەدا و هێندێك جاریش ئەگەر پارەی بوایە دەرزییەکیشی تەزریق دەکردو چاوێکی بە ئالێکسی هاوڕێی دەکەوت و ئەحواڵێکیشی دەپرسی. بەڵام کاتێك کە زگی بوو بە شەش مانگ و تەواو لێی دیاربوو، بە یەکجاری لە گەڵ ئالێکس و گرووپەکەدا پێوەندییەکەی پساند. بەڵام ئێستاش زۆری بۆ دژوار بوو کە واز لەو ماددە سڕکەرانە بێنێ. تا کاتی منداڵبوونەکەی سێ جاری دیکە تاقیکاری ئەنجام دا کە لە ئاخروئۆخری زگ پڕیەکەیدا بۆ جاری سێهەم کە چووە نەخۆشخانە، دوکتورەکان بە مۆعتادبوونەکەیان زانی و خەواندیان تاکوو منداڵەکەی دەبێ. زۆری نەخایاند کە ماری لە ژێرچاوەدێری تایبەتی دوکتورەکاندا کچێکی ژیکەڵە، ساغ و بێعەیبی بوو کە هەردووکیان حاڵیان زۆر باش بوو.

هایدلبێرگی ئەڵمان، ٢٥ی ژووئەنی ٢٠٠٧ی‌زایینی.

دوکتور گۆڵموراد موورادی
Dr.GolmoradMoradi@t-online.de

لە بەرنامەیەکی دەروون شیکاری تەلەڤزیۆنی لە ئەڵمان وەرگیراوە.

مێژوو

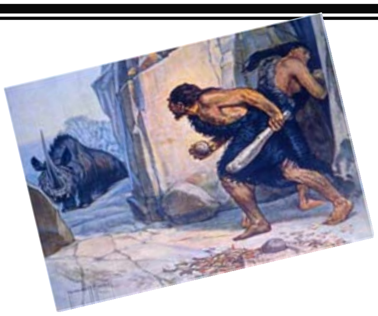

فەلسەفە کەی سەری هەڵداوە

د. ئاکۆ بورهان محەمەد*

ناتوانرێت بزانرێت فەلسەفە کەی دستی پێ کردوە، وتوویانە بە پرسیارەکانی "ئەرەستۆ" دەستی پێ کردوە لە سەر بنەچەی شتەکان، بەلام ئەی لە پێش ئەودا ئەم جۆرە پرسیارانە نەبوونە، تەنانەت لە ئەفسانەکانیشدا پرسیار و هەولی وەلامدانەوە هەبوون، بەلام لێرە بە رای ئەرەستۆ (سەرسورهێنەری) یاخود (سەرنج) دەبێتە هۆی وورووژاندنی پرسیار و دروست بوونی فەلسەفە.

پرسیارەکانیش بنەمای خۆیان هەیە، هەندێکیان پەیوەستە بە رواڵەتی دیاری کراوی وەك خەون و مردن و کارەسات و گۆڕانەکانی سروشت و وەرزەکان و رواڵەت و گۆڕانەکانی ژیان، وەك دەبینین لە داستان و چیرۆکەکاندا وورووژاندن دێتە پێشەوە، لە داستانی "گەلگامش" مەسەلەی مردن و ژیان و نەمری، لە چیرۆکی "ئادەم و حەوا"دا وورووژاندنی هیوا و نەمری و ماریفە و خۆشی و، شیکردنەوەی هەولی مرۆڤەکان و هیوابوون بە ژیانێکی باشتر و، شیکردنەوەی جوتە سیفەتی مرۆڤ لە "چاکە و خراپە"دا، لێرەدا چاوگی فەلسەفە خۆی دێنێتە پێشەوە و پاشانیش مرۆڤ دەگاتە قۆناغی بیرکردنەوەی رێکخستووانە.

پرسیارەکان هەن هەر لەوەتەی مرۆڤ هەن و هۆشمەندێتی و گەشەسەندنی مرۆڤەکان بە درێژایی سەدان هەزار ساڵ پرسیارەکانی وەلامەکانی بۆ زیاد بووە و بێکۆتایی. هەولەکانی وەلامدانەوەکان چۆن بێت هەلە بێت یاخود راست بەردەوام هی تری لێ دەبێتەوە لە پرسیار و وەلام...، پێویست بوون بە وەلام بۆ ئارامییە بۆ زانینە بۆ تێگەیشتنە و یارمەتیدەرە بۆ کار کردن و ژیان بە سەر بردن لە نێو کۆمەلگەدا و بۆ رووبەڕوو بوونەوەی ژیان و سروشت و مانەوەیەکی گەشدار. لێرەدا "میتۆلۆژیا" دروست دەبێت و هونەر و ئایین و فەلسەفە و زانست و هەموو جۆرەکانی هۆشمەندیی کۆمەلایەتی تر بەرەو قۆناغی نوێ هەنگاو دەنێت.

مرۆڤ هەولی ماریفە و تێگەیشتن دەدات بۆ زاتی خۆی، ئەویش لە رێی پرسیارەکانیدا وەك بەشێك لە هەلوێستی خۆی بۆ پڕ کردنەوەی کەموکۆڕی و بەخششەکانی، بەلام

ئەوە ناگەیەنێت کە تەنانەت خودی پرسیارەکانیشی هەر راست بێت، بەڵکو وەڵامەکەشی مەرج نیە راست بێت و لەگەڵ واقیعدا بگونجێت. چونکە لەوانەیە وەڵامەکە خەیاڵی بێت بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا لەگەڵ هەڵوێستی خودی مرۆڤەکەدا دەگونجێت بە گوێرەی تێگەیشتنی بۆ ژیان و ئاستی ماریفی و، جۆری ژێرخانی مادی کۆمەڵ و هۆشمەندیی کۆمەڵایەتییەکەی ئەو. بە هەر حاڵ و بە هەر ئاستێك بێت جۆری وەڵام و پرسیار پێویستییەکە، چونکە هەر ئەم فەلسەفەیە وەك یەکەم شێواز و شێوازی بنەڕەتی بوو بۆ زانست و ماریفە و پاشان جیابوونەوەی زانست لە فەلسەفە.

پرسیارەکان و وەڵامەکان لە گەشەسەندن دان، مرۆڤ لە رێی هۆشمەندییەکەیەوە بۆی دێتە پێشەوە، ئەم هۆشمەندییە شتێکی جێگیر نیە، بەڵکو بەردەوام لە گەشە و قووڵ بوونەوە دایە، واتە بوونی پلەکانی هۆشمەندی و پاشان بوونی پلەکانی پرسیار و وەڵام بە درێژایی سەردەمەکان، بەڵکو نەك هەر لە لێکۆڵینەوەی رووداوە مێژووییەکاندا، بەڵکو تەنانەت لە هەمان رووداو یاخود رواڵەت بە ئاستی جیاواز تێی دەگەین. وەك نموونەی مردن کە مرۆڤی لادێ و شار یاخود مرۆڤی ئاسایی و نائاسایی هەر یەك بە گوێرەی تێگەیشتن و ماریفەکەی خۆی بۆ مەسەلەی مردن هەڵوێستی هەیە. بۆ روونکردنەوەی زیاتر مرۆڤی ئایینی لە سەر پرسیاری مردن شێوازەکەی وەکوو: ئەم کەسە دوای مردن پاداشتی چیە؟ ئایا چاکە و خراپەی چۆن بووە؟ رێگەی بەهەشتییە یاخود دۆزەخییە؟ ...، بەڵام بە لای کەسێکی نائایینی یاخود مادی یاخود ..، ئەم پرسیارە شێوازی تری بۆ هەیە. هەروەها وەکوو نموونەی لافاو دەبینین مرۆڤی سەرەتایی بە جۆرێك پرسیار دەکات کە جیایە لەگەڵ مرۆڤەکانی دوای خۆی. بە کورتی دەڵێین ئاستی هۆشمەندی و زانست و شارستانی و تا دوایی نەك تەنها وەڵامەکە بۆ هەمان پرسیارەکە جیاوازی پێوە دەبینرێت، بەڵکو جۆری پرسیارەکەش جیاوازی هەیە.

یا کە مرۆڤی سەرەتایی پرسیار بکات: رۆڵی مرۆڤ لە گەردوون دا چیە؟ چاکە و خراپە بۆ هەیە؟ لێرەدا مانا و ئامانج و ناوەرۆکی پرسیارەکانی هەمان پرسیار نیە وەك لای مرۆڤی دوای خۆی، چونکە پلە و ئاستی تێگەیشتن و ماریفە و هۆشمەندی و زانستی بابەتییانە جیاوازییەکە دیار دەکات لە پرسیار و تەنانەت لە وەڵامەکەشی.

بیروڕای فەلسەفییانە رواڵەتێکی مرۆیی گشتییە و پێویستییەکی مرۆڤانەیە، جا چ بە شێوەی هۆشمەندی یا هەستیاری، کەم یاخود زۆر، مرۆڤی سادە زۆرجار وا لێك دەداتەوە کە فەلسەفەی نیە، ئەی هەڵوێست لە چیەوە دروست دەبێت؟ بەڵکو هەڵوێست بنەچەکەی پرسیار و دڵەڕاوکێی زۆر یا سنووردار یاخود دوای شیکاری و لێکدانەوە دیار دەخرێت کە پابەندی دەبێت.

دەمەوێت بڵێم کە مێژووی فەلسەفە لە دیمانەیەکی فراوانی پەرەسەندوو خۆی بەرجەستە دەکات و پێشکەوتن بە خۆیەوە دەبینێت بۆ گەیشتن بە تیۆریایەتی زیاتر و راستتر و قوڵتر کە هاوئاهەنگ بێت و وێك بێت بۆ مەنتقی شتەکان و راستییەکان. فەلسەفە بە درێژایی مێژووەکەی زۆر پێشکەوتنی بە خۆیەوە بینیوە لە رووی رێباز و ماریفەوە، فەیلەسووف "دیشنیاخ" دەدوێت کە زۆری و جۆراوجۆری

پرسیارە بنەڕەتییەکان لە فەلسەفەدا گرنگی بەرچاوی دەبێت لە بزاوتی هزریدا و، پێشکەوتنی هزری فەلسەفی نەك تەنها دەبێتە هۆی دۆزینەوەی راستی نوێ، بەڵکو ئاماژە کردنی نوێ لە سەر ئەو راستییانەی کە هەن و ناسراون لەوەو پێش و، توانای فەلسەفە درێژ بوونەوەیەکی داهێنان و شیکاری و روونکردنەوە و تێگەیشتن و قوڵ بوونەوەی هزرییە. بەم جۆرەش فەلسەفە لە هەموو سەردەمەکاندا پرسیاری خۆی هەیە و مەسەلەکان بەرجەستە دەکات، ئەمانەش بەو گوێرەیە کە لەگەڵ باری سەردەمەکەدا بگونجێت و رێگە گەلاڵە کردنی مەسەلەکان و تیۆرییەکانی ماریفەی ئەو کاتە گیانی فەلسەفە پێك دێنێت کە ئاوێنەیەکە بۆ رادەی بلیمەتی سەردەمەکە، مەسەلە فەلسەفییەکان بە درێژایی مێژوو یەك جۆرن بەڵام شێوازی پرسیارەکان و ئاراستەی هزری توێژەر بۆ چارەسەر و دۆزینەوەی وەڵام جیاوازە لە سەردەمێکەوە بۆ سەردەمێکی تر، چونکە هەر سەردەمێکی مێژوویی هزر و بیری فەلسەفییانەی خۆی هەیە و سەردەمە هزرییەکانی فەلسەفەش جیاوازی تیا دەبینرێت، وەکوو دەبینین لە سەردەمی یونانی کۆندا هەر لە سوکراتەوە هزری "ئەوپەڕی چاکە" نێوەندێك بوو کە هزر و بیرکردنەوەی لە سەر زۆر بوو، کە لە چوارچێوەیدا فەیلەسووف کێشە و مەسەلەکانی خۆی دەخستە هەوڵی چارەسەر و، لە سەردەمی مەسیحییەتیشدا ماناکانی گوناه و رزگار بوون و لێخۆشبوونی خوایی و ... کەوتبوونە هزری فەیلەسووفەکان کە لە چوارچێوەیدا مەسەلەکان بە شێوازی تر بەرجەستە دەکران و، لە سەردەمی ئیسلامدا واتاکانی هزر و تۆمار کردن و دانایی شەریعەت ببوونە مژووڵی فەیلەسووفەکانیان. لە سەردەمی دیکارتیشدا مەسەلەکان بەو جۆرە بەرقەرار دەبوون لە خۆناسین و دیدی بابەتییانە بۆ مەسەلەکان بە سوود وەرگرتن لە ئەزموونەکان.

*** سەرۆکی بەشی مێژوو لە زانکۆی کۆیە**

دەیلەمیەکان و تازیان

ن: ئەحمەد کسروی

و: کوێستان نستانی

پێش هاتنی ئیسلام و لە ناوچوونی پاشایانی ساسانی تەواوی ئێران لە رووباری "فورات" تا رووباری"جیحون" و لە "خەلیج فارس" تا "قفقاز" و "دربند"کەوتە دەستی تازیان.

لە زنجیرە چیاکانی ئەلبورز(البرز) خەڵکانێك(٥) هەبوون کە زۆربەیان دەیلەمیان و تپوران (٦) و (خەڵکی طبرستان) بوون رێگەیان بە تازیان نەدا بێنە ناوچەکەیانیان ، نەچونە ژێر دەسەڵاتیانەوە لەگەڵ ئەو هەموو هێزو توانایەی کە هەیان بوو وکێوو دەشت و لە هەیبەت و سامی ئەوان دەلەرزی، لە گەڵ ئەوەشداخەڵکی ئەو چیاییە نەبوونە ژێر دەستیان و سەربەخۆی و ئازادی خۆیان لە دەست نەدا.

بەڵام "تپوران" هەر چەندە لە هەموو روویەکەوە لە دەیلەمیان گەورەترو بەهێزتر بوون لەگەڵ تازیان پەیمانی ئاشتیان بەست و وازیان لە شەرو دوژمنایەتی هێنا و دوای ماوەیەك تازیان بە هەوڵ تەقەڵایەکی زۆر دەستیان بەسەر ویلایەتی ئەوان داگرت و تەواوی دەشت و نیشینگەی ئەوانیان خستە ژێر دەست، تەنها لە هەندێ لە چیاکان پاشایانی خۆماڵی دەسەڵاتدار بوون (بەپێی لێکۆڵینەوەی سەرچاوە مێژووییەکان)،بەڵام دەیلەمیان بە پێچەوانەی تپوران لە دوژمنایەتی و رق و کینە لەگەڵ تازیان بەربەرەکانیان کرد و لە بەرامبەریان دا راوەستان داوای ئاشتی

نەکرد. بە ئەوەش رازی نەبوون کە لە چیاکانی خۆیان بە ئازادی بژین و لە دەست درێژی دوژمنان ئاسوودە بن، بەڵکو کاتێ هەلیان بۆ دەرەخسا لە کوشتنی تازیان و مسوڵمانان و تالآن و برۆ دریغیان نەدەکرد. ئەوەبوو تازیان "قەزوینیان" کە بەوشێوەیەی کە لە سەردەمی ساسانیەکان بوو کردە شوێنی سوپاو سوپایەکیان لە "غازیان" و" مرابطان" لە بەرامبەر دەیلەمیان پیێك هێنا. تا کۆتایی سەدەی ۳۰ھ ئەو رێکەوتنەی نێوان دەیلەمیان و مسوڵمانان بەردەوام بوو وە زیاتر لە ۲۵۰ ساڵ بە تایبەت تا (کۆتایی سەدەی دووەم) شەرو پێك دادان بەردەوام بوو.دەیلەمیان بە ترسناکترین و گەورەترین دوژمنی ئیسلام دەژمێردران و ناوی دەیلەم لەهەموو شوێنێك ناسراوە(۷). هێرشی نا بەجێو بێ باکانەی ئەو هێزە وەك(ضرب المثل)وابوە.(۸)

خلفا هرکرا کە بە والی کێوی(عراقی عەجەم) دادەنرا و گرینگترین کاری ئەوە بوو کە لە گەڵ دەیلەمیان شەربکا و رێ لە وێرانکاری و هێرشی ئەوان بگرێ. لەو کاتەدایە کە گەورەیی پاداشتی دانیشتن لە قەزەوین دا لە زەمانیپێغەمبەر چەند حەدیسێکیان گێراوەتەوە کە فەرموویەتی: قەزوین یەکێکە لەدەرگاکانی بە هەشت هەرکەسێ یەك شەو یەك رۆژ لە قەزوین بەنییەتی شەرکردن لە رێ ی خودا بمێنێتەوە بە هەشت بۆ ئەو پیرۆزو رەوایە.(۹) دیارە کە هەیبەت و سامی دەیلەمیان بەسەر مسوڵمانان دا کشاوە و هیچ کەس ئارەزووی نیشتە جێ بوونی لە قەزوین نەکردوە ئەو رووداو حەدیثانە بۆ هاندان و سەرکەوتنی خەڵکی گوتراوە ئەگینا هەروەك یاقووتی(متعرض)بووە.

ئەوە جێگەی سەرسورمانە کە ئاوا توانایی ئیسلام لەو سەردەمەدا گەیشتۆتە ئاستی کۆتایی لە کاتێك دا سنووری دەسەڵاتیان لە چیاکانی"پیرینە" لە ئەوروپا تا"تورکستان" و "چین" و نیوەراستی ئاسیای داگرتبوو. مسوڵمانانی کێوەکانی" پیرنە" تا لێواری "لوار" لە خاکی فەرانسا لە ژێر دەستیان دابوو، و سەرانسەری ئەوروپا لە سام و هەیبەتی ئەوان دەلەرزی. بەم شێوەیە نەتوانراوە خەڵکی ئەو چیایە دەستەمۆو زەلیل بکرێن؟!

دەتوانین بڵێین کە تەنیا شاخە سەرکەش و سەختەکانی دەیلەم و زۆری چروپری دارستانەکان بوو کە مسوڵمانانی دەستەوەستان و داماوکرد، تازیان لە هەموو جێیەك لەو چیاو دارستانانەیان دیتبوو. دەبێ بگووترێ هۆکاری سەرەکی هەمان مەردایەتی و دلێری دەیلەمیان و ئازایەتیی خۆبەخت کەری ئەوان بووەکە خەڵك لەرێگەی پاراستنی سنورو ئاو خاکی خۆیان و بەرپەرچ دانەوەی دوژمنان و بێگانەئاوا دەردەکەوتن.

لەراستیدا ژیانی دەیلەمیان لەو سەردەمەدا سەرانسەر ئازایەتیی لە خۆبردوی بووە، کە لە سەرچاوە مێژووییەکانی ئێراندا بە دورودرێژی نووسراوە، بەڵام بەداخەوە لە سەرچاوە مێژوویەکانی ئێراندا باسی هیچ یەکێك لەو رووداو وبەسەرهاتانە نەکردووە ولەوانەیە ئەگەر "بووەیهیەکان " و "زەریان" نەبوونایە لە سەرچاوە مێژووییەکانی ئێمە ناوێك لە دەیلەم نەدەهات.

لە سەرچاوە مێژوویەکانی سەردەمی ئیسلامیش دا ئەگەر چی لەکاتی رووداوەکانی ئەو سەردەمەدا ناوی دەیلەم بە زۆری هاتووە و دەرکەوتوە کە چ گرینگیەکیان هەبووە، بەڵام لە بارەی ئەو تایفە هیچ شتێکی دیکە نەنووسراوە و لە بارەی ئەو شەرە یەك لە دوای یەکانە کە لەنێوان ئەوان و مسوڵمانان دا رووی داوە بێجگە لە هەواڵی بریقەدارِو کورت لێرەو لەوێ هیچی دیکە دەست ناکەوێ.

لەو کتێبەدا"شهریاران گمنام" تاکوو توانراوە گشت هەواڵێکمان کۆکردۆتەوە. هەروەك لە شێعرو قەسیدەی عەرەبی لە هەر جێگایەك کە ئیشارە بە دەیلەمیان کرابێ نووسیومانە.لە رووی ئەو هەواڵ و شێعرو حدیثانە کە ئیشارەیان پێکراوە ئازایەتی و لە خۆبردووی دەیلەمیان و راوەستان و خۆراگرییان لەبەرامبەر (خۆبەختکەرانی) ئیسلام لە ماوەی ۲۵۰ ساڵ زیاتر بەڵگەیەکی روون و ئاشکران.

"یەکەمین شەری دەیلەمیان لەگەل

تازیان"

بە پێی سەرچاوەکان یەکەمین شەری دەیلەمیان لەگەڵ تازیان لە ساڵی ٢٢ھ بووە لەو کاتەدا زنجیرەی سەربەخۆی ئێران لێك پچراوە و تازیان تا "هەمەدان" و"سپاهان" و "پارسیان" گرتبوو، و "یزگرد" پاشای وەڵات بۆ ناوچەی خوراسان هەڵاتبوو، هەرچی سوپاو لەشکری هەیبوو لێك بڵاوببوو وە خەڵکی هەموو شار و ویلایەتەکان بەتایبەتی دەیلەمیان لەوکاتەدا پاشا یا سەرداریکیان بەناوی "موتا" هەبوو لە چیاکانی خۆیان دەهاتنە خوارێ و لە دستبی(دەشتێك بووە لە نێوان قەزوین و هەمەدان) لە گەڵ دەست و پێوەندییەکانی تازیان بەردەوام شەرو پێکدادانیان کردوە. لەو نێوەدا خەڵکی "ئازەربایجان" و "رەی" نامەیان بۆ دەیلەمیان نووسی و لە هەریەك لەو دوو شارە سوپا لەگەڵ دەیلەمیان کەوت کە بەیەك دەست و بەیەك جاری هێرشیان کردە سەر تازیان و سنوور و شوێنی خۆیان لە مەترسیو هەرەشەی ئەو هێزە

رزگار کرد.

. سەرۆکی سوپای ئازەربایجان اسفندیار برای رۆستەم (سپهسالار)ی ناسراوی ئێران پێشتر لە شەری قادسیە بەدەستی تازیان کوژرابوو. سەرۆکی"رەی" فرخان زینبدی(زینبدە؟) یەکێك لە گەورەکانی ئەو شارە بوو. بەڵام سپهسالاری ئەو سوپاو لەشکرە و فەرماندەیی ئەو شەرە لە ئەستۆی (موتا) پێشەوای دەیلەمیان بوو.

"نعیم بن مقرن" ئەمیری تازیان لە هەمەدان کاتێك ئامادەیی دەیلەمیان و کۆکردنەوەی ئەو لەشکرەی زانی زۆر ترساو هەواڵی گەیاندە خەلیفە "عومەر" لە مەدینە کاتێك موتا بەو سوپا گەورەیە بەرەو" تازیان " کەوتە رێ "نعیم بن مقرن" ئەمیری "تازیان" لە هەمەدان دەرکەوت وە لە (واجرود) کە شوێنێك بوو لە نێوان ئەوشارەو و قەزوین، ئەو دوو لەشکرە بەیەك گەیشتن و تێك هەڵچوون لە نێوانیان روویدا.

(طبری) مێژوونوس : دەڵێ ئەو شەرە لەبەر سەختیەکەی بەیەکێك لە شەرە بەناوبانگ و گەورەکانی"نهاوند" ژمێردرا وەو ناوبانگی دەرکردوە. چەندین کەس لە ئێرانیەکان کوژران کە لە ئەژمار نەدەهاتن . یەکێك لە کوژراوەکان "موتا" (١٠)بوو گوایە لە دوای کوشتنی"موتا" سوپای ئێران **توانای** خۆراگری نەما و بەیەکجاری بڵاوەی لێکرد هەر دستەو رێی ویلایەتیی خۆی گرتەبەر، بەڵام تازیان مزگێنی ئەو سەرکەوتنەیان لە مەدینە بۆ خەلیفە نارد لە دواییدا ئێرانیەکان بەرەو "قەزوین" و "رەی" رۆیشتن و لەرێگادا لەگەڵ لەشکری "دەیلەمیان" و" رازیان" سەر لەنوێ تێك هەڵچون و شەر لە نێوانیان دا روویبدا . سوپاکەیان کرد بە دوو بەش و دەستەیەکیان بۆ "ئازەربایجان" و "ئاران"و " ئەرمەنستان "نارد و ئەو ناوچەیەیان تاکو"دربند" دەست بەسەر داگرت، دەستەیەکی تریان بەرەو خوراسان ناردو لە ماوەیەکی کەم دا تا خاڵی کۆتایی سەر سنوری ئێرانیان گرت و لەگەڵ "باقرخان اسپهرطبرستان" پەیمانی رێکەوتن و ئاشتیان بەست و ئەو ویلایەتەیان وەك خۆی هێشتەوە.

بەڵام دەیلەمیان هیچ کاتێ داوای ئاشتی و رێکەوتنیان نەکرد بێجگە لە دوژمنایەتیی لە گەڵ تازیان هیچی تریان نەبوو بێجگە لە دوژمنایەتی.هەرکاتێك هەلیان بۆ دەرەخسا لە هێرش و کوشتارو تاڵانی تازیان کۆتایان نەدەکرد. تازیان

ناچار بە عاداتی سەردەمی ساسانیان کردە ساخلوگاە (١١) و سوپایان لەوی دا نیشتەجێکرد و بەردەوام شەرو دوژمنایەتیان هەبوو. لە ناوەراستی سەدەی دووەم ساڵی(١٤١-١٤٤) "عمرکوری علای رازی" بە فەرمانی منصور دەشتی"هامون"و طبرستانیان" لە اسپهد خورشید گرت و ئیسلام لەو ویلایەتە بڵاوبۆوە. لە لایەکی دیکە لە رۆیان ناوچەی(کجور) هەردوشاری" چالوس" و "کلار" دێیەك بەناوی "مزن" یان کردە ساخلوگاە تا ناوەراستی سەدەی (٣٠)م . طبرستان بە دەستی لایەنگرانی خەلیفە بوو لەو لاشەوە تازیان و تازە مسوڵمانانی طبرستان خەریکی شەر لەگەڵ دەیلەمیان بوون.(١٢) هەروەك گوتمان لە کۆتایی سەدەی ٣٠ بەو شێوەیە لە نێوان دەیلەمیا ن و مسوڵمانان شەرو دوژمنایەتی بەردەوام بوو زیاتر لە ٢٥٠ ساڵ بە خۆراگری مانەوە. بەڵام دەبێ ئەو ماوەیە بە دوو دەورە دابەش بکرێ و هەر دەورە بەجۆرێ باسی لێوە بکرێ، چونکە تا کۆتایی سەدەی دووەم لە لایەکەوە جامی مەردایەتی و هەستی ئایینی مسوڵمانان پربوو، لەلایەکی دیکە دەیلەمیان خەڵکی ساکار و چیایی بوون، بێجگە لە رق و تۆڵەستاندنەوە و دوژمنایەتی و بەکارهێنانی شمشێر و زوبین هیچی تریان نەدەزانی، شەرو لێدان لە نێوان ئەو دوو دەستەیە یەك لە دوای یەك رووی دەدا و زیاتر ئەو شەرانە هێرش و وێرانکاری و یان بەگوتەی تازیان خۆبەخت کەری(غەزوەکردن)بوو.کەمتر مەبەستیان لەشکرکەشی و بەربڵاوی بووە .

هەربۆیەش لە سەرچاوە مێژوویەکانی ئیسلام ئەم شەرو رووداوانە کەمتر باسیان لێوەکراوە. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا دوژمنایەتی و کێشمە کێشمی مسوڵمانان و دەیلەمیان هەر هەبووە. لەم دەورەیەدا هەم لە هەستی ئاینی مسوڵمانان کەم بۆوە، هەم دەیلەمیان تا ئەندازەیەك لە ساکاری و خورەوشتی سروشتی هاتبونە دەرو خاوێنترو بە ئەزموون تر ببون لەگەڵ عەلەویان وباقی، دوژمنایەتی خەلافەتی عەباسیان و هاوکارو هاودەست ببون. زیاتر لە رێگە ی سیاسەت و راوێژ بۆ لەناوبردنی تازیان هەوڵیان دەدا و لەگەڵ مسوڵمانان کەمتر شەریان دەکرد، بەڵام ئەو جارە تەنیا بە وێرانکاری و تاڵان و برۆ نەدەوەستان و هەوڵی فراوان کردنی وڵاتیان دا لە سەردەمەدا پادشایانی دەیلەم ناسرابوون و ناویان لە هەندێك لە سەرچاوە مێژوویەکان دا دیارە بەسەرهات و داستانی شەرو رووداوەکانی ئەو دەورەیە تەنیا لە سەرچاوە مێژوویەکانی ئیسلامدا تارادەیەك باس کراوە. هەروەك دیارە لە سەرچاوە مێژوویەکانی ئێران بە دورو درێژی باس کراون و سودیان لێوەرگیراوە.

پەراوێز

(٥) – کەواتە(موغان) و(تاڵشان) بوون کە مێژوونووسانی ئیسلام بە" موقان" و "طلیسان" نووسیویانن هەروەها بنەماڵەیەك بە نێوی (ببر) کە ئیستا نیشانەیەك لەو بنەماڵە نەماوە.

(٦) نێوی کۆنی خەڵکی مازەندەران "تپور" و ناوی فارسی ئەو ویلایەتە (تپورستان) ە هەروەك لەسکەکانی سەدەکانی یەکەم و دووەمی هیجری لەو ویلایەتە بە ناوی پادشایانی خۆماڵی یان بە ناوی فەرمانرەوایانی مسوڵمانان لێدراون و ئیستا بە زۆری لە هەموو جێگایەك هەن . ناوی ئەو ویلایەتە بە نووسینی پەهلەوی (تپورستانە)ە .

(٧) "طبری" و "ابوالفرج اموی "لە چیرۆکی کربلا و شەهیدبوونی امام حسین بن علی نووسیویانە کە رۆژی ٩ی محرم "امام" شەوێك مۆڵەتی لە"عمربن سعد" وەرگرت . عمر لە وەرگرتنی مۆڵەت ترسی دەبێ و یەکێك لە سەرلەشکران پێی دەڵێ :(سبحانه الله ئەگەر ئەوانە دەیلەمی بوون ئەوان داوایان لە تۆ کردبا تۆ دەبوو قەبوڵی بکەی!)

(٨) طبری لە بارەی رووداوی ساڵی ٦٠ بە تەواوی دەنوسێ کە"عبدالله کوری زیاد" نیازی گرتنی "عبیدالله کوری زیادالحرنامی" لە گەورەکانی کوفە ئاگادار بووە و لە شار رۆیشتووە و قصیدەیەکی بۆ ترساندنی ابن زیاد گوتووە کە دەڵێ:(فکفوا و الاذدتکم فی کتائب- اشد علیکم من زخوف الدیالمه) واتە : دەست هەڵدەگری ئەگەر نا بە زەرەری ئێوە بە هێزێك دێم کە لە هێرشی دەیلەمان بەهێزتر بێ.

(٩) معجم البلدان و نزهت القلوب.

(١٠) لێرەدا کە باس لە کوشتنی موتا دەکرێ لە سەرچاوە مێژوویەکاندا نەنووسراوە. لە شێعرەکانی نعیم بن مقرن کە دواتر دەنوسرێ تێدەگەین.

(١١) البلدان ،(ابن فقیه همدانی)، چاپ/لندن،ص٣٠٥.

(١٢)" فتوح البلدان" ،"بلاذری"، چاپ/مصر،ص٣٢٥. دەتوانرێ بگوترێ کە ئەوە هەمان شەرە کە "تازیان" لە سەر رێگای خۆیان بۆ قەزوین لەگەڵ دەیلەمیان کردیان کە لە دوای شەری "واجرود" بوو ، چونکە بلاذری شەری" واجرودی" لە کتێب ی خۆیدانەنووسیوە، لەبەر ئەوە ئەو شەرە لە پێش شەری" نهاوند" دەنووسێ.

سەر کانیی(الرأس الجین)و چۆنیەتی داگیرکردنی له لایەن عەرەبە موسڵمانەکانەوه

ئا: بەشدار ئەکرەم

سەر کانیی(الراس الجین) و چۆنیەتی داگیرکردنی له لایەن عەرەبە موسڵمانەکانەوه.

ئا: بەشدار ئەکرەم

له راستیدا، هەوڵدانەوەو دووبارە لێکدانەوەی لاپەڕەکانی دیرۆکی گەلی کورد نەك هەر کارێکی وا ئاسانو سادە نیە(بە تایبەتی لە مەڕ لایەنی بیرووباوەڕی ئایینیو رۆژی دوای)، واتە دەبیّ چاوەرێکردنی کۆمەڵیّ پرچەکداری شیاو نەشیاو بین لە لایەن ئەو کەسانەی بەجۆرێك لە جۆرەکان هەستی نەتەوەیی یا نیشتمانی یا ئاینی دەیان رۆژێنیّ.

سەرەرای ئەوەشی دەرخستنی راستیە مێژووییەکەیان جۆرێك لە پاڕادۆکس لە نێوان رابردووو ئێستادا دورست دەکات لانی کەم لە یەکێك لەو لایەنانەی سەرەوه ئاماژەی پێکرا.

ئەوەی ئێمە لەو چاوخشاندنە خێرایەدا دەمانەویّ بیخەینە روو باس کردنە لە چۆنیەتی داگیر کردن یان بە وتەی عەرەبەکان بۆ زۆرێك لە موسڵمانان(فتح)کردنی یەکێك لە شارە گرینگەکانی هەرێمی جەزیرە(جەزیرەی تین عمر بە ووتەی عەرەبەکان)، ئەویش شاری سەری کانی یە(الراس الجین)، بە ئاگا هێنانەوەی خوێندەڤانانی کورد لە چۆنیەتی داگیرکردنی ئەو شارەو ولآتی کوردان. بە گوێرەی هێندێك لە سەرچاوە مێژووییە عەرەبییە-ئیسلامیە کۆنەکان، سەدەکانی سەرەتای بلژوبوونەوەی عەرەبەکانو ئایینەکەیان لە زۆربەی ولآتی دراوسیّو دەورووبەری،

دوای دەرکەوتنی هەستی ناسیۆنالیستی نەتەوەی کوردو هەوڵدان بۆ زیندوو کردنەوەو دەرخستنەوەو زیندوو کردنەوەی بەشێکی کلتووری نەتەوەیی(*Ndteondl culture*) و بیرکردنەوە لە هۆکاری نەهامەتی یەکانی گەلی کوردو چاوخشاندنەوەی خەڵکانێکی ئاکادیمیو نائەکادیمی بە سەرچاوە مێژووییەکانو لێکدانەوەی چۆنیەتی داگیرکردنی ولآتی کوردان لە لایەن عەرەبە موسڵمانەکانەوە خوێندوڤانانو خەڵکی تریش بۆ دووگرووپی بیروبۆچوون جیاواز بۆ گۆشەی سەدوهەشتا پلە دابەشبوون، گرووپی یەکەم ئەوانەن کە زۆرینەنو پێیان وایە پەیامبەر محەمەدو قورئانەکەو چۆنێتی بلآوبوونەوەی بە پرۆسەیەکی خوداییو هێمنو لە سەرەخۆ بلژوبۆوە لە قەڵەم دەدەن، زۆربەی کاتیش وەك تەشی رێسین ئەو ئایەتەی قورئان(وماأرسلناك ألارحمە المین) بە پۆزش بۆ بلژو بوونەوەی ئەو ئایینەو سەپاندنی بە سەر خەڵکانی تر دەهێنەوە، لەگەڵ ئەوانەشی دا گرووپی دووهەم لەگەڵ ئەوەی ژمارەیەك لێیان بە شێوازێکی زانستیانەو بێلایەنانە لەم رۆژەیان کۆڵیوەتەوە، بەلآم هێندێکیشیان بە سۆزیان بۆ لایەنێك لە لایەنەکانی هەستی نەتەوەیی، نیشتمانی، ئایدیۆلۆژی.... هتد یادەربرینی رقیان لەو کارانەی عەرەبو دەسەلآتی عەرەبی ئیسلامی دژی کورد کردوویانە وەك(سەربار)دەیکەنە ژێرباری پرۆسەی بە ئیسلام کردنی.

هەر چۆنێك بیّ دەتوانیین بە پشت بەستنو بە لێکدانەوەی سەرچاوە مێژووییەکان هەوڵی لە یەکتر نیزیك خستنەوەی ئەو دوو

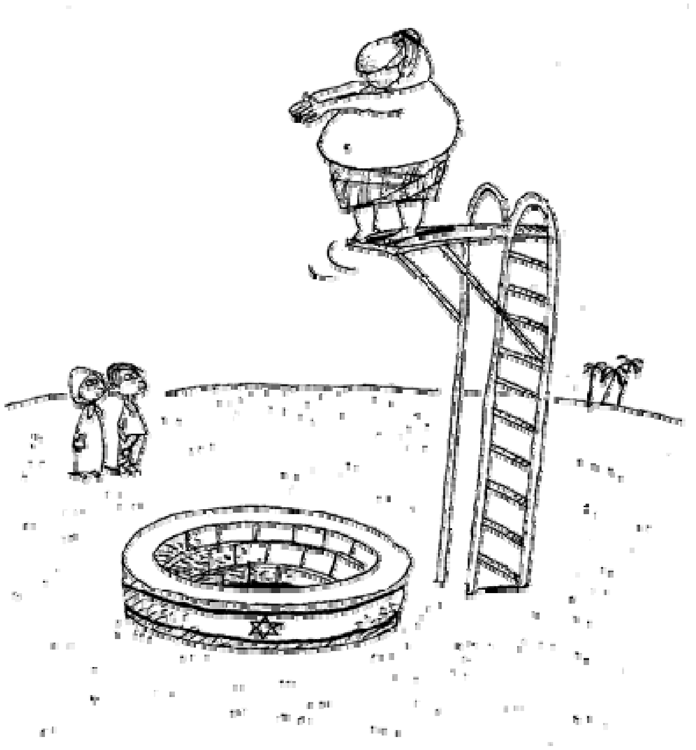

لایەنەی ئاماژەی پێکرا بدەین‌و تا دەکرێ خۆمان لە بیروبۆچوونی رەها(Dhsolute)بە دوور بگرین. شاری(سەری کانی) وەك یەكێك لە شارەكانی(هەرێمی جەزیرە)بەشێكی ولایەتی كوردان ئەم شارە ژمارەیەكی زۆری كانیاوی سازگاری لێیە كە دارودرەختو باغی دەشتاییەكەی ئاو دەدەن(هەر بۆیەشە بە عین الوردە كانی گوڵان ناو دەبردرێ)(٣)، ئیستا ئەم شارەیان ئەم هەرێمە دواكەوتوویە رۆژئاوای كوردستان.

البلادزیٚ مێژوو نووس لە كتێبی(الغتوح البلادان) دا ئاوا دەنووسیٚ لە سەر دەستی عمیر بن سعد الاشهاری(رأس عین)دوای شەرێكی توند داگیركرا سەردەمی خەلیفە عمر كوری ختاب، بەڵام هەمان سەرچاوە ئاماژە بەوە دەكات كە عیاز بن غنم نەیتوانی داگیری بكات‌و یەكسەر بەسەری دا بازی داو شارەكانی میافارقین‌و نیسیبینی داگیر كرد، ئەمەش راستی دژایەتی‌و دانیشتوانی ئەوەشە بەرامبەر بە عەرەبە موسوڵمانەكانە نیشان دەدەن لە دوای داگیر كردنەكەش جزیە بەرامبەر دانیشتوانی ئەم ناوچە داگیركراوەكان دا سەپێنراوە بۆ هەر(٤) دینار وەردەگیرا.(٣)

بیروبۆچوونێكی تونەوەیە كە گۆیا "لاغنم بن عیاز"و"خالیدی كوڕی وەلیدی" بۆ داگیركردنی ناردووەو و سەربازەكانی لە لایەن شازادەی ئەم شارە بە ناوی شەهریار گیراون.(٥) بە هەر جۆرێك بیٚ، داگیركردنی شارەكە بە شێوەیەكی سەربازی یەكلایكراوەتەوە.

لە كۆتاییدا، دەمانەویٚ بە دركاندنی هێندێك زانیاری هانی خوێنەری بەرێز بدەین، لۆژیك‌و ئاوەزی خۆیی لە بەر سەڤ و لێكدانەوەی زانیارییەكان بە كار بهێنیٚ.

لە كاتی داگیركردنی هەر شارو ناوچەیەك هەڵبژاردن دەدرا بە دانیشتوانەكەی:(p) بوونە موسڵمان گۆڕینی ئایینی خۆیان‌و باوەڕ هێنان بە ئایینێك نەك هەر تێشناگەن، بەڵكوو لەگەڵ سروشتی فیسیۆلۆژیان ناگونجیٚ، لە گەڵ گەیەنەرانی لە یەكتریش تێناگەن،(ب) دانی باج‌و خەراج(لە جوغرافیای كوردستان تاكی خێڵەكی لە بەشی خۆ بژیوی كاری كردووە، ئەوەی چی ساڵانە بدات بە فەرمانڕەوایی نوێی)، شەڕ كردن(شەڕ كردن لەگەڵ هێزێك كە دوای كوشتو كوشتارێكی زۆری تێدەكەوێتەوە، ژن‌و منداڵ بە سبایەو كۆیلە بۆ خۆیان دەبن).

سەرچاوەكان:

١- محەمەد محەمەد قاسم: المدخك اللا منا هبج البحق العلمی، ص ٦٠

٢- بعثوان عوسمان مستەفا، كوردستان و پرۆسەی بە ئیسلامكردنی كورد. ل ٣١

٣- البلاری: فتوح البلدان، ص ١١٠ (٢٧٩ ك مردوه)

٤- الن بطوطة: رطلة ابن بطوطة، ج ١، ص ١٧١ – ١٧٢

٥- الواقدی: فتوح الشام، ص ١٣٩

٦- شوان عوسمان مستەفا، ه. س. پ. ل ٢٣٨

نوێ قەڵەمەکان

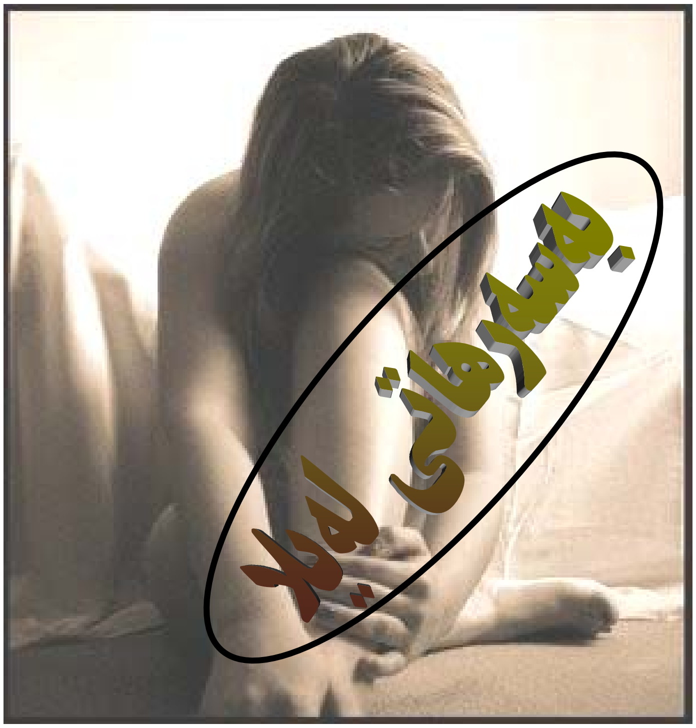

وەرگێران لە ئینگلیزییەوە: ئەسرین حوسێنی

ئەو بابەتەی خوارەوە، بەسەرهاتی کیژێکی ئێرانی بە ناوی لەیلایە. ئەو تەمەنی سێزدە ساڵ بوو کە بە نابەدڵی بەشوو دراوەو تووشی کارەساتی دڵتەزێن بوە، ژنێکی گەنج کە بە زۆر ناچار بە لەش فرۆشی کراو هەر بەم هۆیەش بە مەرگ تاوانبار کراو هەتا لێوارەکانی مەرگ چوو دوو ساڵ لەمەو بەر کاتێك خاتوو شادی سەدر وەك پارێزەرێك لە بواری بەرگری کردنی مافی ژن لە ئێران دا چووە زیندانو سەردانی ژنە بەندیەکانی کرد، لەیلای لە بەند رزگار کردو توانی ئاڵوگۆڕێکی قووڵ بەسەر ناو براو دا بێنێ، ئێستا لەیلا لە بنکەیەکی پارێزەری مافی ژن دا دەژیو تەمەنی (٢٢) ساڵەو ئامادەیە ژیانێکی نوێ دەست پێ بکاتەوە، بە پێی داخوازی ئەو بنکەیە واتە ئەو شوێنەی کە لێی دەژی ناز ناوی بنەماڵەکەی گۆڕیوە لە ترسی ئەوەی پرسیار لە رابردووی نەکرێو سزا نەدرێ لە سەر ئەو کارەساتەی بە سەری هاتووە. روخساری سووری لەیلا دەم بە بزەیەو زیتە زیتی چاوەکاڵو گەشەکانی، تەمی ناخۆشییەکانی رابردوویانی تێدا بەدی ناکرێ. لەیلا دەڵێ کاتێك منداڵ بوومو نەمدەزانی ژیان بەرەو کوێ دەڕوات هەموو ژیانم بە فیرۆ چوو. کەوتمە بەر لۆمەو تەشەری خەڵك تا کاتێك خانمی شادی سەرد هاتو رزگاری کردم. ئێستا رۆژ لە دوای رۆژ ژیانم باشتر دەبێ، قەدیمیان دەڵێن: ئەگەر چارەنووست لەگەڵت رانەهات تۆ لەگەڵ چارەنووست بگونجێ ئەو پەندە بۆ دڵدانەوەی ژنانو دوور کردنەوەیان لەو ژیانەی ژنان لە گۆمەڵگای ئێران دا وتراوە چونکە ژنان وەزعیان زۆر خراپەو لە هەموو مافەکانی ئینسانی بێ بەشن هەر بۆیە خانمی سەدرو هاوکارەکانی هەموو رۆژێ ئەو پەندە دەڵێنەوە.

لەیلا گەورە بوو پێ گەیشت لەگەڵ دایكو باوكو دووبرای لە خانوویەکی (٣) ژووری لە شاری ئەراك دەژیا ئەراك شارێکی پیشە سازیەو

(١٣٠) کیلۆمەتر لە باشووری تارانەوە دووره. لەیلا بۆ کاری نێو ماڵ هاوکاری دایکی دەکات بۆیەش نەیتوانی دەرس بخوێنێت. باوکی زۆر بە دەگمەن کاری دەکرد لە نەگونجانی بنەماڵە دا بنەماڵەکەی لەیلایان فرۆشتەو بە زۆریو نا بەدڵی دایان بە پیاوێك کە دەیانزانی ئەو پیاوە دەیەوێ بە زۆر لەیلا تووشی کاری خراپ بکاو لەیلای دەوێ بۆ لەش فرۆشی بۆ ئەوەی پارەی پێ پەیدا بکا. لە ئێران دا بۆ باوك شتێکی یاساییە کە کچەکەی لە کاتی بەمێرد دان دا بفرۆشێو بەکەیفی خۆی لە هەر کابرایەکی مارە بکا. لەیلا لە تەمەنی (١٣) ساڵی دا بوو بە هاوسەری یاسایی مێردە قورم ساغەکەیو لێی مارە کراو بوو بە ژنێکی لەش فرۆشو کەوتە گەرداوێکی کەئیتر دەرباز بوونی بۆ نەبووە. لە ئێران هەمیشە بە پێی یاساو نەریتو شەریعەت کچان ڕەچاوی ئامۆژگاریەکانی باوکیان دەکەنو لە قسەیان دەرناچن. کە چوونە لای مێردیش ناچارن بە قسەی مێرد هەڵسووکەوت بکەن. کاتێك ژنو مێرد لە بنەماڵە دا گیروگرفتیان بۆ دێتە پێش، دادوەرەکان بۆیان گرینگ نییە مەسەلەکە چۆنەو چییەو خەتای کامیانە. ئەوان لایەنی پیاوەکە دەگرن. کاتێك پۆلیس لەیلای لە تەمەنی (١٨) ساڵی دا دەستگیر کرد ئەو لە وەزعێکی زۆر خراپ دا دەژیا لە کاتی مێرد کردنی تا کاتی گیرانی لە ماوەی ئەو پێنج ساڵە دا دوو جار زگی پڕ بوو و لە بەر نائاسایی وەزعی گوزەرانی لەش فرۆشی ناچار بوو کە واز لە هەر دووك منداڵەکەی بێنێ. کاتێك لەیلا حوکم درا هەوڵی دا لە بەرامبەر تاوانەکانی دا بەرگری لە

خۆی بکات. ئەو کارەساتو بەسەرهاتی خۆی گێرایەوە کە چۆن بەزۆری بەمێرد درا وە مێرد دەکەی لە ماڵەوە واداری کردووە ئەخلاقی لەش فرۆشی هەروەها مێردەکەی بە چاوی سووك چاوی لێکردووە زۆردڕندانە پەلاماری داوە ئازارو شکنجەی کردووە لەیلا وتی: لە تەواوی ژیانم دا هیچ کەس گوێی بۆ ڕانەگرتم هیچ کەس لە کێشەی من تێ نەگەیشت ئەو کاتەی کە من کێشەو ناکۆکی خۆم باس دەکرد کەس باوەڕی بەمن نەدەکرد، هەر کەس لە بەر خۆیەوە دادگایی دەکردمو پێی وابوو ئەو لەش فرۆشیە بێ ئەخلاقیە تاوانی منە، کاتێك قازیەکە گوێی لە تاوانەکان بوو بڕیاری دا کە لەیلا بۆ خۆی بەرپرسیار بووە لە هەمووی ئەو تاوانانەدا. بە پێی هەر دووك تاوانی بێ ئەخلاقیو لەش فرۆشی لەیلا مەحکووم بە ئیعدام کراو بڕیاری سەنگەسار کردنی دار رزگار کردنو پاراستنی لەیلا لە ساڵی (٢٠٠٤) هاورێیەك لە سەر مەسەلەکەی لەیلا قسەی لەگەڵ خانمی سەدر کرد، خانمی سەدر لە زیندان دا بێ چارەییو ماڵ وێرانیو بێ حاڵی وەزعی خراپی لەیلای بۆ دەرکەوتو دەستی کرد بە لێکۆڵینەوە لە سەر ئەساسیو قورئانیو روحمو وێژدان دیفاعی لە لەیلای دا بەدادگا، دادگاش بۆی دەرکەوت کە دۆسیەی لەیلا لە بەر خراپی وەزعی رۆحی پێویستە باسی لە سەر بکرێتەوە خانمی سەدر حاکمی رازی کرد بۆ دابڕینی ئەو پێوەندیە یاساییە کە نێوان لەیلاو بنەماڵەکەدا هەیە پاسەوانێکی بۆ دیاری کرد بۆ ئەوەی کە لەیلا هەر بەتەنیایی بێ.

لە ساڵی (٢٠٠٥) کاتێك لەیلا لە زیندان ئازاد بوو خانمی سەدر هێنای بۆ تارانو داوای یارمەتی کرد لە تۆرێکی کار کردنی ژنان کە کاری تۆرەکە ئەوەیە بە راهێنانو مەشق پێ کردن هەزاران ژنو کچی بێ ئابڕوو کە بە هۆی سیستەمی خراپی ئێران تووشی ئەو کارە بوون بگەرێنەوە سەر حاڵەتی پێشوویان. ئەو ژنو کچانە کە بریتین لە کچانی ئاوارەی ماڵو حاڵ ئەوانەن قوربانی هەواو هەوەس بوونو ئەتك کراونو لەشفرۆشیان کردووەو بێ بن کراون، تەڵاق دراون لە روانگەی کۆمەڵگەی سونەتی ئێران هەموویان وەك یەك چاویان لێدەکرێ بێگومان هەمووی ئەوانەی کچێنییان لە دەست داوە بەو حاڵەش شایانی ئەوەن بگێردرێنەوە سەر ڕێگای

راستو ناو کۆمەڵگا، خاتوو مەرجانی حاڵەتی کە سایکۆلۆجیتێکی راهێنەرەکە ئەو کەسەیە کە بنکەی ئومێدی مێهری دروست کرد وتی: کچانو ژنانی وەك لەیلا لەلایەن حکوومەتو بەشێك لە کۆمەڵگا خەتیان بە سەر هاتبوو دووره پەرێز کراون راندراون کە بە بروای ئێمە ئەوە دورست نیە. بنکەی ئومێدی مێهرکە پەناگایەکە بۆ ژیانی لێقەوماون لە خوارەوەی تاران ئەو شوێنە کە لەیلا لێی دەژی بەڵام بنکەی ئومێدی مێهر شتێکی دەگمەنە لە ئێران دا لە بەر ئەوەی رێکایەکی دیاری دەکات بۆ ئەو کچانەی لە دەست چارەنووسی لەرزۆکی رابردوویان رادەکەنو نایانەوێ تووشی ئەو کارە ببنەو رێگای دورستیان پێشان دەدا ناوەندەکە چارەسەری تاكو كۆ دەستەبەر دەکاو بەخێویان دەکاو مۆڵەتی کارو ئیشکردنیان بۆ دابین دەکا رێکخستنی ژنان لە تەمەن (٣٠ ـ ٣٥) ساڵیان بۆ ماوەی (٢ ـ ٣) ساڵ بۆ پێك دێنێ بواری هونەری خوێندنو نووسینیان بۆ دەرەخسێنی بۆ ئەوەی ئەوانەی باسەوادترن فیلمی کۆمەڵایەتیان پێشان دەدات.

لەیلا وتی ئەوە سەختە بۆ کچێك لە ئێران ئەتۆ زیندوو بمێنیەوە لە رابردوو دەرس وەربگرەو فێر بە خۆت بە قەزاوقەدەر مەسپێرە ئەوەندەی لە توانای دایە هەوڵ بدە خۆت پێبگەیەنیو ئەمن پێم وایە تازە لە دایك بووم دنیا هی منە بۆ کات دەرکەوتن کە سیستەمی ئێران سیستەمێکی نەخۆشە ژنان لە هەموو ئازایەکی بێ بەشن......

هەر بڕۆ!

وەرگێڕان لە فارسییەوە: ژیلوان حەسەنپوور

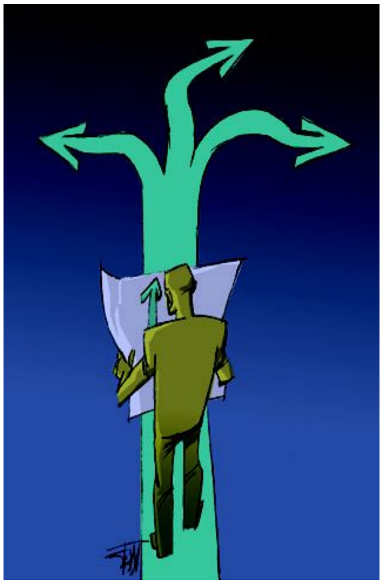

یەکێك لە قوتابی یەکانی مامۆستا هەموو کات لە سەر بەردێك روو بە ئاسۆ دادەنیشتو لە ئاسمانی دەڕوانیو هیچ کاری نەدەکرد.

مامۆستا کاتێك هەستی بە بێکاریی ئەو کرد، لە تەنیشتی دانیشتو لێی پرسی: بۆچی دەست بۆ هیچ کارێك نابەی تا ئەنجامێکی هەبێو ژیانێکی باشتر بۆ خۆت دروست بکەی؟!

قوتابیە گەنجەکە لە نیشانەی بە داخ بوون سەرێکی لەقاندو کووتی: هەوڵدان بێ ئەنجامە مامۆستا! بیر لە هەر رێگایەك دەکەمەوە دەزانم کە بێ سوودە. من دەزانم کاری چاك چییە، بەڵام دەستو دڵم بۆ کار ناچێو رۆژبەرۆژیش حاڵم خەراپتر دەبێ!

مامۆستا لە جێی خۆی هەستاو دەستی لە سەر شانی قوتایبە گەنجەکە داناو کوتی: ئەگەر دەزانی بۆ کوێ بچی، کەواتە هەستە بڕۆ! ئەگەر ناشزانی ئەوە رێگای راست لەمو ئەو بپرسەو دواتر کە دۆزیتەوە ئەو کات هەستەو لەو رێگایەوە بڕۆ!

هەر بڕۆو لە یەك شوێن دامەنیشە! لە یەك جێگا دانیشتن هیچ ئەنجامێکی بۆ مرۆڤ نیە. جیاوازیشی نیە ئەو مرۆڤە چەندە دانا بێت!

ئەگەر خەمو خەفەتت هەیە، لە کاتی کاروچالاکی دا بیریان لێ بکەوە! ئەگەر دەتهەوێ واتای ژیان بزانی، لە نێو کارو هەوڵدان دا ئەو واتایە ببینەوە.

گرینگ ئەوەیە کە هەمیشە لە حاڵی بەرەو پێشچوون دابی! کەواتە هەستەو بڕۆ!

وەرگێڕاو لە: (مجله موفقییت، شماره ١٣١، نیمه دوم ابان ٨٦)

دوادیدار

من نەمزانی عیشقی ئێمە
کۆتایی دێت
گشت تەمەنی وەرزێك دەبێت
وەك پەپوولە
زوو ئەتۆرێو لەناو ئەچێت
ئای کە ئێمە گوناه بارین
لە ئاستی کۆتایی هێنان
بە تەمەنی عاشق
هەرچەند ئەکەم
هەرچەند ئەڕۆم
کەسێ نییە دڵ نەوایی
دڵەی شێتم بکات
باش بزانە عیشقی ئێمە
خونچەیەکی ساڵانە بوو
لە وەرزی بەهار
بە دەستی با رەشی پاییز
هەڵوەرێت
بۆچی؟ وات ویست
چی؟ وای لێت کرد
عیشقی من بمرێنیت
چاوم بخەیتە گۆشەی
چاوەڕوانی
چۆن! چاوەڕوانییەك
چاوەڕوانییەکی بێ کۆتایی
تۆ هاتی من رزگار بکەی
لە تەنیایی‌و
چاوەڕوانی‌و
بێداری گشت شەوانێك
نەهاتبووی من بخەیتە
گۆشەیەکی گۆڕستانی بێ
مرادان
لە گشت دنیا تۆم هەڵبژارد
کە تۆ هاتی منت فێر کرد
چۆن بدوێم
چۆن هەنگاو بنێم
چۆن عاشقی تۆ بم
کە تۆ هاتی
چاوانی من بێ گریان بوون
لێوانی من پڕ خەندە بوون
رووخساری من پڕ شادی بوو
پێش هاتنت
دڵەی ناسکم عاشق نەبوو
کە تۆ هاتی عاشقت کردم بە
جوانی خۆت
تا وای لێ هات بە تەواوی
هۆگرت بووم
کاتێکیش کە درکاندت
وتت ئەڕۆم
هێدی هێدی
تەمەنی من لەگەڵ جەستەم
بە داماوی هەر ئەگریان
چاوانیشم وەك مۆمێك
تك تك لە بەر پێتا ئەتوایەوە
نزای ئەکردو لە بەر پێتا
ئەپاڕایەوە
نەمانیشم بۆ تەنها وشەیەك
کاری دەکرد
ئەویش دەیوت
توخوا مەڕۆ
لەدوای نزاو پاڕانەوە
تۆ پێت وتم
ئەم دیدارە دوا دیدارە
بێ رەحم بووی
لە ئاستی من
دڵمت خستە ناو دۆزەخێکی
تا هەتایی
بێ وەفا بوی
هەر خۆت کردت ماڵ ئاوایی
بە یەکجاری ـ تا کۆتایی

نوسینی:
هۆنیار کۆیی

خۆشەویستی

لە روانگەی چەند لاوێکەوە

دیمانە: عەبدوڵلا عەبدوڵلا پوور (چیا)

پرسیار: پێناسەی خۆشەویستی بکەو ئەگەر خۆشەویستت هەیە چ بە خۆشەویستەکەت دەڵێی؟

عەبدوڵلا عوسمانی: سەرەتا پێم خۆشە سپاستان بکەم کەمنتان بەسەر کردەوە، لە رێگەی گۆڤاری خۆشەویتی لاوانەوە سلاو رێز دەنێرم بۆ هەموو ئەندامانی خۆشەویستی لاوانو ئەو کەسانەی کە گۆڤاری لاوان دەخوێننەوە سەبارەت بە پرسیارەکەتان دەبێ بڵێم کە خۆشەویستی ئەو هەستە پاوک بێگەردەیە کە لە دەروونی مرۆڤەکان سەرچاوە دەگرێ جا ئەو خۆشەویستی‌یە لەوانەیە بە نیشتمان بێت یان کەسو کاری مرۆڤ وەك دایك یان رەگەزی بەرامبەر، خۆشەویستی بەرای من ژیانە واتە ئەگەر خۆشەویستی نەبێ ژیانی بوونی نیەو هەر خۆشەویستیە کە مرۆڤەکانی گەیاندۆتە ئەو بروایە کە هەوڵدەن بۆ ئاشتیو تەبایی پێکهێنان لەنێوان هەموو مرۆڤەکان. لە وەڵامی بەشی دووهەمی پرسیارەکەتاندا دەڵێم بەڵێ خۆشەویستم هەیەو پەیامی من بۆ خۆشەویستەکەمو هەموو ئاشقان ئەو چەندێرەی کتێبی "غەزەڵ نووسو باغەکانی خەیاڵ"ی بەختیار عەلی‌یە کەدەڵێ: ئەشق ئەو کەسە نیە مەعشوقەکەی خۆش دەوێ، هەموو ئادەمیزادێك دەتوانێ یەکێکی خۆشبوێ، هەموومرۆڤێك دەشێ بۆ ماوەیەك عاشق بێ، حەتا ترسناکترین مرۆڤەکان دەشێت جارێك لە جاران ئاشق بوو بن. گرنگ ئەوەیە کە لە ئەشقێکی یارەوە چۆن بەرەو عەشقێکی نەیارەوە دەگوازرێتەوە، گرنگ ئەوەیە کە چۆن دابەشی دەکات، عەشق وەك جۆگەلەیە وایە گرنگ نیە تا بنی درەختێك رایکێشیت، گرنگ ئەوەیە وەك خەتێك بە ژێر هەزاران داردا ببەیت."

سارێژ حەکیمزادە: زۆر پێناسەی جۆراوجۆربۆخۆشەویستی هەیە، هەرچەند پێناسەش بکرێت هێشتا کەمە چۆن زۆر گەورەو پیرۆزە کە ناتوانین بە چەند دێر حەقی خۆی بدەینێ. خۆشەویستی لای من بریتی‌یە لە تێکەڵبوونی دوو رۆح، کە لەلایەن دوو کەسەوە دروست دەبێتو جوانترینماڵیش بۆ ئەو دوو خۆشەویستە دڵیانە کە بتوانن بە شێوەیەك خۆشەویستیەکەیان لە ناو دڵی یەکتریدا دروست بکەنو بە جوانی بیپارێزنو تا ئاخری ژیانیان وەفادار بن بەو خۆشەویستیە. بە خۆشەویستەکەم دەڵێم: گوڵی جوانم، ئەگەر سەد ساڵیش پاش مردنم گۆرم هەڵبدەیتەوە، دەبینیت کە هێشتا دڵێك ماوە کە ناوی تۆی لەسەر نوسراوە...))

رێبوار ئیبراهیم زادیان: پیشەکی بەخێرهاتنی ئێوە دەکەمو ئیزن دەخوازم تاکوو لە رێگەی ئەم گۆڤارەوە سلاو بنێرم بۆ هەموو عاشقانی جیهانو بەتایبەت کوردستان.

خۆشەویستی لە لای من شتێکی زۆر پیرۆزەو پیمونیە بتوانرێ ئەم وشە پڕ واتایە بە چەند دێر پێناسەبکرێ.

کە باسی خۆشەویستی دەکرێ یەکەم وێنە کە لە مێشکی هەر عاشقێك بە نیگار دەکێشرێ وێنەی ئەو کەسەیە کە زۆری خۆش دەوێو هەستێکی پاکی

بەرامبەری هەیە. بەرای من هەر خۆشەویستی یەك کەپاكو بێگەرد بێ، خۆشەویستی‌یەکی ئیلاهی‌یەو هیچ هێزێك ناتوانێ ئەومافە لە ئینسانەکان زەوت بکاتو مرۆڤیش بە بێ خۆشەویستی ناتوانێ سەرکەوتن بە دەست بهێنێو تەنانەت درێژە بەژیان بدات. بە واتایەکی تر ئەگەر بۆ ماوەیەك لە لای خۆمان ئەم وشەیە بسڕینەوە ئەو کات دەبینین ژیان مانایەکی نامێنێ. هەروەك لە سەرێش دا ئاماژەم پێ کرد ئەم وشەیە زۆر لەوە گەورەترە کە بە چەند دێر پێناسە بکرێ هەر بۆیە لە کۆتایی ئەم بەشەی پرسیارەکەتاندا دەڵێم خۆشەویستی هەوێنی ژیانە. بۆ ئەم بەشەی تری پرسیاری بەرێزتان کەچی بە خۆشەویستەکەم دەڵێم تەنیا شێعری ئەحمەدی شاملوو دەڵێم:

((خۆزگە توانیبام دڵۆپ، دڵۆپ خوێنی رەگەکانم بکەمە فرمێسك تا بڕوام پێ بکەی. لە کۆتایی دا سەرکەوتووم بە سەرکەوتنتانو هیوادارم هەر بەخۆشەویستی ژیان بەسەر بەرن.))

هوشیار فتح الهی: بە بڕوای من کەسێ دەتوانێ پیناسەی خۆشەویستی بە جوانی بکات کە بە تەواوی مانای وشە عاشق بێ بەڵام من لەیەك رستەدا دەڵێم: خۆشەویستی دەریایەکی قووڵو بێ سنوورە کە هەموو کەس ناتوانێ تێیدا مەلە بکات. لەرێگەی گۆڤاری لاوانەوە پەیامێکم بۆ خوێنەرانی هێژا هەیە کە ئەویش ئەوەیە کە بە داخەوە ئێمە ئینسانەکان هیچ کات بیرلەوە ناکەینەوە کە رۆژێك یەکتری لەدەست دەدەین، وەرن با قەدری یەکتری کاتێ بزانین کە لەگەڵ یەکداین لەبەشی دووهەمی پرسیارەکەشدا دەڵێم نەخێرمن خۆشەویستم نیە بەڵام خۆشەویسترین کەس لای من دایکمەو پێی دەڵێم:

((دایە گیان هەردەم لەبەر پێت دەمرم))

گەزیزە باپیری: خۆشەویستی هەستی بەخشەندەییە کە مرۆڤ بەرانبەر بەوشتەی یان ئەو کەسەی کە خۆشی دەوێ هەیەتی، چەند شێوازی خۆشەویستیمان هەیە لەوانە: خۆشەویستی دایك بۆ کۆرپەکەی، کۆرپە بۆ دایكو هەروەها مرۆڤ بۆ نیشتمان، و خۆشەویستی دوودڵدار کە لەم نێوانەدا هەرکام لەوانە ئامادەن هەرشتێك کە خۆشەویستەکەیان بیهەوێت یان داوای لێ بکات پێی ببەخشێو تەنانەت لە پێناویدا لە ژیان رابرن، خۆشەویستی ئەگەر خۆشەویستیەکی راستین بێت سنووری نیە هەر یەك لەو شێوە خۆشەویستیانەی باسم کردن پیرۆزیو تایبەتمەندی خۆیان هەیەو بۆ من وەك کچێکی کورد زۆر جوانو پیرۆزن، کە لەم هەلەدا کە بۆتان رەخساندوم بەدایکم دەڵێم خۆشم دوێیو قەت چاکەکانت لەبیر ناکەم، بە نیشتمانەکەم دەڵێم لە پێناوی رزگار کردنو سەربەستیتدا گیانم فیدات دەکەم، بە خۆشەویستەکەشم دەڵێم: خۆشم دەوێی تا ئەو کاتەی دڵم لەلێدان دەکەوێت.

سیامەند شێخەپوور: خۆشەویستی لە جەستەو دەرونی هەر مرۆڤێکدا پێناسەیەکی تایبەتی بۆ دەکرێ هەندێك ژیانیان بۆ خۆشەویستی دەوێ هەندێك خۆشەویستییان بۆ ژیان دەوێ. لە ژیانی مرۆڤایەتیدا ئەو شتانەی کەخۆشەویستن بۆمرۆڤ، دەبنە هیواو ئاواتو ئامانج، دەبن بە بەشێك لە شتە پیرۆزو موقەدەسەکان، کە گەیشتن بەوان وەك بەرزترین ئاستی هیوا سەیر دەکرێ لە راستیدا مرۆڤ بێ ئاوات ناژیت ئەگەریش بژی بەس زیندوویەو ژیانێکی بێ‌ماناو پوچی دەبێ.

چۆن مرۆڤەکان خاوەن ئاواتو ئارەزوونو ئاواتەکان هەموو خۆشەویستن دەبێ ئەو راستیە لە یاد نەکەین کەمرۆڤ بێ خۆشەویستی ناژیتو خۆشەویستی بە بڕوای من هەناسەیە بۆ ژیان، هێزو توانایە بۆ سەرکەوتن، ورەو شادیە بۆ زیاتر ژیانی مرۆڤەکانی عاشقو ئەوانەی کە ئامادەن هەموو رۆژێك لە پێناو گەیشتن بە خۆشەویستەکەیان دا بمرنو ژیانیان فیدای ژیانی خۆشەویستەکەیان دەکەن.

سابیر سەلیمزادە: خۆشەویستیی راستەقینە پەیامێکە بۆ گەیشتن بە ژیانێکی بەختەوەرو هەمیشەیی هەروەها بۆ هاتنە ئارای دونیایەکی تازەو جوان کە خەمو نارەحەتیەکان لەبیر بباتەوە. خۆشەویستی عەشقێکی لە بن نەهاتووە کەهەر مرۆڤێك لەکاتی لاویەتیدا لەناخو

دەروونی دا شین دەبێ. خۆشەویستی هەستی پاکی نێوان کچو کورە کە نیسبەت بەیەکتری هەیانە.

- بەخۆشەویستەکەم دەڵێم کە ئەو بەڵێنەی کە لە یەکەم کاتەکانی خۆشەویستیمان بە تۆم داوە بۆ هەمیشە لەسەر ئەم بەڵێنەم دەمێنم. دڵنیاشم لە خۆشەویستەکەم کە ئەویش هەر وەك من وایە.

برایم بێهرۆزی: خۆشەویستی لە دیدی من دڵبەستنی دوو کەس بە یەکتریی کە تا ئاخر کاتەکانی ژیان دەبێت بەو پەیمانە کە بە یەکتریان داوە وەفادار بمێنن تا خۆشەویستیی راستەقینە پێك بێننو...

ئەسرین حوسەینی: قسەکردن لەسەر خۆشەویستی قسەکردنە لەسەر بەهایەکی کۆمەڵایەتی گەورە، کە قورسایی ماهییەتی مرۆڤ هەڵدەسەنگێنێ. دروست بوونی هەستی خۆشەویستی لە نێوان دوو کەسدا بە پێوەندییە رووحیەکانی هەر دوولا گرێدراوە بە خوێندنەوەی بەرژەوەندیە گشتیو تایبەتییەکانی هەر دوولا بە چاوێکی بەرزەوە کە عەقڵی تێدا سەرپشك بکرێ بە شێوەیەك کە لەسەر بنچینەی عەقڵو هوشیاریەکی چاكو زیندوو هەر یەکەیان ئەوەی تریانی قەبوول بێ، تا بە پێی ئەو پێوەندییە رووحیە لێك دراوە هەر دوولا تەواوکەری یەکتر بن. خۆشەویستی جۆری زۆر هەیە بۆ دایك، بۆ باوك، بۆ براو خوشك، بۆ هاورێ یان خۆشەویستی لە نێوان رەگەزی جیاواز کە دەتوانین ناوی بنێین " دڵداری ئەڤینی" کە ئەمەش دوو جۆری هەیە!

١ـ خۆشەویستی جەستە واتە ئەو جۆرەیان دەتوانین بڵێین کاتی‌یە چونکە لە دوای پێك گەیشتن یان ئەگەر ئەو دوو کەسە بە هۆی هێندێ هۆ لێك دابرێن ئەو خۆشەویستی‌یە بەرەو نەمانو رووخان دەچێت واتە کۆتایی پێ دێ لەگەڵ نەمانی جەستە واتە (physical) یان بە شێوەیەکی‌تر ئەو جۆرە خۆشەویستی‌یە کۆتایی پێ دێ لە دوای گەیشتن بەو کەسەی کە دەتەوێ ئەگەر بۆ جەستە بووبێ رۆژ لە دوای رۆژ خۆشەویستی کاڵتر دەبێتەوە. هەر وەك شاعیری بەناوبانگی ئینگلیزی (sir Philip zonal) باسی لێوە دەکات دەڵێت (physical love) وەك تەنەکە وایە زوو ژەنگ دێنێو دەمرێ لەگەڵ لە ناوچوونی جەستە چونکە پشتی بە جەستە بەستوە واتە شتێکی دونیایی ناو دەنرێتو تەنیا بۆ چێشتنی خۆشی‌یەکانە عەقل تێندا بەکار نایەت. ئارەزووەکان زاڵ تر بەسەر هۆشیو عەقڵ. جۆری دووهەم خۆشەویستی روحی (ئاسمانی) خودایی، کە ئەوەش لە ئاستێکی زۆر بەرزتر دایە کە چاو لە جەستە واتە تەنیا شتێك کە بیری لێ ناکرێتەوە لایەنی جەستەیە عەقڵو هۆشی تێدا کاریگەرەو لە دوای مردنی جەستە ئەو خۆشەویستی‌یە بەرز دەبێتەوە بۆ ئاسمان لەگەڵ روحی ئەو کەسە هەر دەمێنێو لایەنی بەرامبەر ناتوانێ لە بیری بکات خۆشەویستی روحی وی نیشان درێ مرۆڤە بۆ دوا رۆژی مرۆڤ واتە هیوا بەخشە وا لە مرۆڤ دەکات سەبوور بێت تەحەمولی هەموو ناخۆشی‌یەکان بکات بەو شێوەیە فێرت دەکات. هەر وەك شاعیر (sir Philip sunny) (spiritual love) واتە خۆشەویستی روحی تیشکی خۆر دادەنێ کە ئێمە رێنوێنی دەکات بەرامبەر هەموو شتە باشەکانو رێ روناکەدەرە بۆ گەیشتن بە جەستە پاکەکانمان. هیوادارم هەموو گەنجێك لایەنە باشەکان هەڵبژێرێو بە دوای ئارەزووە لاوەکییەکان نەکەون.

سەبارەت بە پرسیاری دووهەم

من خۆشەویستی‌یم بۆ دایكو باوکم هاورێکانم بێ ئەندازە هەیە، دەتوانم بڵێم خۆشەویسی‌یەکی رووحیم بۆ ئەوان هەیە زۆر شتم لە پێناو خۆشەویستی باوکم وەلا ناوەو قەتیش هەست بە زەرەر ناکەم لەوانەیە جاری وایە هەست بە پەشیمانی بکەم بەڵام لەوە دڵنیام کە زەرەرم نەکردووە دەزانم دوا رۆژم روونەو خۆشبەختم هیچ باوەریشم بە خۆشەویستی کورو کچ نیە بۆیە هەرگیز خۆی لێ نادەمو بیری لێ ناکەمەوە.

من لە کۆتایی دا دەڵێم خۆشەویستم هەیە دایكو باوکمو هاورێ زۆر بەرێزەکەم پەیمان خانە.

کیلیۆپاترا کێ بوو

و: لەئینگلیسیەوە: شەونم نوورانی

نزیك بە ٢٠٠٠ساڵ لەوەپێش، کیلیۆپاترا شازادەی میسربوو.ئەوشازادیە زۆر زیرەك، سەربەرز، لەخۆبایی وئازابوو، بڕیاری داکە وڵاتەکەی لەدەستی داگیرکەران بپارێزێ.کاتێك کە سوپای میسرلەلایەن رۆمییەکانەوە شکستی هێناکیلیۆپاترا بڕیاری داکە مردن باشترەلەوەی کەبەدیل بگیرێ. بەپێی کلیلی نەخشەکەی، مارێکی ژەهراوی لە باغەڵی خۆی داهەڵگرت. مارەکەپێوەیداو، کوشتی.

شازادەیەکی زیرەك لەناو کێشەکان دا

کیلیۆپاترا کچی "فارۆە " ی فەرمانڕەوای میسر بوو.لە ساڵی ٥١ ی پێش مەسیح، کاتێك کیلیۆپاترا ١٧ یان ١٨ ساڵ بووباوکی کۆچی دوایی کرد. کیلیۆپاترا وبرا ١٢ساڵەکەی بوون بە فەرمانڕەوای میسر. سێ ساڵ دواتر، براکەی رایگەیاندکەدەبێ تەنیابۆخۆی تاقانە فەرمانڕەوای‌میسربێت. براکەی کیلیۆپاترای ناچارکردکە میسربەجێ بێڵێ.

کیلیۆپاترا هەستا بە سازدانی سوپایەك بۆ دن لەدژی براکەی.بەڵام پێش ئەوەی ت پێ بکات، ژێنراڵی ڕۆمی جولیەس سیزەر" گەیشتە میسر.کلیۆپاترا دا کەداوای یارمەتی لە سیزەر بکات.بەڵام ێ دەیتوانی کە بڕواتەوە بۆ میسرو، بەڵای پاسەوانەکانی براکەی بڕوا؟ ئەو بە پیلانێکی زیرەکانە هاتەپێش. مەتکارەکانی خستیانە ناوفەرشێکەوە ،رشەکەیان لول داو، وەك دیارییەك بردیان سیزەر.کاتێك فەرشەکە لەپێش یزەرکرایەوەو ڕاخرا، کیلیۆپاترا هەستاو ەمەری دا ڕۆیشت.

پلانەکەی کیلیۆپاتراسەرکەوت.سیزەریارمەتی کیلیۆپاترای داو، براکەی شکستی هێنا. دووبارە پاترا بۆوە بە شازادەی میسر.

سیزەر کەوتە خۆشەویستی لەگەڵ کیلیۆپاترا. کاتێك سیزەر گەڕایەوە بۆ رۆم، کیلیۆپاترا لەوێ سەردانی کرد. سیزەر بەڵێنی دا کە سوپای رۆم نابێت پەلاماری میسر بدات. دواتر لە٤٤ ی پ.ز. سیزەر کوژرا وکیلیۆپاترا گەڕایەوە بۆ میسر.

ئانتۆنی و کیلیۆپاترا :

لەدوای گەڕانەوەی لەرۆم، کیلیۆپاترا بۆماوەی چەند ساڵێك میسری بەڕێوەبرد.لە ٤١ ی پ.ز، هەرچەندە، ژێنراڵی رۆمی" مارك ئەنتۆنی" داوای کرد کە کلیۆپاترا ببینێ.کلیۆپاترا لە بارودۆخێکی ئاستەم وناڵەباردابوو.کلیۆپاترا دەیزانی کەهێزی سوپای رۆم دەیتوانی هەمووکات میسرداگیربکات. هەربۆیە رازی بوو بەوەی کەچاوی بە ئەنتۆنی بکەوێ، بەڵام بەگەیشتنی ئەو مەلەکەجوان وکەم وێنەوباڵابەرزە بەکەشتییە جوان وسەرسوڕهێنەرەکەی، کەتاجێکی شکۆداری لەسەرنابوو، ئانتۆنی تاساندوسەرنجی بۆلای خۆی راکیشاودڵیڕفاند. ئانتۆنی کەوتە داوی عیشقی ئەوشازادە سەربەرزوناسك ونازدارە، عیشقێکی بێ وێنەکە ڕەوتی مێژوی گۆری.

لە ٣٥ ی پ.ز، ئانتۆنی و کلیۆپاترا ژیانی هاوسەرییان پێك هێناو، لە میسردەژیان. ساڵێ دواتر، رایانگەیاند کە ئەوان دەبنە فەرمانڕەوای بەشی رۆژهەڵاتی ئیمپراتۆری رۆم. ئەوئیمپراتۆرییەلە میسر وبەشێکی زۆر لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاست پێك دەهات. فەرمانڕەواکانی رۆم بەوە توڕە بوون.ژێنراڵی رۆمی " ئۆکتاڤیان "بە ئاشکرا بانگەوازی کرد بۆشەڕکردن لەگەڵ ئانتۆنی و کلیۆپاترا. لە٣١ ی پ.ز. ئۆکتاڤیان هێرشی کردبۆ میسرو، لەشەڕەکەداسەرکەوتنی بەدەست هێناو دەستی بەسەر میسر داگرت. ئانتۆنی و کلیۆپاترا خۆیان کوشت.

سەرچاوە : Encarta Kids 2008

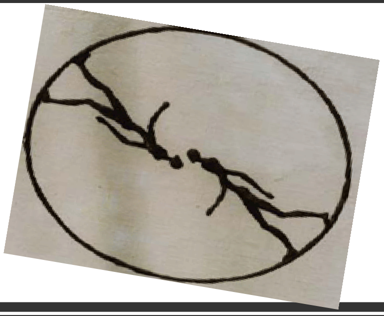

زانستی

قەڵەو بوون تووشی سەرئێشەت دەکات

تۆێژینەوە نوێیەکانی کولێژی (ئەلبێرت ئەنیشتاین) ئەوەیان دەرخستووە کە قەڵەوی‌و کێشی زیادی لەش سەرئێشەی بە دواوەیەو ئازارەکەی لە کێشی رۆژانە زیاترە، لێکۆڵینەوەکە لەسەر (٣١٠٠٠) کەس کراو دەرکەوت ئەوانەی کەوا کێشیان زۆرە بە رێژەی ٠/.٥٢ زیاتر تووشی سەر ئێشە دەبن‌و (١٥) رۆژ جارێك ئازارەکە دەست پێ دەکاتەوە کە (٤) کاتژمێریش دەخایەنێ کە ئەو سەرئێشەیە لە ئەنجامی داخرانی سووڕی خوێنەوەیە.

ژمارەکانی تەندروستی مرۆڤ دیاری دەکەین

ئا: گەلاوێژ بابیری

ئەو ژمارانە کە پێویستە هەموو کەسێك بیزانێ، تا رادەی تەندورستی خۆی دیاری بکا. کە بریتییە لە:

١ـ رێژەی چەوری لە خوێندا: ئەو ژمارەیە رێژەی چەوریمان لە خوێندا بۆ دیاری دەکاو

پێویستە مرۆڤ دوای تەمەنی ٢٠ساڵی بە دواوە هەر ٣ ساڵ جارێك پشكنینێكی گشتی بكاو دەبێ ڕێژەكانی چەورییەكەی كەمتر لە 200myldlدا بێ.

٢ـ پێوانەی جەستە: (Bml) لە ڕێگەی ئەم پێوانەوە پێوەندی نێوان كێش‌و درێژی جەستە دەزانرێت، پێویستە ئەم پێوانەش لە نێوان (٥ و ١٨) و (٩ و ٢٤) دا بێ.

٣ـ پێوەری پەستانی خوێن: پێویستە پەستانی خوێن كەمتر بێ لە ٩٠/١٤٠ .

٤ـ پێوەری هێزی گوشینی دەست: ئەم پێوەرەش گرنگیەكی زۆری هەیە لە ڕێگەی ئامێرێكی تایبەتەوە دەپێورێ‌و پێویستە لە نێوان ٢٥ــ٣٠ كیلۆ گرام دا بێ، چونكە ئەگەر لەمە كەمتر بوو مانای وایە مرۆڤەكە تووشی بێ هێزی ئێسك بووە.

٥ـ پێوەری هۆرمۆنی ڕژێنی دەرەقی (Tsh) پێویستە ڕێژەی هۆرمۆنی ڕژێنی دەرەقی لە نێوان ٤و٥ دا بێ، چونكە زیادی‌و كەمی لەم ڕێژەیە تووشی دەهانەخۆشیمان دەكات.

خووگرتن بە ئینتێرنێت تەندروستی گشتی دەخاتە مەترسییەوە

و: هوشیار فەتحوڵاهی

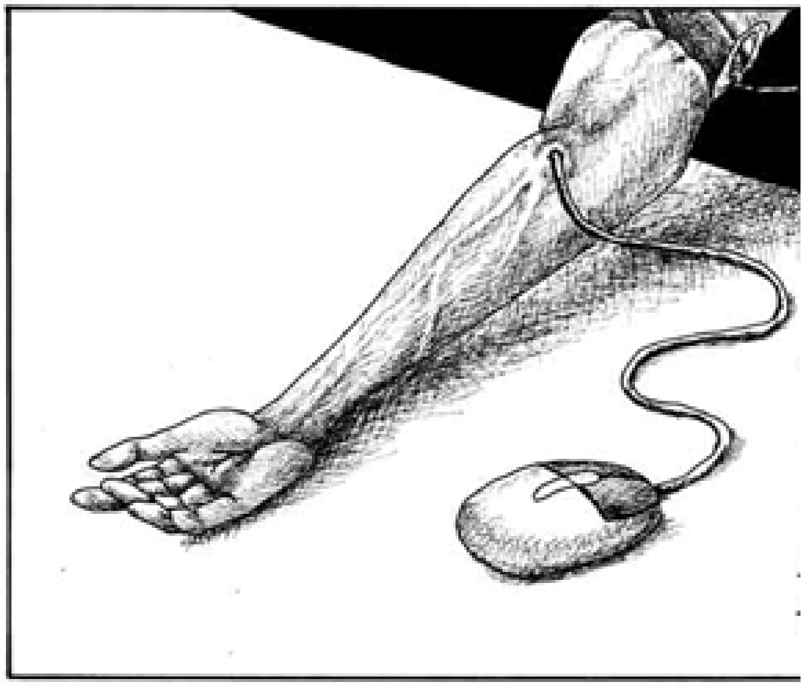

دوکتور «جێراڵد بلۆك» لە زانكۆی تەندروستی‌و زانست لە ئەمریكا لەم دواییانە لە وتارێك دا لە گۆڤارێكی بەنێوبانگی ئەمریكی لەبارەی دەروونناسی‌یەوە لە مەڕ «خووگرتن بە ئینتێرنێت»و ئاكامەزیانبارەكانی كە هێندێك جار دەتوانێ مەرگی لێ بكەوێتەوە وریایی داوە.

دوكتور بلۆك دەڵێ: یاری كردنی لە رادەبەدەری كامپیوتێر، زێدەڕۆیی لە سەیركردنی ماڵپەڕە قەرەباڵغەكان‌و تەنانەت ئیمەیل ناردن لە نیشانەكانی خووگرتن بە ئینتێرنێتە كە دەتوانێ ببێتە هۆی سەرلێ شێواوی فیكری‌و رۆحی.

بە پێی نوسراوەكانی رۆژنامەی ئینگلیزی زمانی «گاردیەن» چاپی لەندەن، پێی وایە: گەڕانی لەڕادەبەدەر لە ماڵپەڕەكانداو گوێ نەدان بە كات‌و سات‌و هەست پێ كردنی بەردەوام بە هەبوونی كامپیوتێری باشترو پرۆگرامی زیاترو خەمۆكی لە كاتێكدا كە كامپیوتێر لە بەردەست دا نی‌یە، لەو نیشانانەیە كە نێشان دەدا ئەو مرۆڤە تووشی ئیعتیادی ئینتێرنێتی بووە.

ئەو دوكتورە دەڵێ: خووگرتن بە ئینتێرنێت هێندێ جار دەتوانێ ببێتە هۆی دوورەپەرێزی‌وتەریك كەوتنەوەی مرۆڤی تووشبوو رادەی كارابوونی ئەو لە جێبەجێ كردنی كارەكانی رۆژانەی‌دا دێنێتە خوارێ.

دوكتور بلۆك لە بارەی لێكۆڵینەوەگەلێك كە لەم بارەوە لە كۆریای باشوور كراوە دەڵێ: دە كەس

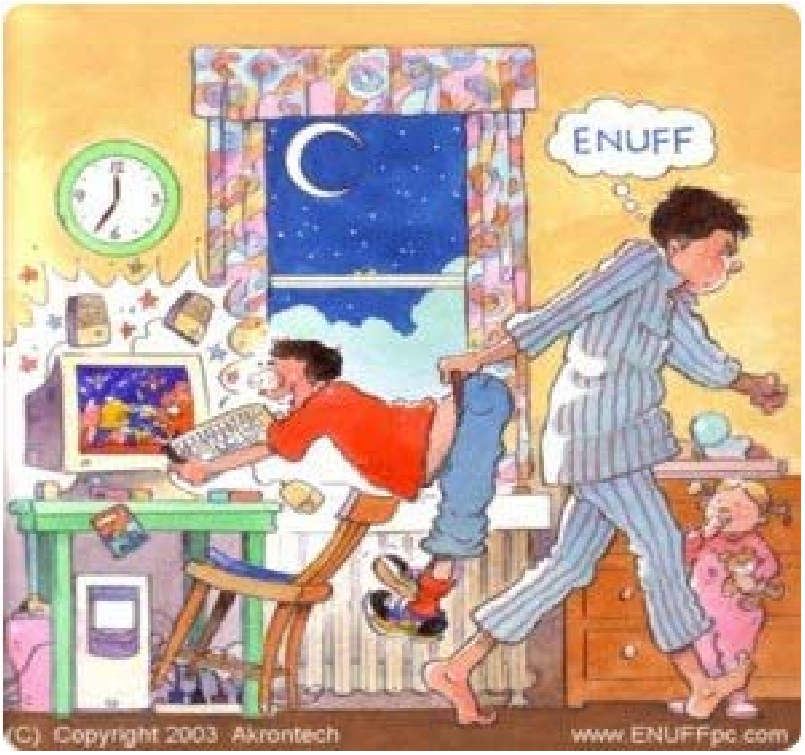

بە هۆی دانیشتنی لەڕادەبەدەر لە ژووری ئینتێرنێتو پشتی کامپیوتێردا تووشی بەستنی خوێن هاتوونو گیانیان لە دەست داوەو یەکێکی‌تریش لەسەر یاری on line کوژراوە.

دەوڵەتی کۆریای باشور پێی وایە کە ئێستا خووگرتن بە ئینتێرنێت یەکێك لەو قەیرانە جیددییانەیە کە تەندروستی گشتی (public health) دەخاتە مەترسییەوە.

دەوڵەتی کۆریای باشوور مەزندە دەکا کە ٢١٠ هەزار کەس لە منداڵانو میرمنداڵان لەم ولاتەدا تووشی ئەم نەخۆشییە هاتوونو ٪٨٠ یان بۆ چارەسەری دەبێ لە دەرمان کەڵك وەربگرنو یەك لە چواری‌تریش دەبێ بۆ چارەسەری بەردەوام بە شێوەی تەواو وەخت بنێردرێن بۆ نەخۆشخانە.

ـ قوتابیانی دواناوەندی لەم ولاتەدا نزیکەی ٢٣ کاتژمێر لە کاتی حەوتووانەی خۆیان بە خەریك بوون بە یاری on line تێپەڕ دەکەن، دوکتور بلۆك دەڵێ: یەك میلیونو ٢٠٠ هەزار کەسی‌تریش لە کۆریای باشوور لە بەردەم ئەگەری تووش بوون بە ئیعتیادی ئینتێرنێت دان.

ـ راپۆرتەکان ئەوە دەگەیەنن کە لەم ولاتەدا ژمارەی ئەو کەسانەی کە خوێندن یان کارەکەیان بە جێ دێڵن بۆ ئەوەی زیاتر لە پشت کامپیوتێردا دانیشن، بەرەو زیادبوون دەڕوا.

ناوبراو دەڵێ: لە چین نزیکەی ٪١٤ لە کاربەرانی ئینتێرنێتی یانی ١٠ میلیون کەس موعتاد بە ئینتێرنێتن، ئەو پێی وانییە کە ماڵپەڕگەلێکی تایبەتی بەرپرسیارن لە وەها کارەساتێکدا، بەڵکو ئیعتیاد بە ئینتێرنێت لە پێوەندی تایبەتیو شەخسیی مرۆڤەکان لەگەڵ کامپیوتێردا سەرچاوە دەگرێ.

ـ «هەری هێستێد»ی تەمەن ٥١ ساڵە لە کەسانێکە کە دەتوانین مرۆڤێکی موعتاد بە ئینتێرنێتی ناو بنێین، ناوبراو دەڵێ: من ١٦ کاتژمێر لە کاتی رۆژانەی خۆمم بە خەریك بوون لەسەر ئینتێرنێت تێپەڕ دەکردو نە گوێم بە هاورێکانمو نە شتێکی‌تر دەداو لە ئاکام دا زانیم کە تووشی چ کارەساتێك هاتووموو دەبێ بیرێك لە خۆم بکەمەوەو لەم بارەوە کارێك بکەم.

«ئێستا دەرمانخانەگەلێك لە زۆربەی ولاتەکاندا بۆ دەرمانی مرۆڤە موعتادە ئینتێرنێتی‌یەکان کراوەتەوە تا گرفتی موعتادانی دنیای خەیاڵی لە دنیای واقیعی‌دا چارەسەر بکات.»

سەرچاوە: «سایت رادیو فردا»

بڕینی گەدە و دوانزەگرێ

بەشی دووهەم و کۆتایی

ئا: سەید جەلال ساڵحی

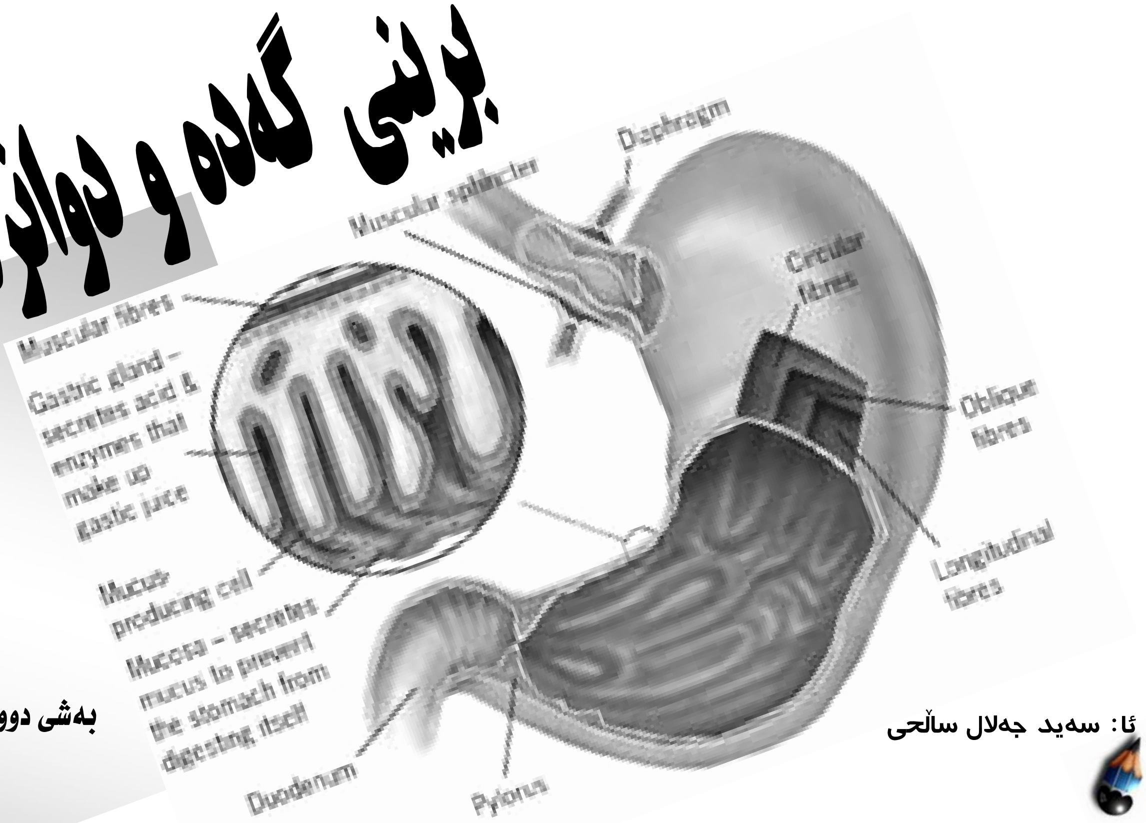

نیشانەکانی بڕینی دوانزەگرێ:

١) ١,٥ بۆ ٣ کاتژمێر دوای خواردن ئازارەکە دەست پێ دەکا.

٢) بە خواردن چاك دەبێ، لەبەر ئەوە نەخۆشەکە زۆر دەخوات و کێشی زیاد دەکا واتە، نەخۆشەکانی دوانزەگرێ بە زۆری قەڵەو(Fat)ن یان بەرەو قەڵەوی دەڕۆن.

٣) زۆر جار ئازارەکە ئەوەندە زۆرە نەخۆشەکە لەخەو هەڵدەستێنێ، بە ڕاکشانەوە ئازارەکە زیاتر دەبێ.

٤) ئازارەکە بەرەو پشتی دەچێ واتە، نێوەڕاستی پشتی یانی لە ئاستی مێعدەیان لە پشتەوەڕا ئازاری هەیە.

٥) زۆر جار ترشی دێتەوە نێو دەمیان یانی ترشەلۆکی گەدەیان دێتەوە بۆ نێو دەمیان و ئێقێکی زۆر ناخۆش و ترشاوی هەیە.

٦) لە شەودا ئازارەکە زیاترە تاکوو ڕۆژ، ئەوەیە زۆر جار لە خەویان ڕاست دەکاتەوە.

ئامۆژگارییە تەندروستییەکان:

بۆ برینەکانی گەدە و دوانزەگرێ دەبێ ئەم خاڵانەی خوارەوە لەبەر چاو بگیردرێن:

١) لە کاتی نووستن دا، هەمیشە سەرینەکەیان(باڵنجە)

بەرزتر بێ تاکوو ترشەڵۆکی گەدە نەیەتەوە بۆ نێو سووریێنچك، چونکە هەم تووشی دڵەکزە دەبن و هەمیش ئەگەری تووش بوون بە برینی سووریێنچك زۆرە.

٢) لە کاتی کارکردن دا بە تایبەت ئەو کارانەی کە ناچار بە داهاتنەوە و نووشتانەوەن، دەبێ خۆی لێ بپارێزن و هەروەها بەستنی کەمەربەند و پشتوێن باش نیە، لە کاتی ئاساییش دا دەبێ پشتوێن شل ببەسترێ واتە ئەوەندە توند نەبەسترێ کە تەوژم بۆ زگ بێنێ.

٣) خۆپاراستن لەو هۆیانەی کە دەبنە هۆی ناڕاحەتی ئەعساب و دوورکەوتنەوە لێیان.

٤) دوورکەوتنەوەو خۆپاراستن لەو خۆراکانەی کە ترشی یان تیژیيان زۆرە وەك، سوورکراوەکان، چەوری، ئەلکوَل، جگەرە(سیگار)، قاوە، چایی ڕەش، بیباری تیژ و هەروەها ئەو شتانەی کە نەخۆشەکە بۆ خۆی پێیان ناڕەحەت دەبێ، زۆر گرینگن بۆ نەخۆشەکە. هەرچەند زانستنی پزیشکی هیچ جۆرە خواردنێکی بۆ ئەو جۆرە نەخۆشانە تا ئێستا دەست نیشان نەکردووە بەڵام دەرکەوتووە کە ئەو جۆرە خواردنانە دەبنە هۆی کولانەوەی برینەکە و ئازاری زیاتر بۆ نەخۆشەکە، وێ دەچێ لە داهاتوودا زانستنی پزیشکی بێتە سەر ئەو بڕوایەی کە هێندێك خواردن بۆ ئەو جۆرە نەخۆشانە زیانی زیاترە تاکوو قازانجی و قەدەغەیان بکەن.

٥) ژەمی خواردنەکان زیاد کات و بڕی خواردن کەم کاتەوە یانی لە ڕۆژدا بە جێگای سێ ژەمە خواردن بیکاتە ٥ تا ٦ ژەم بەڵام کەم بخوات، بە شێوەیەکی گشتیی دەتوانین بیکەینە بنەمایەك و بڵێین کە: کەم خۆری دایم خۆر بن.

٦) ئەو خواردنانەی کە پرۆتین دارن، لە ژەمە خواردنەکانیدا زیادیان بکات یان زیاتر ڕوو لەو جۆری خواردەمەنیيانە بکەن.

٧) هیچ کات بە گەدەی بەتاڵ و برسییەتی چایی و قاوە نەخۆنەوەو سیگار نەکێشن.

٨) ئەو دەرمانانەی کە باسیان لێوەکرا و بۆ گەدە قورسن وەك، ئیسترۆئیدەکان، ئازارشکێنە بەهێزەکان (Analgesic)ی وەك، پرۆفین و ناپرۆکسین و ... کە بە گرووپی NAISD ناسراون، ئەگەریش ئازارێکی زۆر بەهێزی هەبوو دەتوانێ لە پاراستامۆڵ(استامینوفین) کەڵك وەرگرێ، دەنا بە بێ ئیزنی دوکتور ئەو دەرمانانەی دیکە نەخوات.

٩) بە پەلە نان مەخۆن، دیارە هیچ خواردنێك نابێ بە پەلە و لە کاتی هیلاك بوون دا بخورێ بەڵام لە گەڵ ئەوەش دا ئەو کەسانەی کە تووشی ناڕەحەتی گەدە بوونە، پێویستە بە هێواشی و لەسەرەخۆیی خواردن بخۆن.

١٠) لە خواردنی شتی گەرمی وەك چایی و چێشتی گەرم بە تایبەت ئەوانەی کە زوو زوو تووشی دڵەکزە دەبن، خۆ ببوێرن.

١١) بێ گومان پارێزکردن یەکێك لەو دەرمانانەیە کە هیچ خەرجێکی تێ ناچێ و بگرە قازانجیشی هەیە چونکە هەر

دەرمانێکی کیمیایی چەندە قازنجی هەیە ئەوەندەش زیانی هەیە و بگرە تاقمێکیشیان زەربە لە ئەندامەکانی دیکەی لەشیش دەدەن. هەربۆیە پارێزکردن بۆ خۆی دوکتورێکی گەورەیە. دەبێ لە کاتی تووش بوون بە نەخۆشییەکانی کۆئەندامی هەرس لە چلێسی کەم کەینەوە و پارێز لە زۆر خواردن بکەین کە بە ڕاستی زۆر خواردن گەورەترین نەخۆشییە. بۆیە عادەت کردن بە کەم خواردن مرۆڤ لە زۆر نەخۆشی ئەگەر بڵێین لە ٩٠٪ی نەخۆشییەکانمان دوور دەخاتەوە ئێستا زێدەڕۆییمان نەکردووە.

ئاڵۆزکارییەکانی برینی گەدە و دوانزەگرێ(Complication of peptic ulcer)

١) **خوێنبەربوون(Bleeding)**: زۆر جار بە هۆی خراپی برینەکەوە نەخۆش تووشی خوێنبەربوون دەبێ و زۆر جار کوشندەشە. هەربۆیە دەبێ لە کاتی خوێن ڕێژی بە تایبەت ڕشانەوەدا دیاری دەکا و دەبێ بە زووترین کات فریای بکەوی و بگەیەنرێتە ناوەندێکی دەرمانی. لەم جۆرە حاڵەتانەدا زۆر جار پێویست بە نەشتەرگەریش دەکا.

٢) **گیرانی زمانە(دریچە)ی گەدە:** هێندێك جار ئەگەر برینەکە لەسەر زمانەی گەدەوە بێ تووشی گیرانی (Obstraction) دەکا کە ئەویش مەترسیدارە و دەبێ هەنگاوی فەوری بۆ هەڵگیردرێتەوە.

٣) **کون بوون(Penetration) و تەقین(Perforation)**: لە بەشی کۆئەندامی هەرس دا دێتە پێش بە هۆی برین و ناڕەحەتییەکانی دیکەی کۆئەندامی هەرس کە دیسانەکە مەترسیدارە و ئەگەر بە زووترین کات نەگەیەنرێتە لای نۆژدار و نەشتەرگەری بۆ نەکرێ، کوشندەیە.

٤) **کەم خوێنی(Anaemia)**: بە هۆی ئەو خوێنبەربوونە زۆرەی کە دێتە پێش و گەدەی تووشی خوێنبەربوون کردووە، لە گەڵ ئەوەی کە دەرمانی پێ دەدرێ، خوێنیشی تێدەکەنەوە.

٥) **کێش کەم بوون(Weight loss)**: لە برینەکانی گەدەدا دێتە پێش و بە نۆبەی خۆی بێ مەترسی نیە.

٦) **ئەمانە و بگرە زۆر** شتی دیکەش کە لە ئاکامی ناڕەحەتییەکانی کۆئەندامی هەرسەوە بە گشتی دێنە پێش، دەردەکەوێ کە بەشی کۆئەندامی هەرس چەندە گرینگە و دەبێ بە جوانی ئاگامان لێی بێ و بە تەواوی پارێزگاری لێ بکەین چونکە سەرچاوەی زۆربەی نەخۆشییەکان لەو بەشەدا واتە، کۆئەندامی هازمە بە

گشتیی دایە. بە ڕاستی ئەگەر هەر جۆرە ئالۆزی و ناهێنجارییەك بكەوێتە نێو كۆئەندامی هەرسەوە، تەواوی لەشی مرۆڤ پێوەی ناڕەحەتە بە تایبەت بیركردنەوە كاریگەرییەكی ئێجگار زۆر لەسەر كۆئەندامی هەرس دادەنێ چونكە ڕاستەوخۆ بە هۆی عەسەبی واگ(پێنۆمۆگاستریك)ەوە پێوەندی بە مێشكەوەیە و سروشتیشە كە فەرمانەكان هەموو لە مێشكەوە دەدرێنەوە ئەندامەكانی دیكەی لەش. ئەگەر ئەو تووشی ئالۆزیی و ناڕەحەتییەك بێ بە تایبەت بە هۆی باری نائاسایی گەدە و دەورووبەرییەوە، تەواوی لەش دەكەوێتە دۆخێكی ئالۆز و هەموو هۆرمۆنەكانی لەش پێكەوە تێكەڵ دەبن واتە تووشی ئالۆزی دەبن و هەركامە كاری سروشتی خۆی بە باشی بەڕێوە نابا، ئەوكاتە كە چاو لێ دەكەی هەموو لەشت ئازاری هەیە و تووشی قورسایی و داتەپیویی بووی.

چارەسەری Treatment:

ئەگەر نەخۆش تووشی ناڕەحەتی گەدە و تەنانەت برینی گەدەش هات بەڵام هێلیكۆباكتری پیلۆری نەبوو، دەرمان بە شێوەی خوارەوە دەدرێ:

١) ئەنتی ئەسید(Anti-acid)، بە نەخۆش دەدرێ بۆ ماوەی ٤ حەوتوو وەك، ئالۆمینیۆمی هایدرۆكساید (Al. Hydroxide) یان گاستریژێل(Gastrigel) كە لە Al. Hydroxide و Mg. Tricilicate پێك هاتووە، یەك تا سێ حەب لە ڕۆژدا.

٩٠٪ی نەخۆشەكان بە ئەنتی ئەسید چاك دەبنەوە، بەڵام كە نەیان خوارد، ٨٠٪یان تووشی ئازار و برینەكە دەبنەوە یانی دەتوانین لە كاتی ئارام كردنەوەو چاك بوونەوە بە ئەنتی ئەسید، تا ٦ مانگ لە خواردنی بەردەوام بن تا بە ئێجگاری چاك دەبنەوە. دیارە نابێ لەبیرمان بچێ كە خواردنی ئەنتی ئەسید ئەگەری پێك هاتنی قەبزیشیی هەیە بۆیە لە كاتی تووش بوون بە قەبزی دەكرێ لە دەرمانی دژی قەبزی(بیزاكۆدیل) كەڵك وەرگیردرێ یان سەردانی دوكتورەكەت بكەیتەوەو پێی ڕابگەیەنی كە تووشی حاڵەتێكی لەوجۆرە بوویت.

٢) ئەگەر نەخۆش تەنیا بە ئەنتی ئەسید چاك نەبوو، ئەوە دەكرێ لە دەرمانی دیكەی وەك، تاگامێت نیو كاتژمێر بەرلە خواردن دوو جار لە ڕۆژدا واتە، بەیانیان حەبێكی 400mg و شەوانەش حەبێكی دیكە بۆ ماوەی چوار حەوتوو كەڵك وەرگرێ. هەر وەك پێشتر گوتمان تاگامێت بۆ پیاوان كاریگەری خراپ لە سەر سێكسیيان دادەنێ بۆیە زۆر خواردنی بە باش نازاندرێ بەڵام بۆ ماوەیەكی كورت

ئەویش بە ئیزنی دوکتور خراپ نیە. ئەگەر بۆ ماوەیەکی درێژ ناچار بوون کە دەرمان بەکار بێنن ئەوکاتە دەکرێ بە جێگای ئەو دەرمانە لە ڕانیتیدین کەڵك وەرگرن. ئەویش دوو جار لە ڕۆژدا واتە، بەیانیان حەبێك و شەوانەش حەبێکی دیکە بۆ ماوەی ٤ تا ٦ حەوتوو هەندێ جاریش بۆ ماوەی سێ مانگ دەبێ بەردەوام بن لە خواردنی. دیارە زۆر جار دوکتور هەر دووك دەرمانی تاگامێت و ڕانیتیدین بە یەکەوە دەداتە نەخۆشەکە بۆ ماوەیەك کە پێکەوە بیخۆن بۆ زووتر سارێژبوونەوەی برینەکەیان.

٣) ئەگەریش بەو دەرمانانەی سەرەوە چاك نەبۆوە یانی قۆناغی دوای ئەوانە دەکرێ لە دەرمانی پیرێن زێپن (Pirenzepine)، دوو جار لە ڕۆژدا(5mgr x 2) بۆ ماوەی ٤ تا ٦ حەوتوو.

٤) هێندێك جار دەرمانی Sucralfate بۆ ٦ حەوتوو، گرامێك بەیانیان و گرامێکیش شەوانە(1gr x 2) دەدرێ بە نەخۆش، بەڵام کاتێك کە ئەم دەرمانە بدرێت نابێ لە ئەنتی ئەسید کەڵك وەرگیردرێ. دیارە دەرمانێکی سەرکەوتوویە بۆ برینە ئێسترێس(Ulcer stress)ەکان.

٥) ئۆمیپرازۆڵ(Omeprazole): ئەو کەسانەی کە برینی دوانزەگرێیان هەیە، حەبێکی 20mgr بۆ شەو و ڕۆژێك و بۆ ماوەی ٤ حەوتوو بەردەوام بێ لە خواردنی، بەڵام بۆ برینی گەدە ٨ حەوتوو بەردەوام بێ لە خواردنی. تا ئێستا یەکێك لەو دەرمانە سەرکەوتووانە بووە و بە بێ ڕەچەتەی پزیشك(نسخە دکتور)یش لە زۆر وڵاتەکان دا بۆ وێنە ئامریکا لە بازاڕ هەیە و هەموو کەسیش بۆی هەیە لە دەواخانەکان وەری گرێ و بەکاری بێنێ. دیارە ئێستا دەرمانێکی دیکە هەر لەو بنەماڵەیە دراوەتە بازارەوە بە نێوی لانسۆپرازۆڵ (Lansoprazole)، کە ئەویش خراپ نیە و بگرە لە ئۆمیپرازۆڵیش کارایی چاکتری هەیە.

٦) کەسانێك کە لە ئاکامی خواردنی حەبی ئەسپرین و NSAID تووشی برینی دوانزەگرێ بوون، دەتوانن لە مایزۆپرۆستۆڵ(Misoprostole)، هەر ٦ کاتژمێر حەبێکی ٢٠٠ میلی گرامی بەکار بێنن.

٧) زۆر جار لە فامۆتیدین(Famotidine) و مێترۆنیدازۆڵ(فلاژیل) و لیبراکس(Librax)یش بۆ ماوەی ١٠ تا ١٥ ڕۆژان کەڵك وەردەگرن.

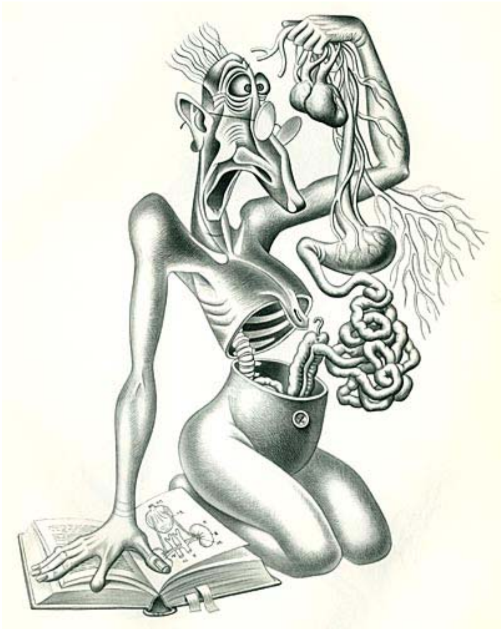

ئەگەر لە نموونەبەرداری(Biopsy) و ئیندۆسکۆپی یان هەر تاقیکردنەوەیەکی دیکە کە بۆ نەخۆش کراوە و دەری خستبوو کە نەخۆشەکە H.pylori هەیە، ئەم دەرمانانەی خوارەوەی بۆ بەکار دەبەن کە پێویستی بە حەوسەلەی زۆر و بەردەوام بوون لە خواردنیان بۆ ڕیشەکێش کردنی ئەو باکترییە هەیە. لە قۆناغی یەکەم دا، ئەو ٤ دەرمانەی خوارەوەی دەدرێتێ کە پێکەوە لە گەڵ خواردن بیانخوا.

الف) ئۆمیپرازۆڵی ٢٠ میلی گرامی، دوو جار لە ڕۆژدا(20mgr x 2).

ب) بیسمۆت(Bismuth)ی ١٢٠ میلی گرامی بۆ هەر ٦ کاتژمێر واتە، 120mgr x 4 لە ٢٤ کاتژمێردا. دیارە نابێ نەخۆشە گورچیلەیی‌یەکان و ژنانی دووگیان بەکاری بێنن.

ج) ئامۆکسی سیلین(Amoxicilline)، گرەمێك بەیانیان و گرەمێکیش شەوانە(1gr x 2).

د) مێترۆنیدازۆڵ(Flagyl)Metronidazole)، ٥٠٠ میلی گرام بەیانیان و ٥٠٠ میلی گرامیش شەوانە(500mgr x 2). دیارە هەر چوار دەرمانەکە بۆ ماوەی دوو حەوتوو دەبێ بەردەوام بە کار ببرێ.

ئەگەر لە قۆناغی یەکەم دا باکترییەکە هێندێك ئاسەواری مابوو، خواردنی ئەم دەرمانانەی خوارەوە بۆ ماوەی ٢ حەوتووی دیکە زۆر باشن بۆ لەنێوبردنی یەکجارەکی:

الف) ئۆمیپرازۆڵی ٢٠ میلی گرامی، دوو جار لە ڕۆژدا(20mgr x 2).

ب) بیسمۆت(Bismuth)ی ١٢٠ میلی گرامی بۆ هەر ٦ کاتژمێر واتە، 120mgr x 4 لە ٢٤ کاتژمێردا.

ج) تتراسایکلین(Tetracycline)، گرامێك بەیانیان و گرەمێکیش شەوانە(1gr x 2).

دیارە هاتووە کە ئەو دەرمانە دەبێ بە مێعدەی بەتاڵ بخورێن باشترە وەك بەرکە خواردن، چونکە ڕاستەوخۆ کاریگەری لەسەر لەنێوبردنی باکترییەکە دادەنێ. زۆر دوکتوریش پێشنیار دەکەن کە لە گەڵ دەرمانەکانی دیکە پێکەوە لە گەڵ خواردن بەکار ببرێ باشترە کەواتە، دوکتور چۆنی پێ باشتر بوو هەروا بەکار ببرێ.

د) کلاریتومایسین(Clarythomycine)، ٥٠٠ میلی گرام بەیانیان و ٥٠٠ میلی گرامیش شەوانە(500mgr x 2).

تێ بینی:

١: دیارە لە کاتی خواردنی ئەو دەرمانانەدا ئەگەر تووشی ئەم حاڵەتانەی وەك، ڕەش هەڵگەڕانی زمان، ڕەش بوونی پیسایی، حاڵەتی ڕشانەوە و هەست بە تامێکی ناخۆشی نێو دەم بوون، شتێکی سروشتییە و دەبێ خۆڕاگرن تا کاتی تەواو بوونیان، بەڵام ئەگەر تووشی ئەم حاڵەتانەی وەك، بەرزبوونەوەی تای لەش، پەیدابوونی پەڵەی سەر پێست، زەحیری و تەنانەت زگ چوونی خوێناوی و ڕشانەوەی بەردەوام بوون، دەبێ دەست بەجێ دەرمانەکە ڕابگرن و سەردانی دوکتورەکەتان بکەنەوە.

٢: دیارە هێندێك لە دوکتورەکان لە پێدانی دەرمانەکان دا جیاوازییان هەیە بۆ وێنە، دەرمانەکانی وەك، (بیسمۆت، فلاژیل و تتراسایکلین)، یان (بیسمۆت، فلاژیل و ئامۆکسیل)، یان (ئۆمیپرازۆڵ، ئامۆکسیل و فلاژیل). بەڵام ئەو دەرمانانەی سەرەوە زانستی ترن و تاقیکردنەوەی نوێشیان لەسەر کراوە و ئاکامی خراپی نەبووەو بگرە زۆرێك لە نەخۆشەکانیش پێی چاك بوونەتەوە و کەڵکی باشیان لێوەرگرتووە، ئەم جۆرە دەرمان پێدانە ئێستا لە ئێران دا بۆتە باو و دوکتورەکان زیاتر لەم یاسایە پێڕەوی دەکەن و دەکرێ بڵێین کردوویانەتە ڕێسایەك بۆ نەخۆشەکانیان.

سەرچاوەکان:

١: نشریه پزشکی " درد " شماره ١١:

٢: برۆشۆری(کاتالۆگ) هێندێك لە دەرمانە سازکراوەکانی ئێران لە گەڵ هێندێك جوزوەی دەرمانی دیکە.

وەرزشی

لە پشووی هاوین دا بێکار دامەنیشن و هۆش و زیرەکی خۆتان بەکار بێنن

وۆ: سۆران حسێن

شوێنێك کە پێی خۆشە یەکێك لە لاپەڕەکانی هەڵبژێرێ. لە مێشکی خۆی دا رای بگرێ. لەنێوان ٩ خەتی یەکەم دا لەو لاپەڕەیە (لە سەرەوە بۆ خوارەوە) خەتێك هەڵبژێرێ و لەو خەتەی دا وشەیەك هەڵبژێرێ، بەڵام دەبێ لەنێوان وشەی یەکەم تاوەکوو نۆیەم بێت. دواتر ئەو وشەیە (بێ ئەوەی ئەۆ بزانی) لەگەڵ رەقەمی خەت و رەقەمی لاپەڕەکە لەسەر کاغەزەکە بنووسێت و پێشانی ئەوکەسانەی بدات کە لەوێن. لەوماوەیەدا تۆ دەتوانی لە ژوورەکە بچیتە دەرێ، دواتر پێیان بڵێیت کە (غیب زانی) ت هەیە و دەتوانی وشەی کە دەیانهەوێ پێیان بڵێت بۆ ئەو کارە پێویستە ئەو تاقی کردنەوەیە بکەیت.

١ـ رەقەمی لاپەڕەکەی جاران ٢ بکات.

٢ـ ئەنجامەکەی پێنج بەرابەر بکات.

٣ـ ژمارە ٢٠ ی پێوە زیاد بکات.

٤ـ رەقەمی دێڕەکانی پێوە زیاد بکات.

٥ـ ژمارە ٥ ی پێوە زیاد بکات.

٦ـ پاشان ئەنجامەکەی جاران ١٠ دەکەین.

پێشبینی کردن بە کتێب:

لە یەکێك لە هاورێکانی خۆت داوا بکە کتێبێك هەڵبژێرێت، هیچ جیاوازی نیە چ کتێبێك هەڵدەبژێرێت، دواتر داوای لێ بکەن کە ئەو کتێبە (بێ ئەوەی کە بهێلێت چاوی لێ بکەی) لە هەر

٧ـ پاشان (ژمارەی وشەی دڵخواز) لە هەر خەتێك دابێت پێوەی زیاد دەکەین.

٨ـ دواتر ژمارەی ٢٥٠ لێ کەم بکاتەوەو ئەنجامی کۆتاییت پێ بڵێت.

پاشان دوای تەواو بوونی ئەو کارانە کتێبەکەی لێ وەربگرەو ئەنجامی کۆتایی پێ بڵێ. با وادابنێین ڕەقەمی کۆتایی (١٠١٧٥) ە. لەرووی ئەوژمارەیەوە (بە ریز لەلای ڕاست بۆلای چەپ) دەتوانین بڵێین کە ژمارەی وشەکە ٥و ژمارەی خەتەکە ٧و ژمارەی لاپەڕە (١٠١) ە.

با وادبنێین هاورێکەتان لاپەڕە ١٠٠ی کتێبەکەی کردۆتەوە لە خەتی نۆیەمی ئەوکتێبە وشەی (دادوەری) هەڵبژارد لە ڕەستەی (ئێمە دەبێ هەموو بۆ دادوەری لە جیهان دا تێ بکۆشین).

کەواتە بەو شێوەیە دەبێتە، لاپەڕە ١٠٠، خەتی ٩، وشەی ٥، بەو تاقی کردنەوەیەی سەرەوە کە وتوومانە، ئەنجام دەکاتە:

١٠٠ × ٢ = ٢٠٠ (ڕەقەمی لاپەڕە)

٢٠٠ × ٥= ١٠٠٠

١٠٠٠ + ٢٠ = ١٠٢٠

١٠٢٠ + ٩ = ١٠٢٩ (ڕەقەمی خەت).

١٠٢٩ + ٥ = ١٠٣٤

١٠٣٤ × ١٠ = ١٠٣٤٠

١٠٣٤٠ + ٥ = ١٠٣٤٥ ڕەقەمی وشەکە

١٠٣٤٥ — ٢٥٠ = ١٠٩٥

بەو شێوەیە بۆتان دەردەکەوێ کە لە ڕاستەوە بۆ چەپ ٥ ژمارەی وشە، ٩ ژمارەی خەت، ١٠٠ ژمارەی لاپەڕە، دەبێت باشترە کاتێك کتێبەکەی لەدەست وەردەگرێ، بەجێگای ئەوەی کە بەشێوەیەکی ئاسایی بڵێیت: ئەو وشەیەی کە تۆ دەتهەوێ لە لاپەڕە ١٠٠، نۆیەم خەت، پێنجەم وشەیە، کتێبەکە بکەیتەوەو لاپەڕە ١٠٠، نۆیەم خەت، پێنجەم وشە سەیر بکەیو کە وشەی (دادوەری یە) بە دەنگێکی بڵند بیڵێیت. ئەو کات هەموو لە پێشبینیەکەی تۆ سەیریان دەسووڕێ.

ئێوەش تاقی بکەنەوە چەند جارێك تاوەکوو لێ ڕادێن دەتوانن یاری بە کتێب بکەن.

"وەرزش کاریگەرە لەسەر بوێری کچان"

و: سۆران حەسەن

توێژینەوەیەکی نوێ کە لەلایەن دەستەیەك لە توێژەرانی نیوزلەندی ئەنجام دراوە، هێما بە بوێری ئافرەت و پێوەندی وەرزش دەکات و تێیدا هاتوە دەڵێت لەتەمەنی منداڵیدا تا دەگاتە هەرزەکاری وەرزش گرنگە بۆ تاکەکان بەتایبەتی منداڵانی مێینە، چوونکە دەرکەوتووە کە ئەو کچانەی لە تەمەنی منداڵیدا تا تەمەنی هەرزەکاری وەرزشیان ئەنجام نەداوە تووشی جۆرە ترسێك بوونەتەوە، ئەم توێژینەوەیە بە یەکێك لە توێژینەوە درێژخایەنەکان دادەنرێت و کە لەسەر ١٠٧٣ منداڵ لەکاتی شیرەخۆرەییەوە لە ناوچەی (دیندن) لە نیوزلەند لە نیسانی ١٩٧٢ بە ئەنجام گەیەندراوە و بەردەوام بووە تا ئێستا، توێژینەوەکان بە یاریدەی بەخێوکەرو دایك و باوکانەوە زانیاری درووستیان دەربارەی ئەم توێژینەوەیە کۆکردۆتەوە، بە چاوەدێری کردنێکی ورد بۆ رەفتاری منداڵان، کە گەیشتوونەتە تەمەنی جیاواز لە (١١/٩/٧/٥) ساڵی دواتر کە توێژینەوە بەردەوام بووە. توس لای منداڵانی هەر دوو رەگەز بەتایبەتی کچان نامێنێت ئەگەر هەفتانە بەشێوەیەکی رێکخراو (٣) جار وەرزش ئەنجام بدەن، لە تەمەنی (٥ ـ ١١) ساڵی هەروەها دەڵێت لە تەمەنی هەرزەییدا وەرزش وادەکات سیفەتی ئەرێنییانەی تایبەتی بە ئازایەتی و رووبەروو بوونەوەی بەبێ ترس لای کچان گەڵاڵە ببێت، لە هەمان کات داو ئەو کەسانەی لە تەمەنی منداڵی

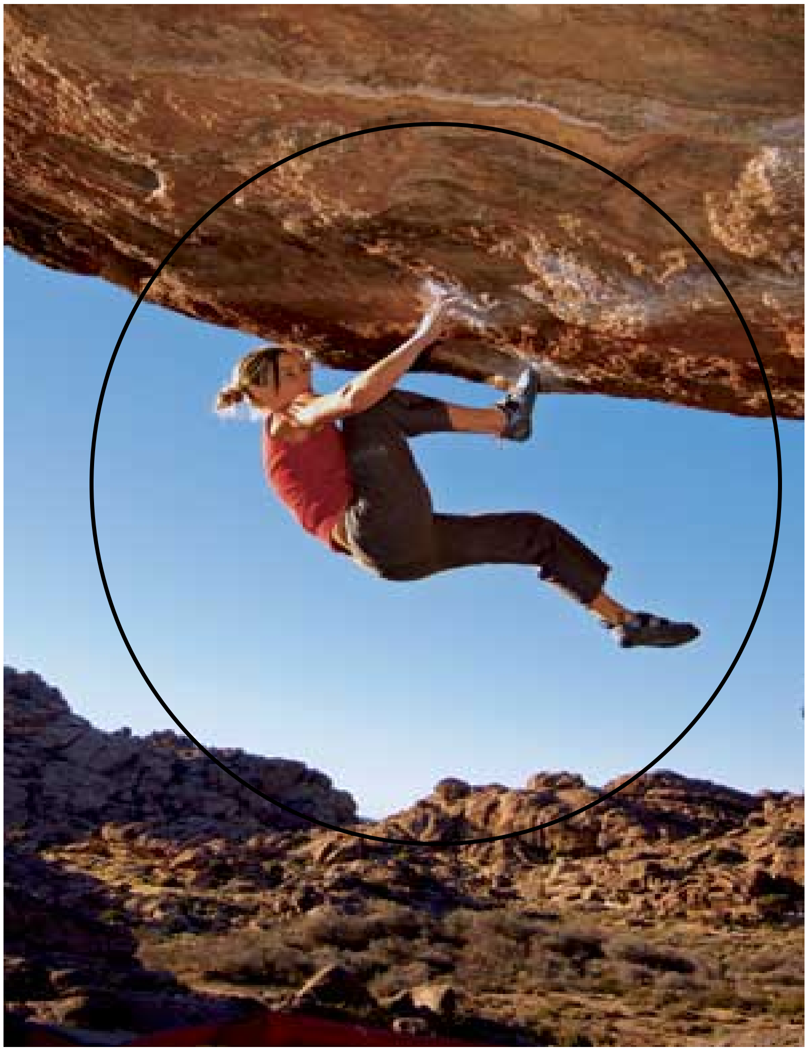

وەرزش ئەنجام نادەن یا خود بێبەش دەکرێن لە وەرزش وایان لێ دێ تووشی ترس‌و دڵە راوکێ بن‌و دوورەپەرێز بن‌و لە چالاکی نواندن دوور بکەونەوە، (دکتور ریشی بۆڵتون) و (دکتۆر باری میلن) ی بەپرس لە تیمی توێژینەوەکە دەڵێن،ئەوانەی کە لە تەمەنی منداڵیدا وەرزشیان نەکردووە، ئەوکاتەی کە دەگەنە تەمەنی ٢٦ ساڵ بەرەو سەرەوە جەستەیان خاو دەبێت‌و حەز بە وەرزش ناکەن، کە وەرزش گرنگیەکی زۆری هەیە بۆ تەندرووستی‌و ساغ مانەوەی خوێنبەرو خوێن هێنەرەکانی دڵ، بۆیە دەڵێن پێویستە دایکان‌و باوکان بە بەردەوامی هەوڵ بدەن منداڵەکانیان رابێنن بۆ ئەوەی وەرزش ئەنجام بدەن‌وهەوڵ بدەن کچانیش وەکوو کوڕان بەشداری وەرزش بکەن. هیچ کاتێك با لە پێکان‌و ئازار نەترسین، چوونکە وەرزشی منداڵی بەپێی دەرەنجامەکانی ئەم توێژینەوەیە کاریگەرەلەسەر بوێری ئافرەتان‌و کچان‌و هەر کچێك وەرزشی ئەنجام دابێ، لە هەڵوێستە جۆراوجۆرەکانی ژیاندا بوێرو ئازا دەمێنێتەوە.

کارو چالاکی

پەیامی یەکیەتیی لاوان بە بۆنەی نەورۆزو ساڵی تازەوە

خەڵکی شۆڕشگێڕی کوردستان!

هاونیشتمانانی خۆشەویست!

ئەمڕۆ دوایین ڕۆژی وەرزی زستانو دوایین ڕۆژی ساڵی ١٣٨٦ی هەتاوییە. ڕۆژی ماڵاوایی لە ساڵی ڕابردوو و بەخێرهێنانی ساڵی داهاتووە، بەو هیوایەی ساڵی داهاتوو پڕ خێرو بەرەکەت بێتو بێ! جێژنی نەورۆز وەك جێژنێکی نەتەوەیی هەموو ساڵێك لە لایەن نەتەوەی کوردەوە بەرزو پیرۆز ڕاگیراوەو بە شێوەیەکی جوان بەڕێوە چووە. لە جێژنی نەورۆز دا نەتەوەی کورد بە گشتیی هەست بە خۆشیو دڵشادی دەکەنو بە ئەرکی خۆیانی دەزانن جێژنە پیرۆزە لە یەکتر بکەن!

ئەمساڵ لە کاتێکدا جێژنی نەورۆز دەگرین کە لە ساڵی ڕابردوو دا دەیانو سەدان ئازادیخوازو نیشتمانپەروەرو ڕووناکبیرو خەڵکی بێ تاوان لە وڵاتەکەمان دا بە هۆی ڕێژیمی ئاخوندیەوە دەچەوسێنەوەو لە سەرەتاییترین مافەکانی خۆیان بێ بەش کراون. هەر لە ساڵی ڕابردوو دا شاهیدی دەیان ڕووناکبیرو خوێندکاری ژیریو وڵاتەکەمان بووین.

لە کاتێك دا جێژنی نەورۆز لە ئێرانو لە کوردستان بەڕێوە دەچێ کە لە لایەك کۆڵەکەکانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی لە هەموو کات لەرزۆکتر بووەو فشاری نێودەوڵەتی لە سەر وڵاتی ئێران لە جاران زیاتر بووە، لە لایەکی دیکەوە ڕێژیم بۆ مانەوەو خۆ بەهێزکردنی خۆی لە هیچ کارێکی نامرۆڤانەو دژی شارستانییانە خۆی ناپارێزێو لە هیچ فشارێك سڵ ناکاتەوە. جێی خۆیەتی لێرەوە بڵێین تا وەدیهێنانی ئامانجەکانی ئازادیخوازانو هاونیشتمانە شۆڕشگێڕەکانمان بەڵێن نوێ دەکەینەوە بە هەموو توانامانەوە لە خزمەت بەرەو پێشچوونی ئەو ئامانجە پیرۆزانە تێبکۆشینو هەوڵ بدەین وێڕای شۆڕشگێڕانو ئازادیخوازان پشتیوانی لە دەنگی حەق بێژیان بکەین.

وەك هەموو لایەك ئاگادارین جێژنی نەورۆزی ئەمساڵ بۆ بەشێکی زۆر لە ئازادیخوازانو شۆڕشگێڕانی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان وەك جێژنێکی دوو جێژنە چاوی لێدەکرێ. جێژنی نەورۆز لە لایەكو جێژنی کۆتاییهاتنی سەرکەوتوانەی کۆنگرەی ١٤ی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە لایەکی دیکەوە خۆشیو شادییەکی زۆری خستۆتە بەشێکی زۆر لە هاونیشتمانەکانمانەوە.جارێکی دیکەش لە لایەن یەکیەتیی لاونی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستانەوە پڕ بەدڵ بە بۆنەی هەر دوو جێژنەوە سەرەتا پیرۆزبایی لە هەموو نەتەوەی کوردو پاشان لە هەموو ئەندامانو لایەنگرانو دۆستانو دڵسۆزانی حیزبی دێموکراتی کوردستان دەکەین. بەو ئاواتەی بتوانین لە ساڵەکانی داهاتوو دا لە کوردستانێکی ئازادو سەربەخۆ دا جێژنو بۆنە نەتەوەییەکان بەرزو پیرۆز ڕابگرینو ئاواتەخوازین ساڵی داهاتوو ببێتە ساڵی ئازادیو سەرکەوتنو ساڵی گەیشتن لە مافە ڕەواکانی گەلی کورد.

یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان

کومیتەی بەڕێوەبەری گشتیی

١٣٨٧/١/١

پەیامی یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی رۆژهەڵاتی کوردستان

بۆ کرنگرەی ١٤ای "حدك"

هاورێیانی خۆشەویست!

خەباتگێران، تێکۆشەران، رێبوارانی رێگای ئازادیو مافی نەتەوایەتی!

شانازیو مایەی دڵخۆشیو جێی هومێدە کە بە مەبەستی پێکهێنانی چواردەهەمین کۆنگرەی حیزبی دێموکراتی کوردستان کۆمەڵێك لە بەوەفاترینو بەوەجترینو کاریگەرترین ئەندامانی ئەو حیزبە لێرە کۆبوونەتەوە. لەلایەن یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی رۆژهەڵاتی کوردستانەوە پڕ بەدڵ هیوای سەرکەوتنتان بۆ بە ئاوات دەخوازین.

ئاوڕ لە مێژووی چەندین ساڵەی حیزبی دێموکراتی کوردستان بدەینەوە، دەردەکەوێ ئەو حیزبە لە هەموو قۆناغەکاندا گرینگی تایبەتی بە لاوان داوەو هەمیشە وەك بەشێکی دانەبڕاو لە حیزبی دێموکراتی کوردستان باسی لاوانو یەکیەتیی لاوان کراوە. بەڵام هەر وەك چاوەڕوان دەکریو وەك هەمووان دەزانین لە کۆنگرەی چواردەهەم دا بەشداری لاوانو گرینگی دان بە لاوان شتێکی بێ وێنەو جێی سەرنجو دڵخۆشی هەموانە. لەو پێوەندی یەدا خۆشحاڵی خۆمان دەردەبڕینو بەڵێن نوێ دەکەینەوە وەك هەمیشە شان بە شانی حیزبی دێموکرات تێبکۆشینو هەموو توانای خۆمان بۆ ئەو مەبەستە بخەینە گەڕ.

یەکیەتیی لاوان بەشانازییەوە رادەگەیەنێ وەك هەمیشە لە پێناو دەستەبەرکردنی رزگاری نەتەوەییو بەمەبەستی سەقامگیرکردنی ئاشتیو دەستەبەرکردنی مافی نەتەوایەتی پشتیوانی خۆی لە خەباتی رەوای گەلی

کوردو تێکۆشانی حیزبی دێموکراتی کوردستان دەردەبڕێ.

هیوادارین کۆنگرەی چوارەدەی حیزبی دێموکراتی کوردستان ببێتە کۆنگرەیەکی سەرکەوتوو و وەلاّمدەرو پڕ دەسکەوت. چاوەڕوانین ئەو کۆنگرەیە ببێتە نوختە گۆڕانێك لە بزووتنەوەی مافخوازانەی نەتەوەی کورد لە ڕۆژهەلاّتی کوردستان کۆنگرەیەك کە لەودا گۆڕانکارییە چاوەڕوانکراوەکان بێنە دیو هیوادارین کۆنگرەی چواردەی حیزبی دێموکراتی کوردستان سەردەمیترینو لەبارترین بیرۆکەو ئامانج لە ڕێبازیو هەولّەکانی داهاتووی دا بگونجێنێ.

جارێکی دیکەش بە بۆنەی پێکهێنانی چواردەهەمین کۆنگرەی حیزبی دێموکراتی کوردستانەوە پڕ بەدلّ پیرۆزباییتان پێ دەلّێینو هیوای سەرکەوتنتان بۆ بە ئاوات دەخوازین.

سەرکەوێ خەباتی نەتەوایەتیی گەلی کورد.

سەرکەوێ کۆنگرەی چواردەهەمی حیزبی دێموکراتی کوردستان.

کومیتەی بەڕێوەبەریی گشتیی
یەکیەتییی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەلاّتی کوردستان.
ڕەشەمەی ١٣٨٦

پەیامی یەکیەتیی لاوان بە بۆنەی 10ی خاکەلیوە

درێژەدەرانی ڕێبازی شەهیدان:

بنەماڵەی بەڕێزوکەس و کاری شەهیدان:

هەروەك دەزانین ٦١ ساڵ پێش ئێستا پێشەوا قازی محەممەد سەرۆك کۆماری کوردستان بە فەرمانی حەمەرەزاشای پەهلەوی لە گەلّ هاوڕێکانی لە مەیدانی چوارچرای شاری مەهاباد لە سێدارە دران. ڕێژیمی حەمەرەزاشای پەهلەوی پێی وابوو کە بە لەسێدارەدانی سەروك کۆمارو هاوڕێکانی، دەنگی هەقخوازانەی گەلی کورد لە ڕۆژهەلاّتی کوردستان کپ دەکات و کەس ناتوانێ باسی ماف و ئازادیەکانی بکات، بەلاّم بە پێچەوانەوە ڕۆلّەکانی گەلی کورد سەلماندیان کە ڕێگای پێشەواو هاوڕێکانی بەردەوامەو خەبات بۆ وەدەیهێنانی ئازادی و دیمۆکراسی درێژەی هەیە.هەر لەم ڕۆژەدا کەبە ڕۆژی شەهیدانی کوردستان ناودێر کراوە یادی شەهیدانی ڕێگای ڕزگاری کوردستان دەکرێتەوە یەکیەتیی لاوانی دێمۆکراتی ڕۆژهەلاّتی کوردستان سەری ڕێزو نەوازش بۆ سەرجەم شەهیدانی کوردستان بەتایبەت شەهیدانی کۆماری کوردستان و ڕێبەرانمان پێشەواقازی محەممەد، دوکتور قاسملوو، و دوکتور سادق شەرەفکەندی دادەنوێنێ و بەلّێن و پەیمان نوێ دەکاتەوە تا وەدیهێنانی ئامانجی بەرزی شەهیدان درێژەدەری ڕێبازیان بێت.

سلاّو لە گیانی شەهیدە سەربەرزەکان
نەمری بۆ شەهیدانی کوردوکوردستان
سەرکەوێ خەباتی نەتەوەیی کورد لە ڕوژهەلاّتی کوردستان

کومیتەی بەڕێوەبەریی گشتیی
یەکیەتیی لاوانی دێمۆکراتی ڕۆژهەلاّتی کوردستان

یاد کردنەوەی هەڵەبجە لە دەرەوەی وڵات

مەیدانی سێرگل کە دەکەوێتە ناوەڕاستی شاری ستۆکهۆڵم پڕ لە خەڵکی هەموو پارچەکانی کوردستانو دەیان کەسی سویدی دۆستی کوردو ئەندامانو لایەنگرانی ڕێکخراوەکانی پێکهێنەری ئەم مەراسیمە بوو، چالاکی‌یەکانی لاوانی کورد بە سیٚ شێوە هاوکات بەڕێوە دەچوون لە لایەك پێشانگایەکی وێنەی قوربانی‌یانی هەڵەبجە کرابۆوە، لە لایەکی دیکەوە فیلمێکی دۆکیومێنتاری سەبارەت بە هەڵەبجەو ئەنفال نیشان دەدراو چەندین لاویش ئیمزایان کۆدەکردەوە بۆ ئەوەی ڕۆژی هەڵەبجە بە ڕۆژێکی جینۆساید لە دنیا دا بناسرێو کۆمەڵگای نەتەوەیی چیدیکە لەو بارەیەوە کەمتر خەمی نەکا، پێویستە بگوترێ هاوکاتیش فڕۆکەیەك بە ئاسمانی شاری ستۆکهۆڵمو ئەو مەیدانە دا دەسوورایەوە کە نووسراوەیەکی گەورەی بە خەتی سوور بەدوای خۆی دا ڕادەکێشا "با هەرگیز هەڵەبجە دووبارە نەبێتەوە، نا بۆ کۆمەڵکوژی لە کوردستان" پاشان ٥٠٠٠ مۆم بۆ یادی قوربانیانی کیمیابارانی هەڵەبجە داگیرسان، شایانی باسە دەیان کەس لە داناو داگیرساندنی مۆمەکان دا بەشدار بوونو لە نێو بەشداران دا مونا سالین سەرۆکی حیزبی سۆسیال دێموکراتەکانو نوێنەرانی چەند پارتو ڕێکخراوی دیکە سوئێدی دەبینران. پاشان بەشداربووان بەرەو سالۆنی کەنیسەی فیلادێلفیا کەوتنە ڕێ لە وێ چەند هونەرمەندێکی کورد بە دەستپێشخەری ڕێکخراوی ویمەین ئەیدو بە هاوکاری تۆڕی ڕێکخراوەکانی لاوان کۆنسێرتێکیان ئامادە کردبوو بە بەشداری هونەرمەندان: دارین زانیار، لەیلا فەریقی، هانا هۆلگێرشۆن، تارا ڕەسووڵ، جەلال نەقشبەندی، ڕۆژ کەریم، ئێلینا وێتروند، فەریبورز فەخاریو سۆزانا بەرمانی، شایانی باسە لە کاتی بەڕێوە چوونی ئەم مەراسیمە دا ٥٠٠ سیدی تایبەت بە تاوانەکانی ئەنفالو هەڵەبجە بلاو کرانەوە کە لە لایەن تۆڕی ڕێکخراوەکانی کوردەوە ئامادە کرابوون.

ڕێکخراوەکانی لاوانی کورد پێك هاتبوون لە:

کۆما جوانێن کورد

کۆمەڵەی خوێندکارانو ئاکادێمیانی کوردستان/ لینشۆپینگ

کۆمەڵەی خوێندکارانو ئاکادێمیانی کوردستان/ ئوپسالا

کۆمەڵەی خوێندکارانو ئاکادێمیانی کوردستان/ ئۆرە برو

کۆمەڵەی خوێندکارانو ئاکادێمیانی کوردستان/ ستۆکهۆڵم

کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان

یەکیەتیی لاوانی کورد لە سوئید

یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان

یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی کوردستان

لاوانی کورد UNGKURD

ئێمەی کورد WEKURD

بەڕێوە چوونی یەکەم کۆنفرانسی یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی رۆژهەڵاتی کوردستان لە وڵاتی بریتانیا

ساعات دووی پاش نیوەڕۆی رۆژی شەممە رێکەوتی ۲۷ ی رێبەندان، بۆ یەکەم جار لە شاری بێرمینگام کۆنفرانس بە سروودی نەتەوایەتی ئەی رەقیبو دەقیقەیەك بێ دەنگی بۆ رێزگرتن لە گیانی پاکی شەهیدانی کوردستان بە بەشداری بەشێك لە لاوانی نیشتەجێ لە بریتانیا دەستی بە کار کرد.

دواتر داوا لە بەڕێز کاك محەمەد میراوەیی ئەندامی کۆمیتەی حیزبی دێموکراتی کوردستان لە بریتانیاو ئەندامی لە مێژینەی یەکیەتیی لاوانی دێموکرات کرا کە کۆنفرانس بکاتەوە، بەڕێزیان ئاماژەی بە ئەرکو رۆڵی لاوان لە رەوتی خەباتی رەوای گەلەکەمان دا کردو بە چەند تێبینیو پێشنیار کۆنفرانسەکەی دەوڵەمەند کردو هیوای سەرکەوتنی بۆ کۆنفرانس خواست.

دواتر پەیامی کۆمیتەی بەڕێوەبەری گشتیی لە کوردستان کە بۆ کۆنفرانس ناردرابوو لە لایەن هاوڕێ رەحیم دەستیار خوێندرایەوە پاشان هاوڕێ سیامەند ئالانی باسێکی لە پێوەندی لەگەڵ خەباتی یەکیەتیی لاوان لە رابردووو ئەرکەکانمانو میکانیزمی تێکۆشانمان لە دەرەوەی وڵات پێشکەش کرد لە بەشێکی دیکەی کاری کۆنفرانس دا هاوڕێ رێبوار قادرزادە ئەندامی پێشووی کۆمیتەی بەڕێوەبەری گشتیی روونکرنەوەیەکی لە سەر ئاڵوگۆڕ لە پێڕەوی نێوخۆ و نێو ئارامو ناوی یەکیەتیی لاوان پێشکەش کرد دواتر بەشداربووان بە راو بۆچوونەکانیان کۆنفرانسیان دەوڵەمەند کرد دوایین بەشی کاری کۆنفرانس دیاری کرابوو بۆ هەڵبژاردنی ئەندامانی کۆمیتەی بەڕێوەبەری کە لە کەشو هەوایەکی دۆستانەو دێموکراتیك دا ئەو هاوڕێیانە وەك ئەندامی کۆمیتەی بەڕێوەبەری هەڵبژێردران.

سیامەند ئالانی، سەباح رەحمانی، رەحیم دەستیار، رێبوار قادرزادە، هەژار کەسرایی، شایانی باسە کۆمیتەی بەڕێوەبەری لە کۆبوونەوەی خۆی دا هاوڕێ سیامەند ئالانی وەك بەرپرسی کۆمیتەی بەڕێوەبەری بریتانیا دیاری کرد، شایانی باسە هاوڕێیان سیامەند ئالانیو شاهین مەجرومی بۆ بەشداری لە کۆنفرانسی گشتیی ئورووپا هەڵبژێردران.

دوای چەند ساعەت کاری بەردەوام کۆنفرانس لە کەشێکی دۆستانەو چاوی پڕ لە هیوا بە داهاتوو کۆتایی بە کارەکانی هێنا.

یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی رۆژهەڵاتی کوردستان ـ بریتانیا

۲۷ ی رێبەندانی ۱۳۸٦ ی هەتاوی

پێکهێنانی شەوە شێعرێك لە ژێر ناوی

ئێوارەی نەورۆز

سەر لە ئێوارەی رۆژی یەکشەممە ٣٠/٣/ ٢٠٠٨ کاتژمێر ٥:٣٠ خولەك لە لایەن بەشی ئامووزشی یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی رۆژهەلاتی کوردستانەوە شەوە شێعرێك لە ژێر ناوی "ئێوارەی نەورۆز" دا بۆ سێ شاعیری خۆشەویستی ناو شۆرش بەرێزان مامۆستا عاشق، مامۆستا بێبەش و کاك رەسوول سولتانی لە یەکێك لە سالۆنەکانی نزیك بەرێوەبەری گشتیی یەکیەتیی لاوان پێك هات.

شایانی باسە کۆرە شێعرەکە کە پتر لە ١:٣٠ دەقەی خایاندو بەشداربووانی لە کەشێکی پر لە خۆشی دا کۆتاییان بە کۆرەکە هێنا.

"مەڕاسمی ڤالێنتاین لە لایەن یەکیەتیی لاوانی دیمۆکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستانەوە"

لە رۆژی ٢٠٠٨/٢/١٤ واتە ١٣٨٦/١١/٢٦ دا کە رۆژی جیهانی خۆشەویستی‌یە و بە رۆژی ڤالێنتاین ناسراوە، یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی رۆژهەڵاتی کوردستان مەڕاسمێکی خنجیلانەی بەو بۆنەیەوە پێك هێنا. لە سەرەتای مەڕاسمەکەدا لە لایەن بەڕێوەبەریی بەرنامە خاتوو گزینگ نوورانی‌یەوە بەخێرهاتنی هەموو بەشداربووانی بەشدار لەو مەڕاسمەدا کرا و هەروەها لە لایەن یەکیەتیی لاوانی دیمۆکراتی رۆژهەڵاتی کوردستانە پیرۆزبایی ئەو رۆژەی لە هەموو عاشقانی وڵاتەکەمان کرد. دواتر بە کۆمەڵێك شێعری لاوی شاعیر و عاشق **کاوە حوسێن** کرایەوە

کۆڕێکی شێعر هەر بەو بۆنەوە لە ژێر ناوی "**ئێوارەیەك بۆ خۆشەویستی**" ئامادەکرا بوو پێشکەش کرا و بەو شێعرانە مەڕاسمەکە زیاتر رازێندرایەوە و ئامادەبووانی مەڕاسمەکە بە گوێی دڵ گوێیان بۆ شێعرەکانی بەڕێزی راگرت. شێعرەکانی شاعیر کاوە حوسێن هەستێکی تایبەتیی و پڕ لە خۆشەویستییان تێدا بوو کە چەندین جار ئامادەبووانی تووشی هەژان و خۆشی کرد.

دوای پێشکەش کردنی شێعرەکانی بەڕێزیان داوا لە بەڕێز سمایل زارعی کرا کە بە بۆنەی رۆژی خۆشەویستی و هەروەها لە لایەن یەکیەتیی لاوانەوە چەپکێك گوڵ پێشکەش بە شاعیری لاو بکرێ کە ئەم بەشە لە مەڕاسمەکەش هەر لە ناو چەپڵە و خۆشی بەشداربوواندا بەڕێوەچوو. بڕگەیەکی دیکەی بەرنامەکانی مەڕاسمەکە بریتیی بوو لە هەڵپەڕکێیەکی جوانی گرووپی منداڵان کە جوانی و خۆشی‌یەکی تایبەتی بە ئامادەبووانی ناو مەڕاسمەکە بەخشی و لە ناو خۆشی و چەپڵەی ئامادەبوواندا چەند هەڵپەڕکێیەکی جوانی خۆیان پێشکەش کرد. دوایین بڕگەی مەڕاسمەکە بە گۆرانی‌یەکانی فەرهاد ساڵحی زیاتر رازێندرایەوە و لەو بەشەدا کچان و کوڕانی ئەویندار دەست لە ناو دەست گەڕی هەڵپەڕکێیان گرت و تا ماوەیەکی زۆر هەڵپەڕین. لە کاتی هەڵپەڕین و خۆشی‌دا لە لایەن یەکیەتیی لاوانەوە چەند گوڵێکی سوور وەك سەمبوول پێشکەش بە لاوانی ئەویندار کرا و بەم شێوەیە مەڕاسمی ڤالێنتاین کۆتایی پێ هات.

سەردانی هەیئەتێکی یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە ناوچەی گەرمیان

لە ماوەی چەند مانگی رابردوو هەیئەتێکی یەکیەتیی لاوان لـە سـەردان بـۆ چـەندین رێکخـراوی باشـووری کوردسـتان لـە ناوچەی گەرمیان بە سەرپەرشتی ئایـەت مۆرادیفـەر ئەنـدامی بەڕێوەبـەریی رێکخراوەکـەمان و هـەروەها چـیمەن مـەنێش ئەندامی راوێژکاری بەڕێوەبەریی سەردانی چەندین رێکخـراوی ئەو ناوچەیان کـرد کـە بـە گشـتیی مەبەسـت لـەو سـەردانانە باسـکردنی پێوەندییـەکانی نێـوان رێکخراوەکـان و درووستکردنی جۆرێك هاوپێوەندی و دۆستایی و پشتیوانی بۆ کۆمیتەکانی ئەو ناچەیە بوون. کە بەو بریتی بوون لە:

١) رۆژی شـەممە رێکـەوتی ٨٦/١٢/٤ بەرامبـەر بـە ٢٠٠٨/٢/٢٣ هەیئەتێکی کومیتەی بەرێوەبەری کـە پێکهـاتبوو لە بەرێز ئایەت موراردی فەر و خاتوو چیمەن مـەنش ئەنـدامی موشـاویری کومیتـەی بەرێوەبـەری، هـادی مـەنش بەرپرسـی گشتیی کومیتەی لاوان لە شێرەوەن، بورهان فتحـی زەهـاوی ئەندامی چالاکی رێکخراوی لاوان لە شـێرەوەن سـەردانی لقـی یەکیەتیی قوتابیانی کوردستان لە خانـەقین کـرد کـە لەلایـەن کاك سۆران بەرپرسی لق، چنوور محەمەد عەبـدوڵڵا کـارگێری لـق، رەمـەزان محەمـەد حسـێن کـارگێری لـق، رهێـڵ خـەلیل رەشـید کـارگێری لـق، حەیـدەر جـەماڵ غـوڵام ئەنـدامی لـق پێشوازییەکی گەرمیان لە هەیئەتی کومیتەی یەکیەتی لاوانی

دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کرد.

٢) ڕۆژی یەك شەممە ڕێکەوتی ٨٦/١٢/٥ بەرامبەر بە ٢٠٠٨/٢/٢٤ هەیئەتێکی کومیسیۆنی تەشکیلاتی یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کە پێکهاتبوو لە بەڕێز ئایەت موورادی فەرو کوردستان حەمزە زەهاویی بەرپرسی کومیتەی کەلار سەباح زۆرنژاد ئەندامی چالاکی ڕێکخراو سەردانی ڕێکخراوی سولیداریتی خوێندکاران لە کەلاریان کردلە لایەن بەڕێز دیاری ئەسعەد محمود بەرپرسی ڕێکخراو پێشوازییەکی گەرمیان لە هەیئەتی لاوان کرد.

٣) ڕۆژی سێ شەممە ڕێکەوتی ٨٦/١٢/٧ بەرامبەر بە ٢٠٠٨/٢/26 هەیئەتێکی یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کە پێکهاتبوو لە بەڕێز ئایەت مورادی فەر و هادی مەنش بەرپرسی کومیتەی لاوان لە شێرەوەن سەردانی لقێکی ڕێکخراوی ڕابونی خوێندکارو لاوانی کوردستان لە کەلاریان کردو لە لایەن بەڕێزان ڕزگار مەحموود مەنسوور بەرپرسی لق هێمن ڕەئوف سەعید، ئەرکان حەسەن ئەحمەد، سەردار عادڵ حەسەن، پێشوازیان لە هەیئەتی کومیسیۆنی تەشکیلاتی لاوان کرد مەبەست لە سەردانی ڕێکخراو ئاشنا کردنی کومیتەکانی کەلارو شێرەوەن بە ڕێکخراوەکانو هاوکاری هاونزیك بوونەوە بۆ کارە پێوەندیدارەکان بوو.

٤) ڕۆژی شەممە ڕێکەوتی ٨٦/١٢/٤ بەرامبەر بە ٢٠٠٨/٢/٢٣ هەیئەتێکی یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان سەردانی لقی کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستانی لە خانەقین کرد بەرپرسانو کارگێرانی لق وێڕای بەخێرهاتنی هەیئەتی یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی کوردستانو خۆشحاڵی خۆیان دەربڕی بۆ هاتنی هەیئەتی یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتوکوردستانو پێشوازیو ئامادەیی خۆیان نیشان دا بۆ پێوەندییەکی دۆستانەی هەردوو ڕێکخراو.

٥) رۆژی شـــەممە رێکـــەوتی ٨٦/١٢/٤ بەرامبـــەر بـــە ٢٠٠٨/٢/٢٣ هەیئەتێکی یەکیەتی لاوانی دێموکراتی رۆژهەڵاتی کوردستان سەردانی لقی رێکخراوی ئازادی لاوانی کوردستان لە خانـەقین کـرد کـە لـە لایـەن کـاك ستار محیـەدین بـاپیر بەرپرسی رێکخراو کاك تـەها کـارگێری رێکخـراو پێشـوازیەکی گەرمیان لە هەیئەتی یەکیـەتی لاوانـی دێمـوکراتی رۆژهـەڵاتی کوردستان کردو خۆشحاڵی خۆیان دەربڕی کـاك سـتار وێـڕای بەخێرهاتنی هەیئەتی لاوانو ئامادەیی خۆیانی نیشان دا بۆ هەموو هاوکاریەك دواتر ئایەت مورادی فەر سپاسی لە نـاوبراو کـردو ئـاورێکی وردی لـە سـەر مەسـەلە پێوەندیـدارەکان بـە لاوانو رێکخـراوی یەکیـەتی لاوانـی دێمـوکراتی رۆژهـەڵاتی کوردستانو کومیتەکانی لە ناوچە جۆراوجۆرەکان کرا کە هەر لـەو پێوەندیـەدا داوای هاوکـاری زیـاتر لـە هەیئـەتی لایـەنی بەرامبەر کرا.

٦) لـە رێکـەوتی ٨٦/١٢/٤ بەرامبـەر بـە ٢٠٠٨/٢/٢٣ هەیئەتێکی یەکیەتی لاوانی دێموکراتی رۆژهـەڵاتی کوردستان کە پێکهاتبوو لە بەرێزان ئایەت مورادی فەر و چیمەن مـەنش موشـاویری کومیتـەی بەرێوەبـەری هـادی مـەنش بەرپرسـی کومیتەی لاوان لە شێرەوەن بورهـان فتـی زەهـاوی ئەنـدامی چـالاکی رێکخـراو لـە شـێرەوەن سـەردانی لقـی یەکیـەتیی قوتابیانی کوردستان لە خانەقین کردو لە لایەن ئـاراز حـەمزە عەلی بەرپرسی لق بێهزاد ئیسماعیل شـەوکەت کـارگێری لـق ئیسماعیل خەلیل ئیبراهیم کارگێری لق، محەمەد شاکر مهدی، رەنجدەر عـەلی مـەحموود، کـاروان ئیبراهیم، رێبـەند هـادی، پێشـوازییەکیان لـە هەیئـەتی یەکیـەتی لاوانـی دێمـوکراتی رۆژهەڵاتی کوردستان کرد.

٧) رێکـەوتی ٨٦/١٢/٣ بـە مەبەسـتی سـەردان لـە کومیتـەکانی شـێرەوەن، کـەلار، ئەحمـەد قـادر، باریکـەو هەروەها پێوەندی کومیتەکان لەگەڵ رێکخراوەکانی باشووری کوردستان هەیئـەتی کومیسـیۆنی تەشـکیلات بەرێز ئایـەت مورادی فەر بۆ ئەو مەبەستە لە مەئمووریـیەتێکی چەند رۆژە دا بۆ ناوچەکانی گەرمیان سەردانی کرد کە هەر لەو ماوەیە دا چـاوی بـە بەشـێکی زۆر لـە ئەنـدامانی لاوان کـەوتو کۆبوونەوەیەکی بۆ ئەندامانی لاوان پێك هێنا.